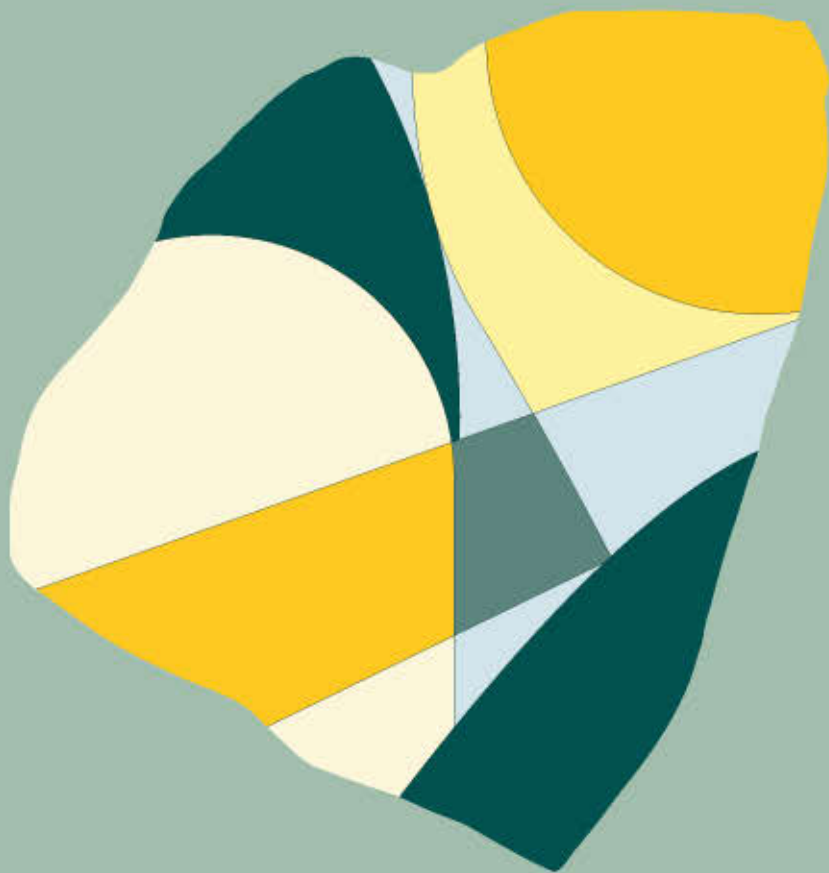

Ažuolyno biblioteka

1950–2025 m.

Pasakojimai apie
bibliotekos istoriją

Knygą parengė Mindaugas Balkus ir Aistė Dičkalnytė
Literatūriniai redaktoriai Algirdas Šapoka ir Vaida Gedzevičiūtė
Kalbos redaktorės Kotryna Zaveckaitė ir Edita Majauskaitė
Dizainerė Eglė Simonavičiūtė

Knygoje panaudotos nuotraukos iš Kauno apskrities viešosios Ažuolyno bibliotekos archyvo (fotografai Algirdas Pilvelis, Vytautas Tamoliūnas, Rasa Ambraziejienė, Ineta Daunytė, Simonas Ginevičius, Norbert Tukaj ir kt.).

Knyga išleista įgyvendinant projektą „Ažuolyno bibliotekos istorija atsiveria visuomenei“.

Projektą finansuoja Lietuvos kultūros taryba

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos

(LIBIS) portale ibiblioteka.lt.

ISBN 978-9955-566-19-9 (spausdintas)

ISBN 978-9955-566-20-5 (internetinis)

© Mindaugas Balkus, 2025

© Aistė Dičkalnytė, 2025

© Kauno apskrities viešoji Ažuolyno biblioteka, 2025

Ažuolyno biblioteka

1950–2025 m.

Pasakojimai apie
bibliotekos istoriją

Kaunas
2025

Turinys

Santrumpos	6
Ižanga į istoriją	7
Ažuolyno bibliotekos šaknys: istoriniai rūmai K. Donelaičio gatvėje	9
Dievo namai – knygų namai	19
Rašytinio paveldo vertybės	25
Ten, kur jų labiausiai reikėjo	31
Knygos – kalinės ir liudininkės	37
Kosmoso lenktynės neaplenkė ir bibliotekos	43
Koja kjon su technologijomis	49
Muzikiniai antradieniai ir trečiadieniai su Giedriumi Kuprevičiumi	55
Iš rūmų – į rūmus	61
Žingsniais į informacijos amžių	71
Bibliotekų bendradarbiavimas nepriklausomoje Lietuvoje	77

Iš okupacinio jungo – į Europos bibliotekų bendruomenę	83
Originalus ir unikalus turinys, ne tik knygos	89
Nuo patrankos šūvių iki tarpukario šlagerių	95
Vieta ne tik knygoms, bet ir kinui	99
Nauja era: kompiuterizacija ir iniciatyvos	105
Šimtai ryšių ir draugų	113
Gyvenimas su knyga	117
„Žalioji biblioteka“: sveikatiname ir sveikatinamės	123
COVID-19: iššūkis po iššūkio	129
Europos kultūros sostinės dalis	135
Didžiausi pokyčiai Radastų g. rūmų istorijoje	143
Proveržio link	155
Ant Parodos kalno, tarp dviejų bibliotekų	161
Svarbiausi Ažuolyno bibliotekos istorijos faktai	164

Santrumpos

EIFL – Electronic Information for Libraries (Elektroninė informacija bibliotekoms)

IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) – Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija

KAVB – Kauno apskrities viešoji biblioteka

KOP – Karinės oro pajėgos

KSB – Kauno sritinė biblioteka

KVB – Kauno viešoji biblioteka

LDK – Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė

LNB – Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

LR – Lietuvos Respublika

LSSR – Lietuvos Sovietų Socialistinė Respublika

SSRS – Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjunga
(taip pat vartojama TSRS – Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjunga)

VDR – Vokietijos Demokratinė Respublika

VDU – Vytauto Didžiojo universitetas

VIPT – Viešosios interneto prieigos taškai

Ižanga į istoriją

*Vienintelis dalykas, kurį privalote žinoti,
yra tai, kur yra biblioteka.*

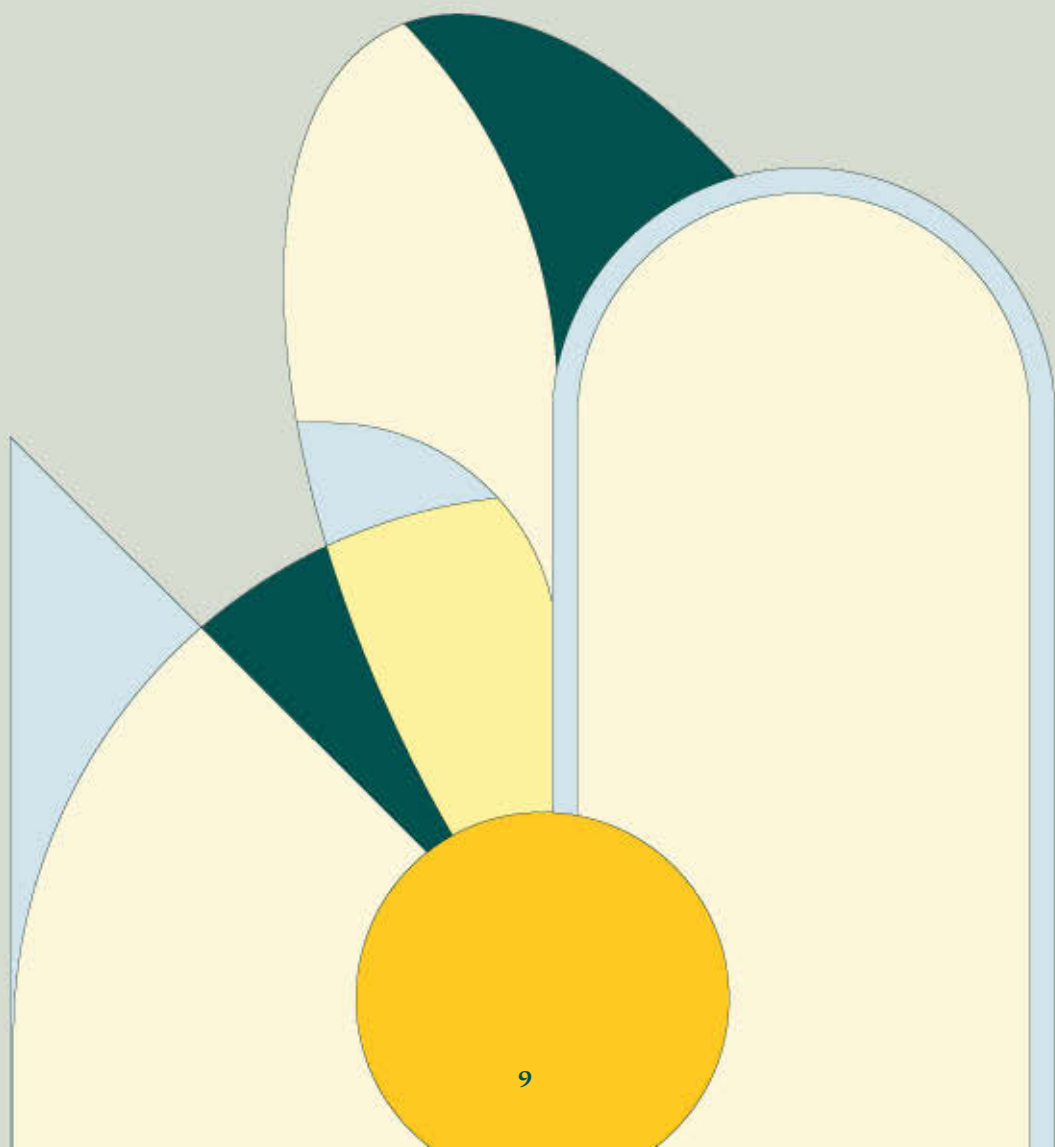
Albertas Einšteinas (1879–1955)

Prieš jus – leidinys, atveriantis Kauno apskrities viešosios Ažuolyno bibliotekos, trumpiau vadinamos Ažuolyno biblioteka, istoriją ir kviečiantis leisti į kelionę laiku: nuo kuklios pradžios, kai bibliotekoje dirbo vos keliolika žmonių, iki virsmo didžiausia viešąja biblioteka Lietuvoje. Jau daugiau nei septynis dešimtmečius Ažuolyno biblioteka Kauno miestui ir regionui yra erdvė, kuri kviečia kurti, įkvepia augti ir atsiveria kiekvienam kaip informacijos bei pažinimo šaltinis – tokia ir yra jos misija.

Knygoje rasite 24 trumpus pasakojimus apie bibliotekos pastatus, draugystę su regiono ir užsienio bibliotekomis, įsimintinus projektus ir dar daugiau. Pasakodami apie bibliotekos kelią, išryškinome veiklas, kurios galėtų sudominti plačiąją visuomenę.

Šis leidinys nebūtų gimęs be tų, kas pasidalijo prisiminimais, nuotraukomis ir mintimis. Nuoširdžiai dėkojame Editai Urbonavičienei, Eglei Bagužienei, Vaidai Gedzevičiūtei, Giedriui Kuprevičiui, Gintautui Deksnui, Gediminui Jankauskui, Aistei Megelinskienei, Alvydui Samėnui, Astai Naudžiūnienei, Astai Valaitytei, Rimantei Tamoliūnienei, Ritai Miškinytei, Nemunei Stonkienei, Alvydui Surbliui, Odetai Pranckevičienei, Jonui Vitkūnui, Lolitai Barzdaitienei, Danutei Liukaitienei, Algirdui Kairiui, Algimantui Dumbliauskui, Viktorijai Babrei, Norbert Tukaj, Ramūnui Zilniui, Gintarei Žaltauskaitai, Ritai Dagienei (†) ir Eugenijai Pachnikaitei (†) – jūsų indėlis neįkainojamas.

Ažuolyno bibliotekos šaknys: istoriniai rūmai Kristijono Donelaičio gatvėje

Ant Parodos kalno stūksanti Ažuolyno biblioteka (anksčiau – Kauno apskrities viešoji biblioteka) skaitytojus traukia jau daug metų. Tačiau jos istorija prasideda gerokai anksčiau.

Pirmoji biblioteka dar praėjusiame amžiuje įsikūrė kalno papėdėje, Kristijono Donelaičio gatvės pradžioje. Nepriklausomos Lietuvos gyvavimo pabaigoje čia pastatytas naujas modernus kvartalas, pakeitęs senus medinius namus. Šis beveik nepasikeitė iki dabar ir atrodo tarsi sustojęs laike.

Ir nors pirmasis Ažuolyno bibliotekos pastatas iš pradžių nebuvo skirtas knygoms, bibliotekininkai čia jau daugiau nei 70 metų kviečia atrasti literatūros turtus.

KVB direktorius Kazys Povilaitis (kairėje) ir architektas Vytautas Landsbergis-Žemkalnis prie bibliotekos rūmų K. Donelaičio gatvėje. XX a. 7 deš.

Kauno viešoji biblioteka. XX a. 7–8 deš.

Buveinė svajoti ir verslui augti

K. Donelaičio g. 8 stovintis pastatas buvo skirtas Prekybos, pramonės ir amatų rūmams (PPAR) – skėtinei organizacijai, 1925 m. gimusiai su misija pakelti jauną Lietuvą į ekonominę padangę. Kaip? Po vienu stogu suvienijant prekybininkus, pramonininkus, o vėliau ir amatininkus. Su viena vizija ir bendrais, labiau išgrynintais tikslais. PPAR talkino valdžiai tvarkant ūkį ir ginant interesus, tad ir būstinės reikėjo prašmatnios – tokios, kuri atkreiptų dėmesį ir rodytų krašto klestėjimą.

Taip gimė pirmas sumanymas: įsikurti besiplečiančiame miesto administraciniame kvartale prie tuomečio Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus ir Lietuvos

banko. Vieta ir tada, ir dabar laikyta prestižine, todėl sulaukė didelio architektų bendruomenės ir visuomenės susidomėjimo. Iš 29 projektų užsakovų akį patraukė Vytauto Landsbergio-Žemkalnio darbas – tiesa, jis užėmė tik trečią vietą, bet tai nesutrukdė paskelbti jį geriausiuoju. Visgi konkursas sujudo miestą, kauniečiai subruzdavo: nauji, dideli rūmai užstos muziejų bei tautinių švenčių vietą tapusį sodelį! Tautos balsas buvo išgirstas, o vieno garsiausių Lietuvos architektų projektas, beveik nepakitęs, perkeltas į sklypą prie jau stovėjusių Žemės ūkio rūmų kitame K. Donelaičio g. gale.

Pastatas, pilnas optimizmo ir alaus

Nusprendus dėl galutinės vietos, V. Landsbergis-Žemkalnis ėmėsi darbo, pakoregavo projektą ir pritaikė jį naujam sklypui, tačiau pokyčiai buvo labai nedideli, išlaikytas pirminis projekto vaizdas. Galiausiai 1937 m. rugpjūčio 18 d. įvyko iškilmingas momentas: kartinį akmenį čia padėjo ministras pirmininkas Juozas Tūbelis. Po dvejų metų, t. y. 1939 m. vasario 18 d., rūmus atidarė pats Tautos vadas Antanas Smetona – su fanfaromis ir šypsėnomis.

Išties rūmai alsavo didybe, prabanga, o trys aukštai skambėjo nuo įvairių veiklų: čia tilpo ir Kauno birža, ir ekonomikos taryba, ir žurnalo „Tautos ūkis“ redakcija. O rūsyje? Alaus baras! Taip, rimtai – vieta, kur reikalai galėjo būti aptarti neformaliai. Tarpukario Lietuvos modernėjančios nuotaikos čia liejosi per kraštus tikrąja to žodžio prasme.

Tačiau verta pabrėžti, kad šis pastatas – ne šiaip modernizmo kūrinys. Jis pasižymi klasikinėmis detalėmis: tuo metu administraciniai rūmai turėjo spindėti solidumu. Architektūros žinovai sako, kad savo dvasia jis artimas netoliese stūksančiai tuometei Kauno apskrities savivaldybei – dabar tai policijos komisariatas, pastatytas penkeriais metais anksčiau nei PPAR buveinė. V. Landsbergis-Žemkalnis

mokėjo sukurti išliekantį įspūdį: čia susipina racionalumas, aiški funkcija bei oficialus valstybės dvelksmas. Tik verta pabrėžti, jog dalis klasikinės architektūros bruožų tikriausiai paveldėti dėl pirminės šios pastato lokacijos kitame gatvės gale – tikėtina, kad architektas taikėsi ir prie kolonomis apstatyto istorinio Lietuvos banko pastato.

Menas, kuris kalba lietuviškai

Rūmų atidarymo metu Antanas Smetona gyrė naujųjų šeiminkų vaidmenį puoselėjant Lietuvos ūkį: „Valdžia jiems paveda didelę pareigą – rūpintis pramone ir prekyba.“ Rūmų interjeras turėjo atspindėti šią svarbą. Lietuvos ūkis sparčiai augo, klestėjo, todėl čia darbovosi garsiausi to meto menininkai.

Vos įžengus, virš durų pasitinka vieno garsiausių Lietuvos skulptorių Broniaus Pundziaus horeljefas – moteris su prekybos ir amatų simboliais; šalia į kompoziciją prie paradinio įėjimo įsilieja ir granito rutulys bei švediškos metalinės durys. Viduje – žymiojo Petro Kalpoko freskos „Darbas“, „Sielininkai“, „Žemės ūkis ir amatai“, „Kanklininkas“. Pastarojoje – vaikų apsuptas Jonas Basanavičius su knyga. Dabar keista, tačiau tarpukariu tautos didvyriai buvo interjerų žvaigždės!

Lietuvos meno korifėjaus Stasio Ušinsko vitražai „Lietuvaitė“ ir „Lietuvai-

tis“ – pirmieji Lietuvoje viešajame pastate – sujungia tradicijas ir modernumą: kaimo vaizdus su fabrikų kaminais, lėktuvais, užuominomis į Klaipėdos kraštą. Jau minėto B. Pundziaus bronzinės vazos vestibulyje šlovina pramonės pažangą, o Liudviko Strolio keramika ir Jono Buračo paveikslas „Lietuvos išėjimas į jūras“ (dingęs karo metu) pridėjo rūmams dar daugiau spalvų.

Interjeras buvo prabangus: ažuolinis parketas, telefonai, šveicariškas „Schindler“ liftas. Rūsio baras – smuklės stiliumi ir su mediniu šaldytuvu. Didžiojoje salėje – čekiški krištoliniai sietynai ir akustinės kesoninės lubos. Baldus pagal architekto eskizus gamino Jonas Vainauskas. Jo įpinti tautiniai motyvai – stalėliai su gėlių girliandomis – iki šiol traukia akį.

1.

2.

3.

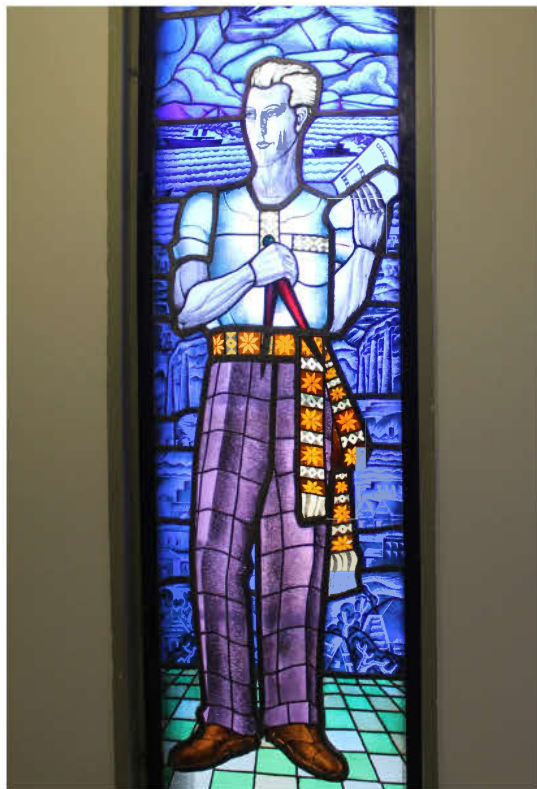

4.

5.

1. Įėjimas į 1 a. fojė. 1938 m. Algirdo Prapuolenio nuotr.
2. Fojė. 1 a. 1938m. Algirdo Prapuolenio nuotr.
3. Fojė. 2 a. 1938 m. Algirdo Prapuolenio nuotr.
4. Fojė. 3 a. 1938 m. Algirdo Prapuolenio nuotr.
5. Didžioji skaitykla K. Donelaičio g. rūmų 3 a. XX a. 7–8 deš.

1.

2.

1. Stasio Ušinsko vitražas „Lietuvaitis“. 2021 m.
2. Stasio Ušinsko vitražas „Lietuvaitė“. 2021 m.

Naujos šaknys prigijo papėdėje

Galite nuspėti, kad pirmosios organizacijos šiuose rūmuose neužsibuvo – karas, prasidėjęs nepraėjus nė metams nuo pastato atidarymo, viską sujaukė. Kas darėsi to meto Lietuvoje – tragedija, kurios esminius faktus žinome puikiai. Pirmiausiai atėjo kaimynai iš Rytų, o vėliau ir kita Molotovo-Ribentropo paktą pasirašusiųjų dalis. Vokiečiams užpuolus Sovietų Sąjungą, 1941 m. vasarą rūmuose įsikūrė Lietuvos generalinės srities generalinis komisariatas, t. y. pagrindinė vokiečių civilinė okupacinė įstaiga. Kodėl būtent čia? Nes rūmai buvo geri, net labai geri – jų didybė patraukė ir aukščiausius okupantų valdžiažmogius. Čia sėdėjo Teodoras

Adrianas von Rentelnas, okupuotos Lietuvos „vadovas“, tuose pačiuose kabinetuose organizavęs Lietuvos kolonizavimą, germanizavimą, priverstinį gyventojų darbą bei Holokaustą.

Vėliau, 1944 m. rudenį, sugrįžus okupantams iš Rytų, pastatas atiteko LSSR valstybinei centrinei bibliotekai. Taip prasidėjo knygų era. Tačiau verta pabrėžti, kad dabartinė Ažuolyno biblioteka savo istorijos su būtent šia data nesieja. Karo metais čia įsikūrusi biblioteka tapo Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos priešistore – 1963 m. ji iškeliavo į Vilnių, į socialistinio realizmo stiliaus rūmus Gedimino prospekte, šalia Seimo.

Nuo šaknų aukštyn į kalną

Ažuolyno bibliotekos istorija prasideda 1950 metais: pastate, kur jau veikė viena biblioteka, įkurta antroji. Skirtingų paskirčių literatūros saugyklos čia sunkiai išsiskirdavo: vietos greitai ėmė stigti tiek vienai, tiek kitai, todėl knygos keliavo į koridorius, kabinetus, o stelažai apkrovė pastatą taip, kad sienos ėmė skilinėti, plėtėsi plyšiai tarp pertvarų. Rūsiai-slėptuvės (jos buvo įvairiose Kauno vietose), kur laikyti leidiniai, per liūtis būdavo apseimiami, o knygos – apgadintos.

Tad galiausiai, kaip jau minėjome, 1963 m. Respublikinė biblioteka iške-

liavo į Vilnių, o rūmai atiteko Kauno viešajai bibliotekai, Ažuolyno bibliotekos pirmtakei: čia įgyvendintas kapitalinis remontas, iš dalies pakeistas išplanavimas, patalpos pritaikytos naujai funkcijai. Visgi ir po remonto erdvės trūko – fondai augo, tad knygos galiausiai keliavo ir į Šv. Mikalojaus bažnyčią bei buvusį „Pašvaistės“ kino teatrą Aleksote. Tik 1987 m. į naująjį pastatą Radastų gatvėje sugrįžo dauguma bibliotekos fondų.

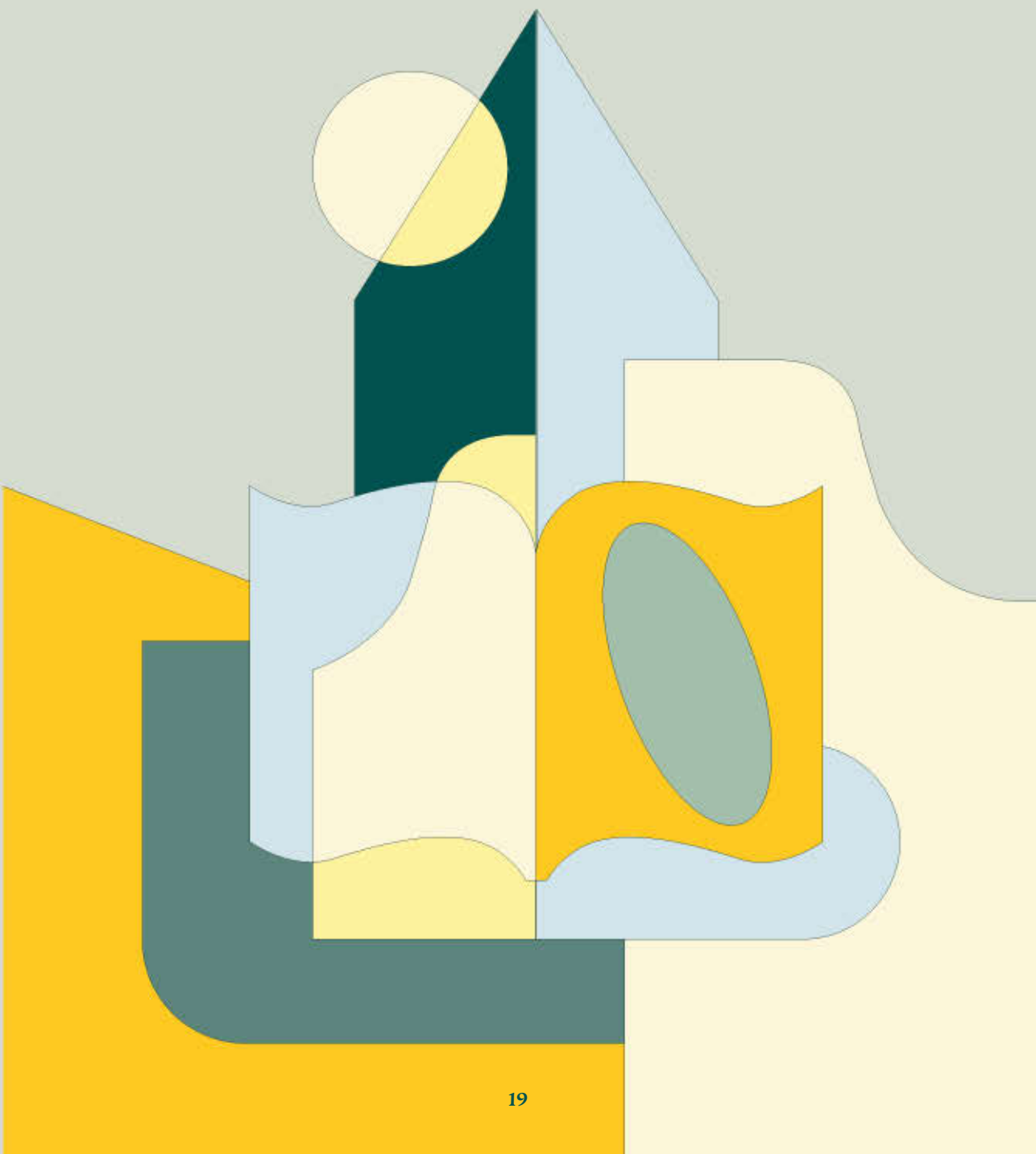
Na, o Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmai kaip organizacija atgimė tik nepriklausomybės aušroje kartu su visa

Lietuva. 1996–2020 m. jie vėl darbavosi dalyje K. Donelaičio g. pastato, kol galiausiai persikėlė į biurą Gedimino gatvėje. Šiandien jų paslaugomis naudojasi apie 2500 įmonių per metus. O prabangios architektūros rūmai? Jie pavirto ilgamete bibliotekos tvirtove, buvo įtraukti į kultūros paveldo registrą kaip vienas ryškiausių tarpukario architektūros perlų Kaune. Dabar bibliotekininkai čia ne tik saugo knygas, bet ir puoselėja pastato dvasią – nuo rašytinio paveldo iki įspūdingo interjero.

Sutvirtintos knygų lentynos K. Donelaičio g. rūmuose.

Dievo namai – knygų namai

Tarpukariu Kaunas buvo politikos, kultūros ir mokslo centras – iki kol viskas pasikeitė ir atėjusi okupacija be skrupulų įtraukė Laikinąją sostinę į komunistinę pramoninės sistemos sudėtį. Vytauto Didžiojo universitete mokėsi jaunimas, teatrai kėlė uždangas, muziejai saugojo praeitį, tačiau tuo pat metu sovietizacija skverbėsi į kiekvieną gyvenimo sluoksnį. Bažnyčios, kaip tikėjimo ir lietuviškos tapatybės simboliai, tapo ypač nepageidaujamomis sovietinei ideologijai. Religinėms bendruomenėms buvo daromas spaudimas, maldos namai užrakinami, o dvasininkai – persekiojami ar tremiami į tolimus užkampius. Visgi Kaunas, turėdamas tvirtą inteligentijos stuburą ir pogrindžio užsispyrimą, slapta puoselėjo lietuviškos kultūros ir tikėjimo ugnį, kuri ruseno net sunkiausiais metais.

Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia.

Bažnyčia – laisvas plotas

Šv. Mikalojaus bažnyčia. 2010 m. Ritos Vaitilavičienės nuotr.

Okupantų valdžia religiją keitė neginčijamu partijos pirmininko žodžiu. Totalitarinio režimo šalininkams konkurencija, be abejo, nebuvo reikalinga, todėl visos tikėjimo formos, ypač Lietuvoje labai stipri katalikų bažnyčia, buvo stumiamos iš visuomenės akiračio. Visiškai sunaikinti, uždrausti, likviduoti bažnyčios stipriai tikinčiame krašte nebuvo drįsta – šiek tiek veikti leista su didele priežiūra, tačiau daugelis šventovių buvo uždarytos, nacionalizuotos ir pritaikytos naujojo gyvenimo realybei.

Viena iš tokių, garsiausia Kaune – Kauno Kristaus Prisikėlimo bazilika, tapusi radijo gamykla. Kauno Šv. Pranciškaus Ksavero (jėzuitų) bažnyčią sovietų valdžia uždarė ir pavertė sporto sale. Bene labiausiai nukentėjo Kauno Šv. Jurgio Kankinio (pranciškonų) bažnyčia, kuri pirmiausiai

tapo sandėliu, o vėliau – P. Mažylio medicinos mokykla. Na, o mums svarbiausią Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčią, gotikinį XV a. architektūros paminklą, pavertė knygų sandėliu, kuriame buvo talpinami K. Donelaičio g. bibliotekų rūmuose nebetelpantys leidiniai.

Šios istorija siekia net Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę: pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia paminėta dar 1493 m. Ji pradėjo savo gyvenimą kaip vienuolyno ir parapijos centras. Per amžius benediktinių namai išaugo į vieną esminių Kauno religinių gyvenimo taškų. Bet štai 1948 m. sovietų ranka negailestingai nutraukė šią šventą misiją – bažnyčia buvo uždaryta. Čia įsikūrė nebe maldaknygės, o spaudinių kalnai.

Apgailėtina pastato būklė

1963-iaisiais, valstybinei bibliotekai išsikrausčius į Vilnių, pastatas atsidūrė Kauno viešosios bibliotekos rankose. Čia karaliavo knygos – lentynos kilo iki pat lubų, tomai rietuvėmis gulėjo ant grindų, o laiptai virto improvizuotomis literatūros slėptuvėmis. Nors tuo metu bažnyčia jau buvo įrašyta į architektūros paminklų sąrašą, rūpestis ja buvo menkas – sovietų politika neskubėjo puoselėti vieno originaliausių gotikos paminklų Lietuvoje, paliko jį laiko valiai.

Ilgametė bibliotekos darbuotoja Rita Dagienė prisiminė sunkią pastato būklę: „Dalis bažnyčios stogo buvo kiaura, todėl lietaus vanduo lašėdavo tiesiai ant knygų ir žiemą užšaldavo. Fondai buvo kraunami į lentynas, siekiančias lubas. Knygų perkėlimui organizuodavome talkas – sanitarinėmis dienomis, apsirengę šiltais drabužiais, stovėdavome nekūrenamose

patalpose ir nešiodavome leidinius iš vienos vietos į kitą. Visą Kauno viešosios bibliotekos fondą darbuotojai perkėlė bent tris kartus.“

Šie prisiminimai atspindi ne tik praktines problemas, bet ir sovietmečio abejingumą istoriniam paveldui – gotikinė bažnyčia, kadaise puošusi Kauną savo architektūra, buvo paversta apleista saugykla. Architektūros paminklą pradėta tvarkyti tik XX a. 7-ojo dešimtmečio pabaigoje. Didžiojoje navoje seni stelažai buvo pakeisti naujais, kitose vietose lentynos paaukštintos iki pat lubų ir nudažytos ugniai atspariais dažais. Kadangi prie sienų laikomi leidiniai drėko, kieme buvo pastatyta katilinė, o bažnyčioje sumontuoti radiatoriai ir kaitrolaidžiai, pradėtas šildymas. Taip pat perdengtas stogas, įrengti lietvamzdžiai, vandens nubėgimo latakai ir nutiesta telefono linija.

1.

2.

1. Knygų saugykla uždarytoje šv. Mikalojaus bažnyčioje. 1968 m.
2. Knygų saugykla uždarytoje šv. Mikalojaus bažnyčioje. XX a. 7 deš.

Ilgapirščių darbeliai

1.

2.

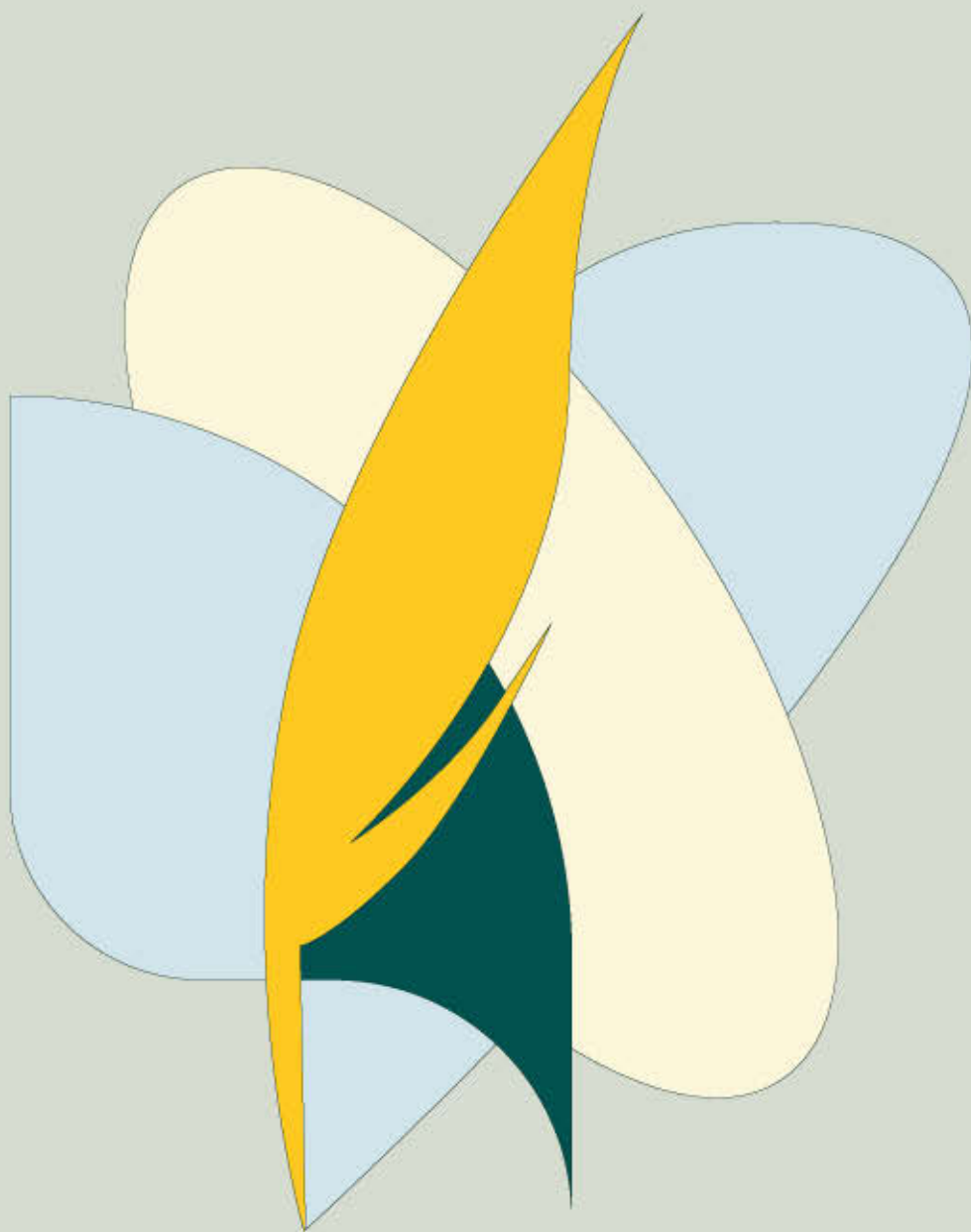
Nepaisant šių pastangų, pastatas išliko pažeidžiamas – į jį kartais įsilauždavo nekviesti svečiai, o iš saugyklos dingdavo leidiniai, tarp kurių būdavo ir itin vertingų. Bibliotekos darbuotojas Chuanas Viktoras Spitrys bažnyčioje aptiko ir du inkunabulus – retas knygas, išleistos iki 1500 m. Šie, anksčiau priklausę Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekai, yra vieni pirmųjų spausdintų leidinių Europoje, atsiradę po Johaneso Gutenbergo spaudos revoliucijos. Tokios knygos dažnai buvo iliustruotos rankomis, rašytos lotynų kalba ir skirtos religiniams ar moksliniams tikslams. Jų atradimas apleistoje saugykloje liudija ne tik prarastą kultūrinį lobį, bet ir sovietinio aplaidumo mastą.

Manoma, kad šioje saugykloje vienu metu buvo laikoma apie 1,5 mln. dokumentų. Sovietmečiui einant į pabaigą ir Lietuvai atgaunant nepriklausomybę, pastatas pamažu neteko bibliotekos funkcijų. Pastačius naujus bibliotekos rūmus Radastų gatvėje, saugykla buvusioje bažnyčioje pradėjo tuštėti. Galiausiai 1990 m. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia buvo grąžinta savo teisėtoms šeiminingėms, t. y. Kauno seserų benediktinių kongregacijai, kuri iki šiol rūpinasi šiuo istoriniu pastatu. Beje, visai neseniai čia rasti ir okupaciją išgyvenę, itin vertingi scenografo Liudo Truikio tapyti „Apaštalai“. Didelė žinia apskriejo visą Lietuvą. Kiek dar tokių atradimų Kaune likę?

1. Bibliotekos darbuotojos Albina Marcinkevičiūtė (kairėje) ir Marija Dailidonienė. Knygų saugykla uždarytoje Šv. Mikalojaus bažnyčioje. 1968 m.

2. Bibliotekos darbuotoja N. Švalkunaitė. Knygų saugykla uždarytoje Šv. Mikalojaus bažnyčioje. 1968 m.

Rašytinio paveldo vertybės

Kauno apskrities viešoji Ažuolyno biblioteka – tikras lobynas, išsiskiriantis iš kitų Lietuvos bibliotekų savo retų ir neįkainojamų dokumentų gausa. Knygos čia surinktos iš įvairiausių Lietuvos knygynų, prabangių dvarų, triukšmingų miestų, tyliai stūksančių vienuolynų ir žymių kolegijų bibliotekų.

Tarp jų – Kražių, Kauno, Pašiaušės, Mogiliovo, Polocko, Vilniaus jėzuitų kolegijų rinkiniai, Kretingos, Telšių, Tytuvėnų, Kauno dominikonų ar Pažaislio kamaldulių vienuolynų palikimas, net Plungės ar Raudondvario dvarų lentynų brangenybės. Kai kurios iš šių knygų jau suskaitmenintos – Virtualioje elektroninio paveldo sistemoje (epaveldas.lt) jos pasiekiamos visiems, norintiems susipažinti su mūsų istorija.

Knygos muziejaus atidarymas (Radastų g. 2). Iš kairės: Daina Kazlauskienė, Chuanas Viktoras Spitrys, Alvydas Samėnas. 1992 m.

XVII a. siekiantys artefaktai

Bibliotekoje saugomi senieji leidiniai.

Tarp seniausių lietuviškų tekstų bibliotekoje galime rasti maldų iš Petro Dusburbiečio „Chronicon Prussiae“, išspausdintų 1679 m. Frankfurte ir Leipcige. Bibliotekoje saugoma seniausia lietuviška knyga – Samuelio Bitnerio „Naujasis testamentas“, išleistas 1701 m. Karaliaučiuje. Įsivaizduokite: kai kurios šios knygos dešimtys, o gal net šimtus metų – nuo XVII a. ar net anksčiau – gulėjo nepalietos, kaupdamos dulkes ir paslaptis. Restauratorė Odeta Pranckevičienė pasakoja, kad senieji bibliotekos leidiniai – tai ne tik tekstai, bet ir detektyvinės istorijos. Vartydama lapus ji aptiko keisčiausių radinių: trupinių, plaukų, vaško lašų, vabalų, musių, sudžiūvusių augalų, spalvingų gėlių žiedų ir net miniatiūrinę puokštę, perrištą raudonu kaspinėliu, paslėptą 1616 m. leidinyje „Ambrosi Cale-

pini Dictionarivm“. Kas galėjo palikti šiuos ženklus prieš daugiau nei 400 metų?

Tarp vertybių – ir turbūt žymiausias istorijoje demonologijos veikalas, t. y. legendinis „Malleus Maleficarum“ (liet. „Raganų kūjis“). Šis, pirmą kartą išleistas 1486 m., per XV–XVI a. buvo pakartotinai spausdintas 28 kartus ir tapo perkamiausia knyga po Biblijos. Čia atskleidžiama, kaip žmonės medžiojo raganas, kokios buvo jų manomos antgamtinės galios. Dar viena retenybė – Kazimiero Seme-
navičiaus „Didysis artilerijos menas“, išleistas 1650 m. prancūzų kalba. Pusan-
tro šimto metų tai buvo artilerijos biblija visame pasaulyje. Šioje knygoje pirmą-
kart užgimė daugiapakopės raketos idėja, todėl kartais drąsiai teigiama, kad tai net galėtų būti laikoma šiuolaikinių kosminių skrydžių idėjos pradžia!

Nuolatiniai tobulinimai bei atradimai

Tikras pasididžiavimas – Senosios knygos ekspozicija, kurios istorija prasidėjo dar 1992 m., kai parodų salėje knygos istorijos žinovas Chuanas Viktoras Spitrys atidarė pirmąją tokią ekspoziciją Lietuvoje. Jau 1993 m. duris atvėrė nauja versija, parengta klasikinės filologijos specialisto Sigito Lūžio. Retų leidinių ekspozicija laikui bėgant tobulėjo, o 2020 m. ekspozicija buvo modernizuota – įrengtas interaktyvus terminalas su daugiau nei 600 vaizdų. Jame – ranka piešti inicialai iš inkunabulų, spaudos draudimo laikų vadovėliai ir galimybė pasijusti senovės rašytoju iš puošnių lotyniškų raidžių sudėliojant savo žodį. 2006 m. pasirodė leidinys „Knyga per amžius“ ir katalogas „XV–XVI amžių knygos Kauno bibliotekose“, o 2015 m. sukurtas edukacinis žai-

dimas „Knygos kelias“. 2019 m. dienos šviesą išvydo dviejų tomų katalogas „XVII amžiaus knygos Kauno bibliotekose“.

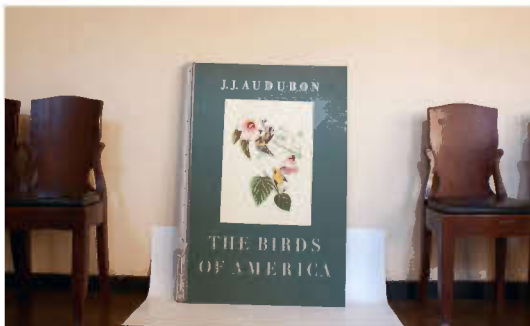
Fonduose būta ir sensacijų: doc. dr. Ona Dilytė-Čiurinskienė 2024 m. identifikavo bene vienintelį pasaulyje išlikusį, 1639 m. išleistą, Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus „Odės palaimintajam Stanislovui Kostkai“ egzempliorių – pasaulyje pripažintos Baroko poezijos perlą. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos vadovas dr. Sigitas Narbutas, apsilonkęs su Vilniaus mokslininkų delegacija, šį radinį pavadino „Kauno Mažvydu“. Pagundai pamatyti išskirtinį leidinį neatsispyrė ir vienas žymiausių Lietuvos bibliofilų, kolekcionierių – Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda.

Atnaujinta senųjų spaudinių ekspozicija. 2022 m.

1.

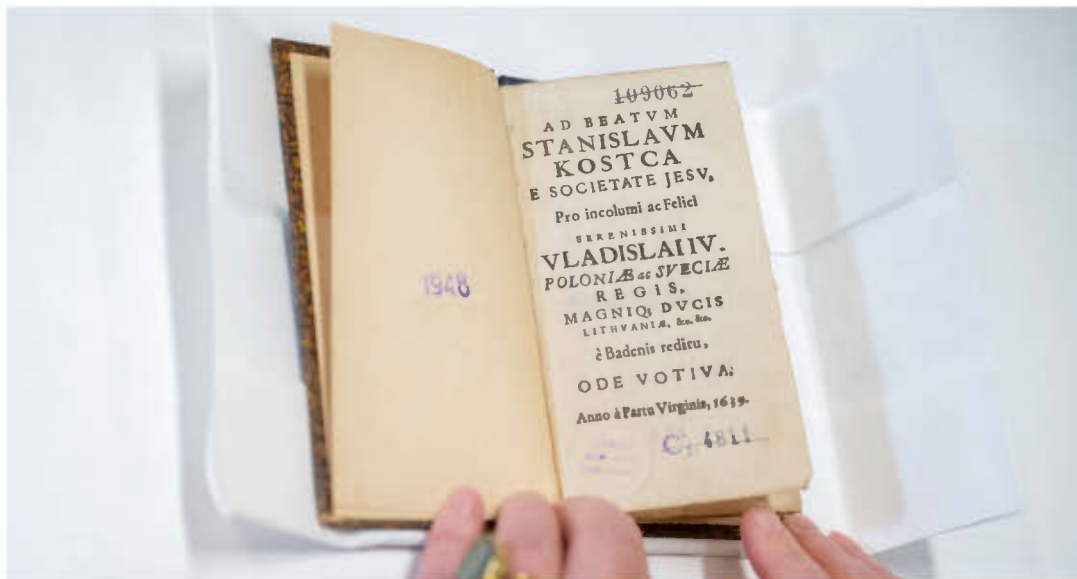
2.

3.

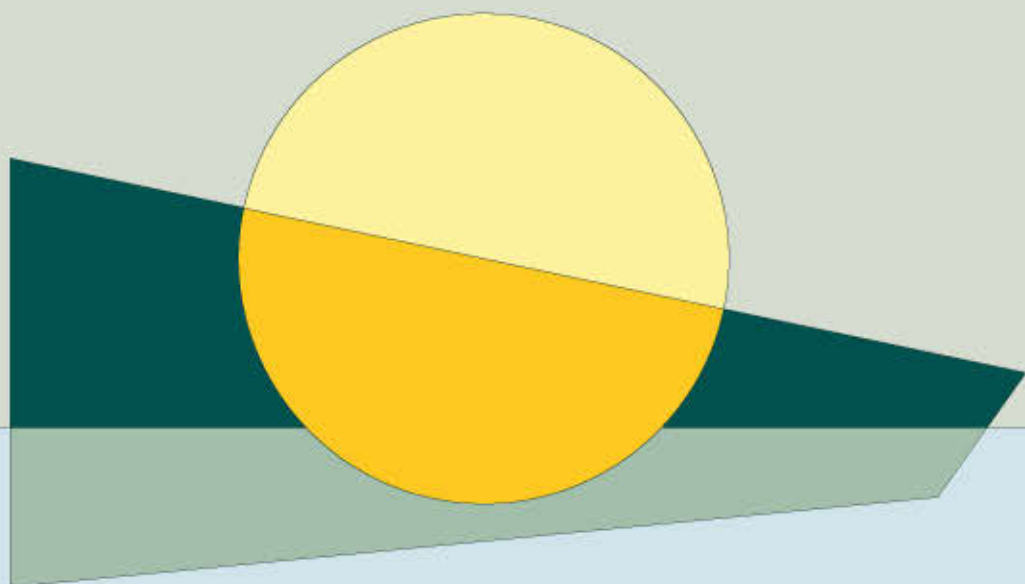
4.

5.

1. Viena mažiausių Ažuolyno bibliotekoje saugomų knygų – „Puškinskij zapovednik“ (2x2,5 cm).
2. Viena didžiausių Ažuolyno bibliotekoje saugomų knygų – J. J. Audubono „The Birds of America“ (99x66 cm).
3. Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus veikalo „Odė palaimintajam Stanislovui Kostkai“ apžiūra. Iš kairės: Ažuolyno bibliotekos direktoriaus pavaduotojas infrastruktūrai Edvardas Liakas, direktorė Edita Urbonavičienė, Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto mokslininkės doc. dr. Asta Vaškelienė ir doc. dr. Ona Dilytė-Čiurinskienė. 2024 m.
4. Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos apsilankymas Ažuolyno bibliotekoje. Iš kairės: Ažuolyno bibliotekos direktorė Edita Urbonavičienė, LR Prezidentas Gitanas Nausėda, vyriausioji bibliografinė Ramunė Dambrauskienė, direktoriaus pavaduotojas infrastruktūrai Edvardas Liakas. 2024 m.
5. Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus veikalas „Odė palaimintajam Stanislovui Kostkai“. 2024 m.

Ten,
kur jų labiausiai
reikėjo

1950-aisiais Kauno sritinė biblioteka tapo ne tik knygų namais, bet ir pagalbos ranka visam regionui. Lietuvoje dar tik kūrėsi bibliotekų tinklas, o keliai į jas buvo duobėti – trūko pinigų, specialistų, net elementarios šilumos energijos. Naujai įsteigta biblioteka ėmėsi misijos: stiprinti srities bibliotekas, mokyti jų darbuotojus ir prižiūrėti, kad viskas vyktų pagal planą. Taip prasidėjo metodinės išvykos – varginančios, bet būtinos kelionės, kurios atskleidė ne tik darbo užkulisius, bet ir klaikią sovietmečio realybę už miesto ribų.

Bibliografijos skyriaus vedėja Jonė Žebrytė (iš kairės trečia) vaizdinių priemonių rengimo pratybose bibliotekininkams. Iš dešinės pirma – Janina Matusaitė-Šilėnienė, 1965–1976 m. dirbusi Vaikų literatūros skyriuje. 1965 m.

Prastos darbo sąlygos ir keistos užduotys

Buvusi bibliotekos darbuotoja Danutė Liukaitienė pasakoja: „Mažos rajonų bibliotekėlės dažnai glaudėsi ankštosiose patalpose, kur lentynos lūžo nuo knygų, o krosnys vos šildė. Langai apšaldavo, o bibliotekininkės, laukdamos tikrintojų, jaudindavosi – nežinojo, kas šįkart gali užkliūti.“ Iš tiesų, šios išvykos buvo ne tik pagalbos misija, bet ir griežtas patikrinimas. Buvęs bibliotekos direktorius Jonas Baltušis vėliau rašė: „Rizikuodami savo gyvybe, bibliotekos darbuotojai drąsiai vykdavo į kaimą, dešimtis kilometrų klampodavo pėsčiomis ar kariniu sunkvežimiu važiuodavo į tolimiausias vietas, kartu su vietinės bibliotekos darbuotoju ligi vidurnakčio tvarkydavo knygų fondą ar dirbdavo kitą darbą.“ Kelionės buvo

sunkios, bet komanda nepasidavė – jie nešė žinias ir tvarką ten, kur jų labiausiai reikėjo.

Šių išvykų tikslas buvo aiškus: aplankyti kultūros ir švietimo įstaigas, padėti joms techniškai ir metodiškai. Tačiau realybė dažnai peržengdavo bibliotekų ribas. Darbuotojai turėjo ne tik rūpintis knygomis, bet ir vykdyti keisčiausius valdžios nurodymus: tikrinti finansinius planus, mokyti vietinius ruošti rinkimams ar net organizuoti sėją kolūkiuose. „Tiesioginio darbo nelikdavo kada atlikti“, – prisimindavo darbuotojai. Kartais skyriuose nebūdavo nė vieno žmogaus – visi savaitėms būdavo išvykę į rajonus, kur tvarkydavo kaimo bibliotekas.

Bibliotekos darbuotojos Elena Stankaitienė (kairėje) ir Anelė Bylaitė komandiruotėje Bijotuose (Šilalės raj.) teikia metodinę pagalbą. 1962 m.

Skirtumus kūrė tik žmonės

Ilgametė Ažuolyno bibliotekos vyriausioji metodininkė Asta Valaitytė priduria: „Po kelionių rašydavome ataskaitas – kas gerai, ką reikia taisyti. Dirbusi rajone, žinojau: jei bibliotekininkė mėgo renginius, katalogai ir fondai dažnai būdavo apleisti. Jei tvarka buvo ideali, kultūrinis gyvenimas šlubavo.“ Tikrinimai vertė bibliotekas pasitempti, bet jos vis tiek atrodė tarsi vieno šablono kopijos – vienodi baldai, vienodos veiklos. Skirtumą kurdavo tik žmones – jo asmenybė ir drąsa organizuoti renginius,

žinoma, atsargiai laviruojant tarp cenzūros ribų. „Visi žinojo, ką galima sakyti, o ką geriau nutylėti“, – prisimena Asta.

Metodinis vadovavimas spraudė bibliotekas į griežtus rėmus. Iniciatyva buvo dusinama, viskas kontroliuota iki smulkmenų. Tačiau kai sovietų sistema griuvo, šios praktikos nugrimzdo į praeitį. Kauno apylinkių bibliotekos pagaliau galėjo atsikvėpti ir ieškoti savo kelio – nebe pagal šabloną, o vedamos laisvės, kūrybos, nesibaigiančio žinių bagažo ir noro dalytis.

Vilniaus ir Kauno zonų bibliotekininkų seminaras Kėdainiuose. Viršutinėje eilėje pirmas iš kairės – KVB direktoriaus pavaduotojas Jonas Baltušis. 1965 m.

1.

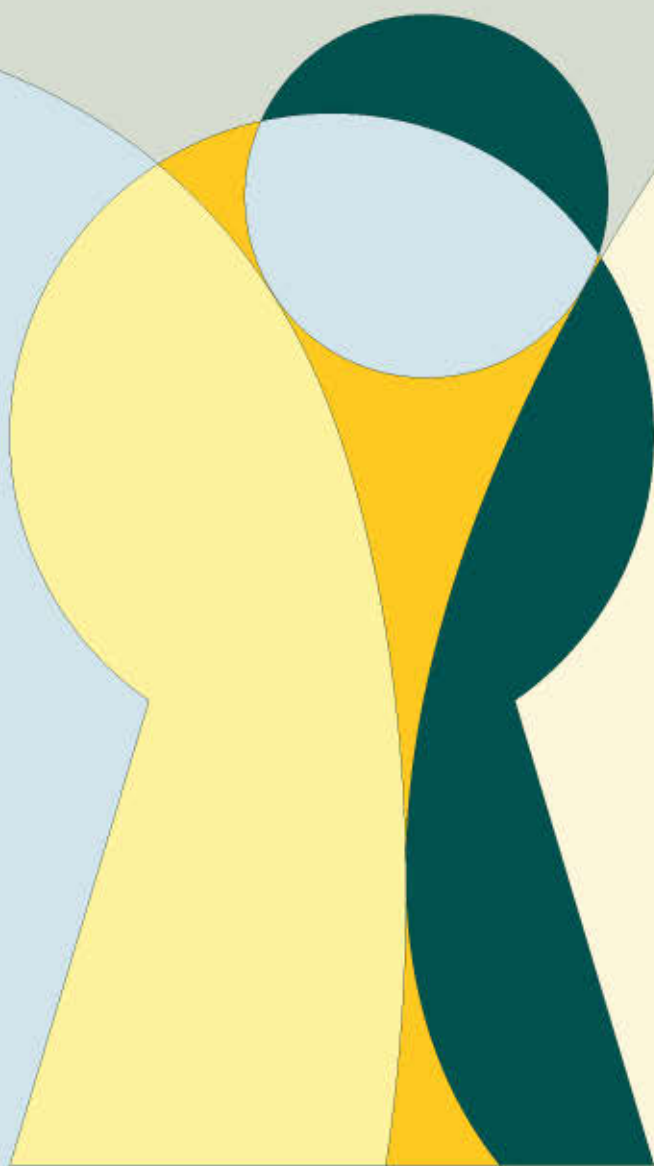

2.

1. Sąjunginis seminaras Kauno zonoje. 1961 m.

2. Sąjunginio seminaro dalyvius Kauno zonai priklausiusiame Lazdijų rajone sutinka su duona ir druska. 1961 m.

Knygos – kalinės ir liudininkės

Sovietinėje Lietuvoje informacija buvo griežtai prižiūrima – bibliotekų lentynos „valytos“ nuo visko, kas netilpo į režimo nustatytą rėmą. 1958 m. SSRS Glavlitas, vietinės cenzūros sargas bei bizūnas, davė leidimą Kauno viešajai bibliotekai įsteigti specialaus saugojimo fondą, trumpai vadinamą „spec. fondu“. Čia atsidurdavo knygos, kurios valdžiai kėlė įtarimą arba pernelyg drąsiai prieštaravo jos ideologijai.

Specialaus saugojimo literatūros fondo darbuotoja
Aldona Stukaitė. 1970 m.

Prieštaraujančios mintys – po užraktais

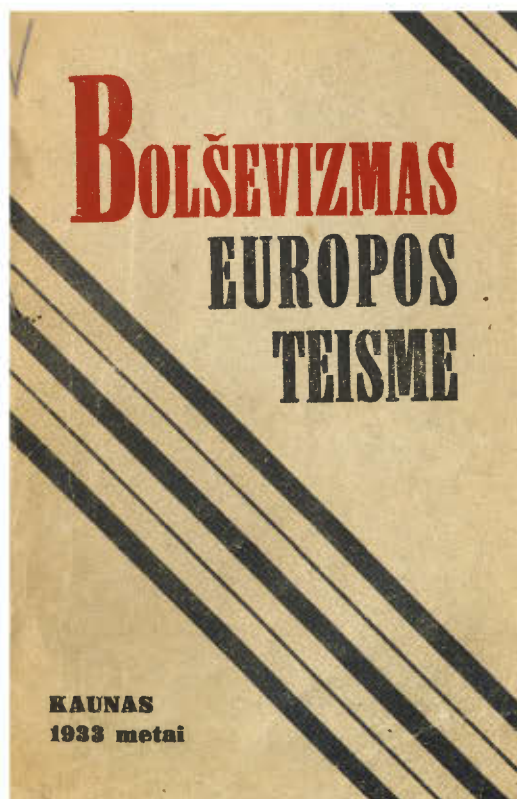
1987 m. šis fondas buvo išaugęs iki 18,9 tūkst. egzempliorių. Didžiąją dalį – apie 80 % – sudarė lietuviški XX a. pirmos pusės leidiniai. Tačiau specialusis fondas buvo keista įvairių cenzūros aparato darbuotojų nuomonių mišrainė: jame tilpo ir komunistų grandų Josifo Stalino, Georgijaus Malenkovo ar Viačeslavo Molotovo raštai, ir Sovietų Sąjungos disidentų, tokių kaip Vladimiras Maksimovas ar Efimas Etkindas, kūriniai. Čia pateko ir lietuvių autorių Aušros Sluckaitės-Jurašienės, Tomo Venclovos darbai.

Darbuotojai vaikščiojo plona linija tarp grėsmingos pareigos ir vidinio laisvės noro. Ilgametė bibliotekos darbuotoja Rita Dagienė prisiminė: „Surinkti Glavlito uždraustas knygas nebuvo lengva. Disidentų, emigrantų ar kitaip „nusikaltusių“ autorių – Aksionovo, Solženicyno, Gladilino, Sauliaus Tomo Kondroto – leidinius reikėjo išimti iš fondų. O jei knyga būdavo pas skaitytoją, ją atgauti tapdavo tikru galvosūkiu.“

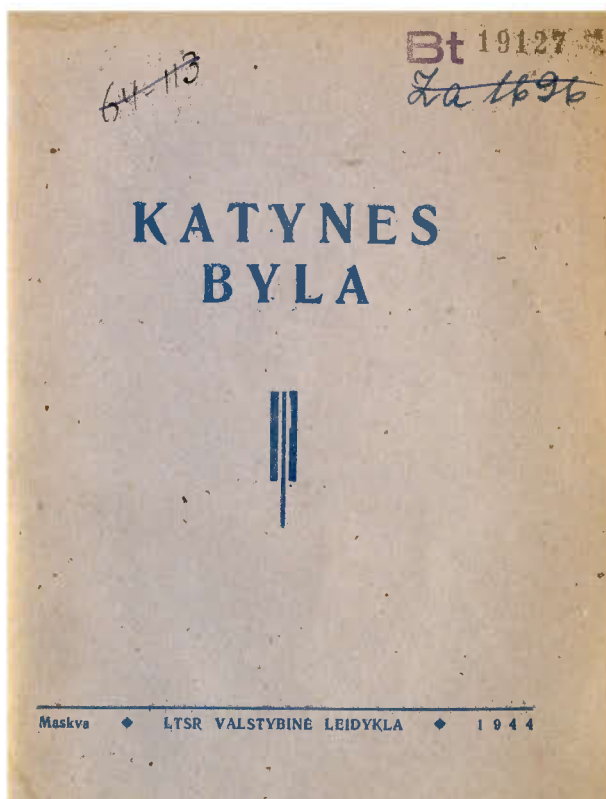
Patekti įmanoma, tačiau ne visiems

1963 m. spec. fondas kartu su skaitykla įsikūrė K. Donelaičio g. rūmų pusrūsyje – tamsioje, bet saugomoje erdvėje. Norint čia patekti, reikėjo ne tik noro, bet ir dokumentų: darbovietės rašto bei vadovų leidimo, galiojančio metus. Kiekvienas lankytojas ir jo užsakyta knyga būdavo kruopščiai užrašomi specialioje registracijos knygoje. Dažniausiai čia lankydavosi aukštųjų mokyklų dėstytojai, studentai, muziejų ar leidyklų darbuotojai – tie, kam knygos reikėjo darbui, o ne smalsumui. Visgi, jei kildavo abejonų, kad ir šie žmonės „nėra lojalūs“, patekimas būdavo ribojamas ir jiems.

Spaudinių „valymas“ iš bendrųjų fondų pagal Glavlito taisykles tęsėsi iki 1986-ųjų, kai prasidėjo tektoniniai pokyčiai, pertvarkymas visoje blogio imperijoje. Michailo Gorbačiovo politika pradėjo ardyti cenzūros sienas, o į paviršių sukilo ilgus dešimtmečius slėptos tiesos. 1988 m. spec. fondas ėmė nykti: jis buvo perduotas naujai įsteigtam Skaityklų skyriaus Retų ir vertingų dokumentų sektoriui. Šiandien dauguma tų leidinių ilsisi Dokumentinio paveldo tyrimų ir sklaidos centro fonde – jau ne kaip paslaptis, o paveldas, prieinamas tiems, kas nori pažvelgti į praeitį.

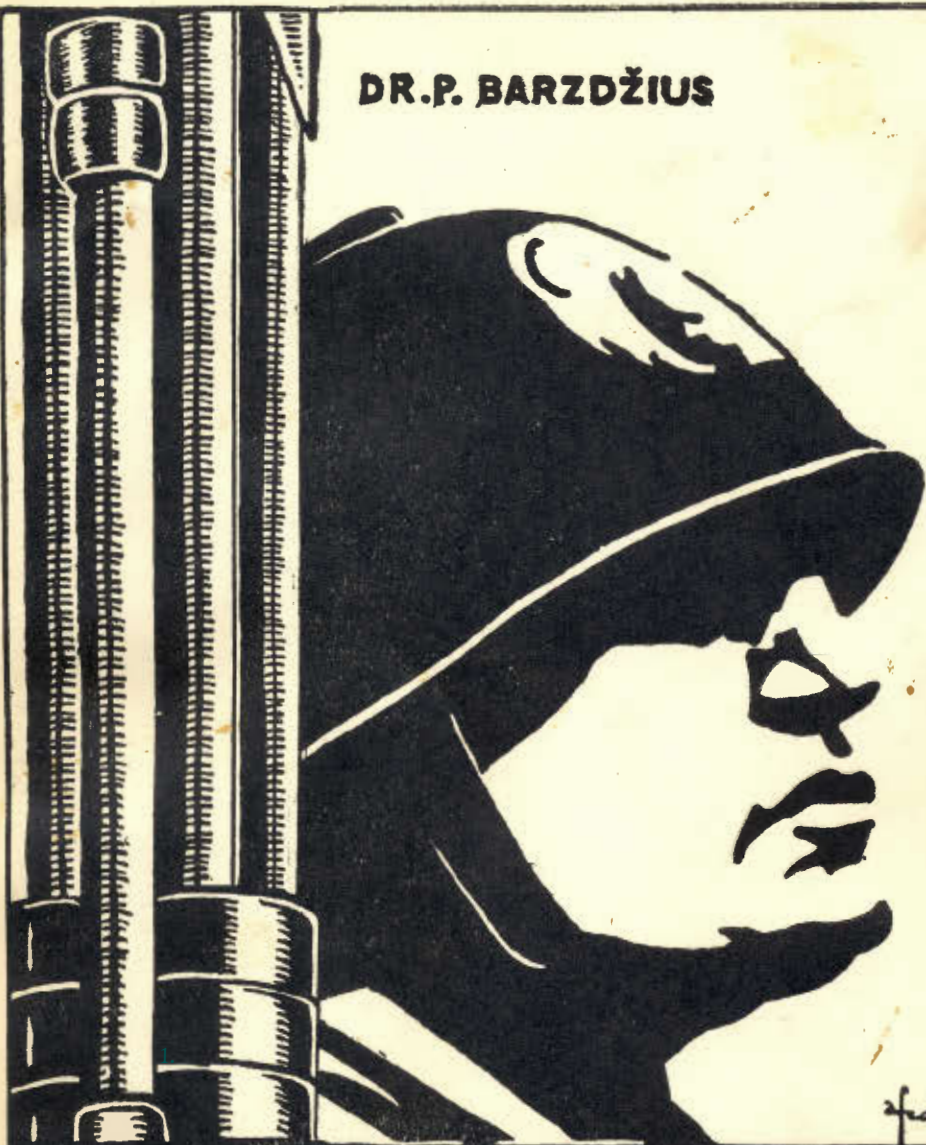

1.

2.

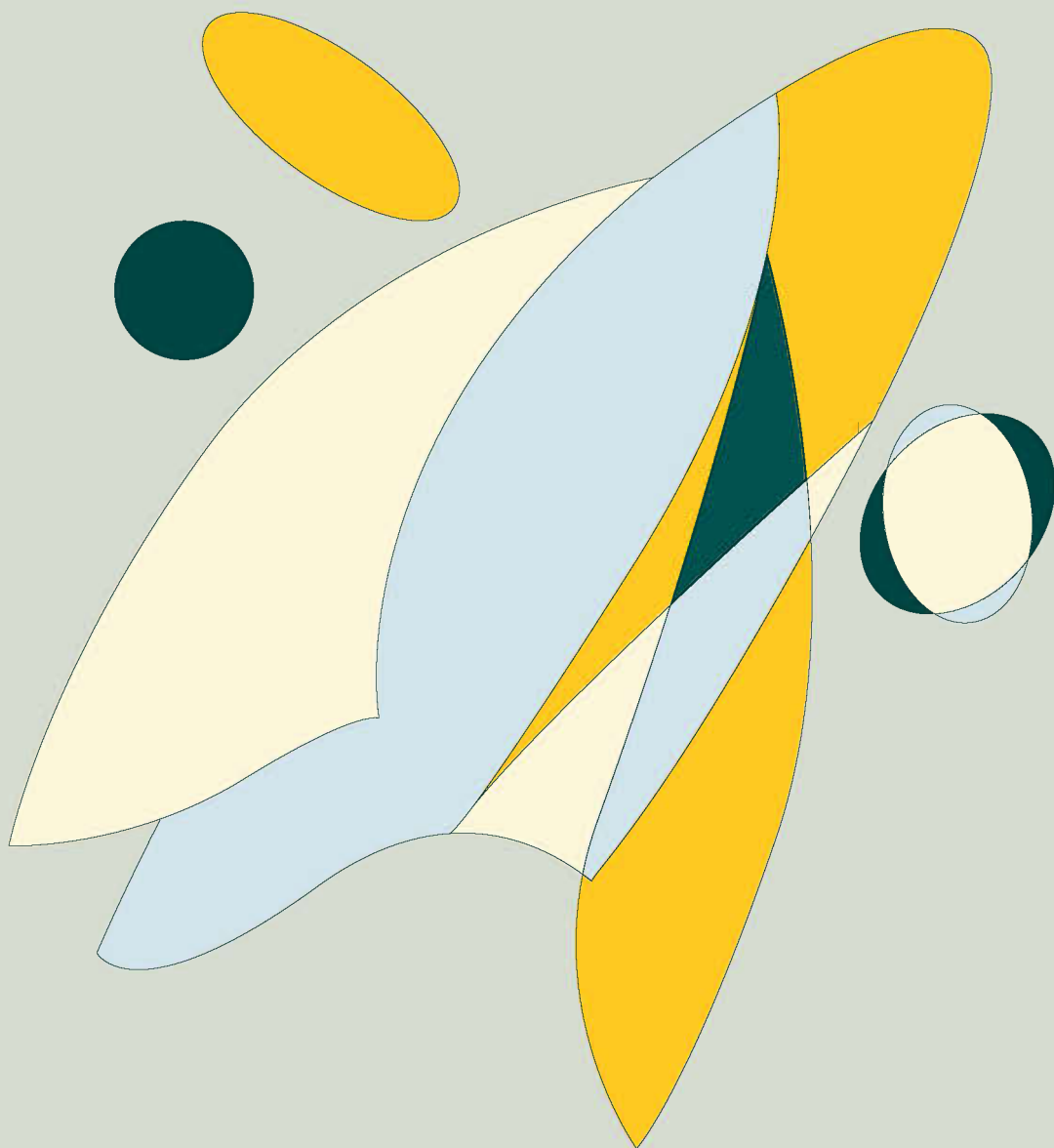
DR. P. BARZDŽIUS

afolomby
1936

MUSSOLINI IR FAŠIZMAS

Kosmoso lenktynės neaplenkė ir bibliotekos

Kai 1961 m. Jurijus Gagarinas erdvėlaiviu „Vostok 1“ apskriejo Žemę, pasaulį užplūdo kosmoso karštinė. Ši banga neaplenkė nei mokslinės fantastikos kūrėjų, nei inžinierių, nei dizainerių, ir ypač stipriai nuvilnijo žinių namuose, t. y. bibliotekose. Kosmosas tapo technologijų pažangos ir kultūrinės revoliucijos simboliu.

Ši įtaka buvo itin jaučiama Vaikų literatūros skyriuje, kur kosmoso tema įkvėpė ne vieną naują iniciatyvą. Būtent tada nuspręsta atidaryti Pasakų (ir Kosmoso) kambarį – vietą, kur knygos ir svajonės susitikdavo tarp žvaigždžių. Šio kambario lentynose nugulė ne tik vaikų literatūros kūriniai, bet ir naujausios knygos apie raketų mokslą, Saulės sistemą ir ateities civilizacijas kitose planetose.

Senelis iš kosmoso Pasakų kambaryje. 1967 m.

Žymios kūrėjos ir mokinių darbas

Kambarį 1966-aisiais įrengė Stepo Žuko taikomosios dailės technikum (dabar – Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakultetas) moksleiviai, vadovaujami dailininkės Filomenos Ušinskaitės. Ji buvo žinoma kaip talentinga menininkė ir viena iš pirmųjų Lietuvoje pradėjo kurti integruotas meno ir mokslo erdves, kuriose susipindavo kūrybinis procesas ir technologijų pažanga. Jos vadovaujami moksleiviai ne tik įgyvendino kūrybines idėjas, bet ir sukūrė interaktyvią, šiuolaikišką erdvę,

kuri tapo didžiulio SSRS kultūrinio ir edukacinio judėjimo dalimi.

Siena pasipuošė kosmine freska, kuri ir vaizdavo kosmoso begalybę, ir simbolizavo naują žinių erdvę, kurioje susijungia žmonijos svajonės ir technologijų progresas. Raketos modelis tapo tikru erdvės centru, išryškinančiu kosmoso tyrimų pasiekimus ir mokslo pažangos dinamiką, kuri tuo metu buvo itin svarbi visai visuomenei.

1.

2.

1. Senelis iš kosmoso (Petras Ambrozus) Pasakų kambaryje. 1967 m.
2. Pasakų kambario interjeras. XX a. 7 deš.

Kambario atidarymas balandžio mėnesį sutapo su tuo metu švenčiama Kosmonautikos diena – švente, skirta kosmoso tyrinėjimo pasiekimams pažymėti ir pirmiesiems žmogaus žingsniams kosmose paminėti. Filomenos Ušinskaitės indėlis neapsiribojo tik dizainu – ji siekė, kad šis

kambarys būtų ne tik estetiškai patrauklus, bet ir edukacinis, suteikiantis vaikams galimybę atrasti ir patirti mokslo bei meno harmoniją. Kambaryje kosmosas buvo mokslo ir fantazijos pasaulis, kurį visi galėjo tyrinėti ir kurti.

Veiklų kiekis augo ir traukė jaunuosius

To meto spauda rašė: „Vos atvėrus pasakų kambario duris, jaunieji skaitytojai apipylė bibliotekininkes tūkstančiais klausimų: kodėl raketoje matyti jų bendraamžiai, kodėl mėnulyje yra šuniukas be skafandro ir t. t.“ („Kauno tiesa“, 1966, geg. 15). Tąkart į smalsuolių klausimus atsakinėjo ir kosmoso paslaptis atskleidė civilinės aviacijos lakūnas.

Pirmoji pasakų popietė Pasakų kambaryje įvyko tų pačių metų gruodžio 22-ąją. Pagrindiniu svečiu tapo Senelis iš kosmoso – bibliotekos kasininkas ir sąskaitininkas Petras Ambrozus. Jis vaikams sekė Aldonos Liobytės pasaką „Mėnuo saulužę vedė“. Vėliau šią misiją perėmė aktoriai, skaitovai, tarp jų – bibliotekos darbuotojas Chuanas Viktoras Spitrys. Kambarys virto stebuklų erdve, kur istorijos skraidė tarp planetų.

Buvusi bibliotekos darbuotoja Rimantė Tamoliūnienė prisimena: „Būdama pradi-

nukė, dievinau Pasakų kambarį. Ten buvo minkšti kilimai, krūvos pagalvėlių, raketos modelis, į kurį lindo visi vaikai, ir freska ant sienos. O kai atskrisdavo Senelis iš kosmoso, atrodė, kad jis tikras kosmonautas – su žvaigždėmis nusagstytu kostiumu, pirštinėmis, šalmu ir antena ant galvos.“ Kad kambarys išliktų švarus, vaikai ant batų maudavosi medžiaginius maišelius – juk niekas nenorėjo išstepti tų gražių pagalvėlių.

Iki 1978-ųjų Pasakų kambaryje surengta apie 190 popiečių. Iš pradžių jos buvo tokios populiarios, kad vaikai, trokšdami patekti vidun, stovėdavo eilėse. Bet, laikui bėgant, televizija pavogė dėmesį, ir kosmoso pasakos pamažu užleido vietą ekranų magijai. Vis dėlto tiems, kas spėjo ten pabuvoti, Senelis iš kosmoso ir Pasakų kambarys atmintyje išliko kaip šiltas vaikystės nuotykis tarp žvaigždžių.

1.

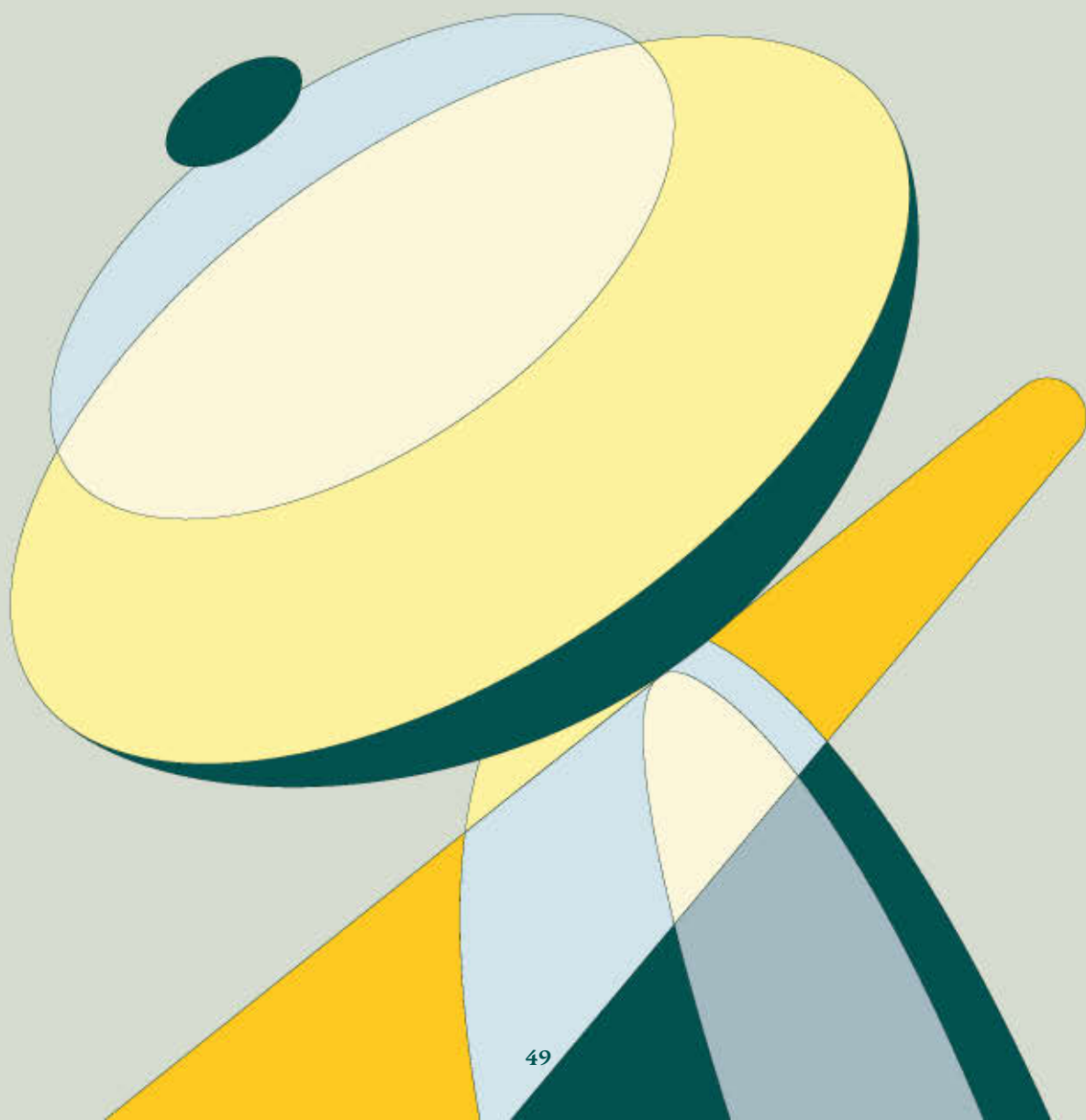
2.

3.

1–3. Pasakų kambario interjeras. XX a. 7 deš.

Koja kojon su technologijomis

Biblioteka visada stengėsi žengti koja kojon su technologijomis. XX a. 8-ojo dešimtmečio pabaigoje kilo idėja: kodėl gi nepasitelkus radijo, kad darbuotojai mokytųsi ir tobulėtų? Taigi 1980 m. visi bibliotekos skyriai buvo „radiofikuoti“: personalo patalpose atsirado radijo taškai. Be to, visu pajėgumu paleisti net trys įrenginiai, retransliavę laidas. Šios buvo skirtos ne tik profesiniam bibliotekininkų švietimui – apie bibliotekininkystę, bibliografiją ar kraštotyrą, – bet ir bendram akiračiui plėsti. Kraštotyros skyrius sukūrė laidų ciklą apie Kauno istoriją, Muzikinės literatūros skyrius dalijosi kompozitorių kūriniais ir jų istorijomis. Radijas tapo informacijos šaltiniu – per jį skambėjo pranešimai apie posėdžius, civilinės gynybos mokymus ar kitus bibliotekos reikalus. Skaičiai įspūdingi ir šnekantys patys už save: per pirmus trejus su puse metų eterį išvydo 37 laidos.

Studijoje (K. Donelaičio g. 8) kalba Mokslo tiriamojo darbo skyriaus vedėja Lolita Barzdaitienė. 1983 m.

Atėjo ir televizijos era

Netrukus po radijo veiklos pradžios biblioteka žengė dar toliau ir 1981 m. pradėjo montuoti uždara televizijos sistemą. Pusrūsyje įrengtoje vaizdo studijoje atsirado kameros, vaizdo magnetofonai, valdymo pultas ir „Šilelis-401“ televizoriai. Čia sukurtas laidas per specialius videotaškus buvo galima žiūrėti 15-oje skyrių ir keturiose skaityklose. Tuo pačiu kabeliu keliavo ir radijo transliacijos, ir net respublikinės ar centrinės TV programos.

Pirmoji TV transliacija įvyko 1982-ųjų gegužę. Laidos buvo dviejų rūšių: vienos – darbuotojams, kitos – skaitytojams. Jos mokė, ugdė, reklamavo bibliotekos turtus – atskleidė profesines subtilbes ir knygų lentynų paslaptis.

Buvusi bibliotekos darbuotoja Lolita Barzdaitienė pasakoja: „Radijo laidas kūriau su R. Stukiene, o TV – su psichologe, nes reikėjo suprasti, kaip skaitytojai priims informaciją – viešųjų ryšių specialistų tada dar nebuvo. Techniką prižiūrėjo inžinierius R. Junganas – entuziastingas ir kūrybingas žmogus. Radijo laidas vedėme iš direktoriaus pavaduotojos J. Naujo-kaitės kabineto trečiame aukšte, o TV studija buvo pusrūsyje. Per radiją dalijomės bibliotekininkystės naujovėmis, o TV laidų padarėme nedaug – pristatėme Suaugusiųjų abonementą, Periodikos skaityklą, Bibliografijos skyrių.“ Radijas skambėjo iki 1986-ųjų, kol Lolita išvyko į aspirantūrą.

Nepriklausomybės vėjai neišgąsdino

1990-ųjų pradžia Lietuvoje buvo permainų metas: šalis ką tik atgavo nepriklausomybę, ir visuomenę užgriuvo naujovės bei galimybės. Šiame fone biblioteka pademonstravo savo gebėjimą žengti koja kojon su laiku. 1992 m. joje įsikūrė radijo stotis „Titanika“ – pirmoji nepriklausoma radijo stotis Kaune, garsėjusi vakarietiška muzika, konkursais ir laisvu eteriu. Joje savo pirmuosius žingsnius žengė ir žurnalistas, radijo laidų vedėjas, muzikos apžvalgininkas Ramūnas Zilnys: „Būtent čia buvo pirmieji mano profesinės karjeros žingsniai. Man buvo 13 metų, pradėjau vesti vakaro laidas. Tai buvo fantastiškas metas. Kitaip nei šiandien, nebuvo interneto, vaizdo transliacijų – viskas atrodė mistiška, o radijas buvo vienintelis būdas išgirsti tam tikrą muziką.“ Radijo stotis „Titanika“ garsėjo ir savo vertingu muzikos fondu – tuo metu itin brangiomis kompaktinėmis plokštelėmis, kurios buvo saugomos po keliais užraktais ir signalizacija. Pasak R. Zilnio, „kompaktinės plokštelės tuo metu buvo didžiulis turtas – viena jų galėjo kainuoti trečdalį visai padoraus atlyginimo.“

Radijos stoties „Titanika“ iniciatyva atvėrė bibliotekos duris ne tik įprastiems lankytojams, bet ir platesnei auditorijai, kurią buvo galima pasiekti radijo bangomis. Tai buvo metas, kai radijas dar išlaikė savo pozicijas – jungė žmones, nešė žinias ir kultūrą tiesiai į namus ar darbo vietas.

Muzikos leidinių skyrius, kuriame dirbo entuziastingoji Erna Niūniavaitė, tapo vienu iš šios radijo stoties variklių. Jie parengė septynias laidas, skirtas jauniems klausytojams: švelnios vaikų muzikos melodijos ir pasakos, įrašytos su meile, skambėjo eteriye, džiugindamos šeimas ir kurdamos jaukią atmosferą. Tuo tarpu Ch. V. Spitrys, pasitelkęs savo erudiciją, vedė paskaitų ciklą „Kauno istorija iki 1940 m.“, kviesdamas klausytojus pasinerti į miesto praeitį – nuo tarpukario klestėjimo iki sudėtingų karo laikų. Radijas taip pat tapo langu į bibliotekos kasdienybę: eteriye reguliariai skambėjo naujienos apie šviežiai gautus leidinius, kurie tuo metu, ribotų resursų sąlygomis, buvo tikras džiaugsmas.

Kulminacija įvyko 2000-ųjų kovo 31-ąją, kai biblioteka šventė savo 50-metį. Tą dieną per vidinius radijo taškus nuskambėjo humoristinė laida „Laisvas žodis“ – lengvas, šmaikštus kūrinys, atspindintis bibliotekos bendruomenės kūrybiškumą ir šventinę nuotaiką. Tačiau šis jubiliejus tapo ir savotišku atsisveikinimu. Vietinio radijo era netrukus tyliai užgeso: technologijos, kurios dar neseniai atrodė pažangios, paseno, o naujasis tūkstantmetis atnešė kitokius komunikacijos būdus – internetą, skaitmenines platformas. Biblioteka, ištikima savo misijai būti arti žmonių, ėmė ieškoti šiuolaikiškų kelių kalbėtis su pasauliu ir paliko radijo stotį kaip nostalgiską, bet šiltą prisiminimą.

Radijo ir televizijos laidų transliavimo studija (K. Donelaičio g. 8). 1983 m.

Muzikiniai antradieniai ir trečiadieniai su Giedriumi Kuprevičiumi

XX a. 7-ajame dešimtmetyje bibliotekos Muzikinės literatūros ir įrašų skyrius kviesdavo lankytojus į muzikines valandėles. Čia skambėdavo įvairūs įrašai, o profesionalūs komentarai padėdavo suprasti, ką girdi. Bet tikras perversmas įvyko 1973-ųjų rugsėjo 19 d., kai prie vairo stojo jaunas kompozitorius Giedrius Kuprevičius – energingas, iškalbus ir pilnas idėjų. Taip prasidėjo bibliotekos Muzikinių antradienių ir trečiadienių era. Ėmė skambėti vakarietiška muzika, kurią papildė kompozitoriaus pasakojimai. Šiuos įsimintinus renginius organizavo skyriaus vedėja Dainuolė Kazlauskienė, o salė netrukus tapo per maža visiems norintiems – juk tai daugeliui buvo vienintelė proga išgirsti ne oficiozinę sovietinę muziką, kurią, kaip ir viską, prižiūrėjo griežta cenzoriaus ranka.

Muzikinis trečiadienis. XX a. 8 deš.

Norintys išgirsti nebetilpdavo

Muzikinio antradienio svečiai – varpininkai iš Magdeburgo (VDR). Iš kairės: muzikas Frankas Miuleris, kompozitoriai Giunteris Bustas, Giedrius ir Viktoras Kuprevičiai. 1978 m. gruodžio 29 d.

Sovietmečiu legaliai klausytis vakarietiškos muzikos buvo rimtas iššūkis – radijas ir televizija jos vengė, o įsigyti plokštelių – neįmanoma. Melomanai įrašų ieškodavo šešėlinėje rinkoje. G. Kuprevičius pats naktimis įsirašinėdavo muziką, o plokšteles gaudavo iš kontrabandininkų – taip bibliotekoje atsirasdavo tai, ko kitur negirdėjai. Šis renginių ciklas tapo traukos centru: 1974 m. per vakarą „Amerikos lietuvių muzika“ dainininkas Juozas Malikonis ir aktorė Rūta Staliliūnaitė sausakimšoje salėje dalijosi kelionių po JAV įspūdžiais. 1975–1977 m. G. Kuprevičius, dalyvaudamas varpų muzikos festivalyje Magdeburge, susibičiuliavo su vietos varpininkais – kompozitoriumi Giunteriu Bustu ir jo mokiniu Franku Miuleriu, kurie 1978-aisiais atvyko į Kauną, aplankė biblioteką.

G. Kuprevičius prisimena: „Atvažiuodavo net iš Maskvos – pavyzdžiui, Eduardas Artemjevas, Tarkovskio filmų kompozitorius. Valdžia Tarkovskį vos pakentė, jo kūryba buvo beveik nežinoma. O aš kviečiau Artemjevą groti – ir filmų muziką, ir avangardą. 1981 m. jis atvyko į Kauną, ir mes skaitėme paskaitą taip laisvai, lyg būtume Liuksemburge.“ Salė lūždavo nuo žmonių – norintieji netilpdavo, stoviniudavo koridoriuje, o įėjimas buvo tik su kvietimais. „Vladas Garastas atvesdavo visą „Žalgirio“ komandą“, – šypsosi G. Kuprevičius. „Įtipendavo tyliai, susėdavo pirmoje eilėje. Publika šaukdavo: „Gulkit, nieko nematyti!“. Bet jis teisingai darė – žaidėjai gavo kultūros dozę, ir rezultatai aikštelėje buvo puikūs.“

1.

2.

1. Muzikinis antradienis. XX a. 8 deš.
2. G. Kuprevičiaus kūrybos vakaras „Paros ženklai“. 1986 m. lapkričio 25 d.

Aidas išliko ilgam

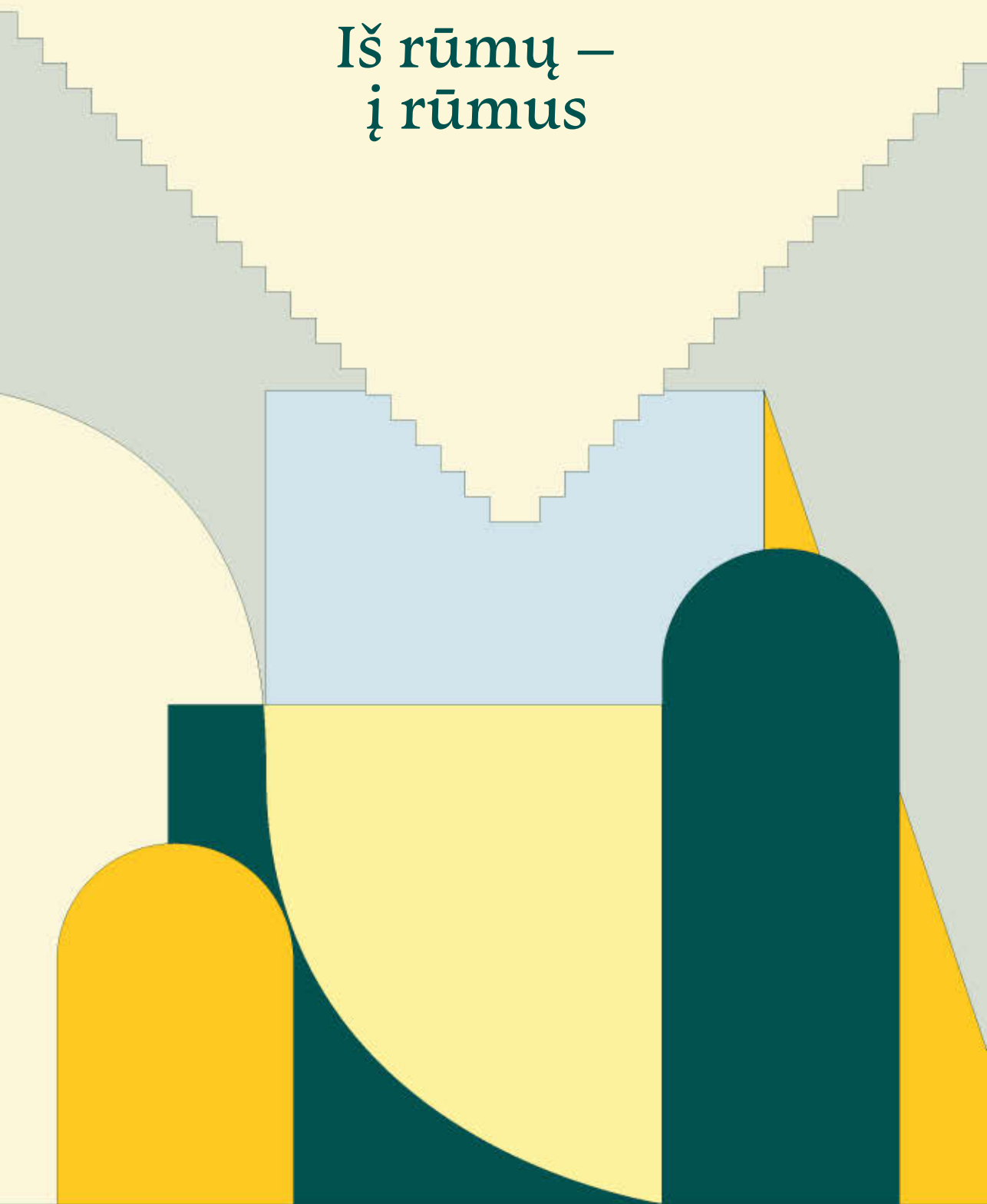
Biblioteka sugebėjo tapti išskirtine erdve, kurioje žmonės galėjo bent trumpam ištrūkti iš pilkos kasdienybės. Čia vykę muzikiniai antradieniai ir trečiadieniai paliko neišdildomą įspūdį lankytojams ir tapo tikru kultūriniu fenomenu. Rimantė Tamoliūnienė, prisimindama tuos laikus, pasakoja: „Šie vakarai buvo tarsi gyvas Lietuvos ir net užsienio kultūros pulsas, atsvara sovietinei stagnacijai. Kompozitorius Giedrius Kuprevičius, vedęs šiuos susitikimus, buvo ne tik eruditas, bet ir charizmatiškas pasakotojas. Jis mokėjo gyvai perteikti mintis, pašmaikštauti, subtiliai „patraukti per dantį“ miesčionišką mąstyseną. Mus, jaunimą, žavėjo ne tik muzika, bet ir laisvos diskusijos – tai buvo reta galimybė prisiliesti prie šiuolaikinės kultūros, išmokti atskirti, kas verta dėmesio, o kas tik paviršutiniška banalybė. Taip formavosi mūsų skonis ir požiūris į pasaulį.“

Salėje susirinkdavo marga publika – nuo sportininkų, ieškančių pramogos, iki intelektualų, trokštančių gilesnių patirčių. Šie renginiai buvo tarsi šviežio oro gūsis,

leidžiantis bent trumpam pamiršti sovietinio gyvenimo ribojimus – cenzūrą, ribotą prieigą prie Vakarų kultūros ar kasdienę rutiną. Muzikiniai antradieniai ir trečiadieniai ne tik pristatydavo kokybišką muziką, bet ir skatino dialogą, kuris tuo metu buvo retenybė. Būtent todėl jie tapo bibliotekos vizitine kortele, išskeldami įstaigą į Kauno kultūrinio gyvenimo viršūnę.

Paskutiniai renginiai įvyko 1988 m., kai Lietuva jau stovėjo ant permainų slenksčio, artėjant Sąjūdžio bangai ir nepriklausomybės atkūrimui. Nors muzikinių renginių era baigėsi, jų aidas išliko ilgam – biblioteka įsitvirtino Kauno kultūriniame žemėlapyje kaip vieta, kur buvo puoselėjama laisva mintis ir kūryba. Giedrius Kuprevičius, reflektuodamas apie šį laikotarpį, sako: „Norėjome ne tik sudominti žmones, bet ir paskatinti juos eiti toliau – ieškoti, atrasti, nepasitenkinti tuo, kas primetama. Ir, atrodo, mums tai pavyko.“ Šie vakarai praturtino tuometinę bendruomenę ir paliko pėdsaką, primenantį, kaip kultūra gali klestėti net sudėtingiausiais laikais.

Iš rūmų – į rūmus

XX a. 6-ojo dešimtmečio pabaigoje bibliotekos direktorius Kazys Povilaitis užsibrėžė ambicingą tikslą: pastatyti naujus rūmus, talpinančius ne mažiau kaip 3 milijonus knygų. Jo vizijoje pagrindinė saugykla driekėsi per visus aukštus, o aplink ją – modernios skaityklos. Vieta? Parodos kalnas. Vasarą skaitytojai galėtų mėgautis atviromis aikštelėmis, į pastatą vestų laiptai, primenantys knygų pilies pakeliamąjį tiltą, po jais čiurlentų upelis, o pro žemės ūkio skaityklos langus matytųsi skveras su kukurūzais. Idėja buvo drąsi, bet liko tik svajonėse. Architektas V. Landsbergis-Žemkalnis su kolegomis kitoje Lydos gatvės pusėje greitai suprojektavo du modernistinius korpusus, sujungtus tuneliu su K. Donelaičio g. rūmais, tačiau projektas nugulė stalčiuose – plėtra ten nebuvo numatyta.

Bibliotekos rūmų Lydos g. projekto eskizas (arch. V. Landsbergis-Žemkalnis). Apie 1960 m.

Galiausiai nuspręsta statyti

1971-aisiais bibliotekai skirtas 1,5 ha sklypas prie Radastų gatvės. Rūpėjūtį architektai Algimantas Sprindys ir Boleslovas Zabulionis baigė generalinio plano eskizą įtraukdami 150 vietų automobilių aikštelę. Dešinioji gatvės pusė, pilna gyvenamųjų namų, ateityje turėjo virsti žaliu plotu. 1975 m. techninis projektas patvirtintas, bet statybos sustojo – trūko pinigų, o ir ažuolus sklype reikėjo saugoti. Darbai pajudėjo tik 1982 m. pabaigoje: pastatas su 47 tūkst. m³ tūrio, 10,13 tūkst. m² ploto ir 1,86 mln. tomų saugykla kilo lėtai. Projektą kūrė architektas B. Zabulionis, inžinieriai J. Antanavičius, A. Kazlauskas, S. Česnavičius, o statė „Kauno statybos“ trestas.

Kol mūrai augo, viduje virė gyvenimas. Baldai – lentynos, kėdės, šviestuvai – buvo gaminami specialiai: didesnę dalį sukūrė Vilniaus baldų projektavimo-konstravimo biuras ir Kauno „Dailė“, Remigijus Kriukas suprojektavo unikalų šviestuvą, Tauragės kombinatas gamino lentynas, o kėdės atkeliavo iš Donecko. 1987-ųjų pradžioje patalpos buvo valomos, montuojami liftai, konvejeris, kino projektorius

„Mir-2“. Knygos iš K. Donelaičio gatvės keliavo sunkvežimiu, kursavusiu tarp senų ir naujų rūmų.

Ilgametė darbuotoja Asta Valaitytė prisimena: „Persikraustymo talkose dirbo visi, net direkcija. Būdama moksline sekretore, dažnai bendravau su pavaduotoju R. Ručinsku. Naują pastatą apžiūrėti atvykdavo valdžios, partijos, ministerijų žmonės. Mes su chalatais kraudavome knygas, o kai sekretorė pranešdavo apie svečius, bėgdavome į dušą cokolyje. Vanduo – tik šaltas, nes 1986–1987 m. žiemą šildymo dar nebuvo. Nusiprausę dulkes, persirengdavome, sutikdavome svečius, o paskui – vėl prie knygų. Galiausiai direktorius liepė talkas mesti, nes svečių daugėjo.“

1987 m. rugsėjo 3-iąją rūmai Radastų gatvėje atidaryti iškilmingai. Pastatas stovėjo patogioje vietoje, su erdviomis skaityklomis, kavine, renginių sale, elektronine švieslente. Bet jis buvo per mažas – netilpo visi skyriai, trūko vietos fondui. Praėjus 34 metams, 2021-ųjų rudenį, prasidėjo rekonstrukcija – apie tai daugiau paskutiniame skyrelyje.

1.

2.

1. Mažasis ąžuolynas, kuriame iškilo naujieji bibliotekos rūmai. 1967 m.
2. Iš dešinės: KVB direktorius Jonas Baltušis, direktoriaus pavaduotoja mokslo reikalams Jonė Naujo-kaitė ir direktoriaus pavaduotojas ūkio reikalams Albinas Švalkūnas prie rūmų maketo. 1976 m.

Statomi naujieji bibliotekos rūmai Radastų gatvėje. 1983 m. Algimanto Dumbliauskio nuotr.

Sukurtas išskirtinis interjeras

Naujieji bibliotekos rūmai Radastų gatvėje atidarymo metu sulaukė daug dėmesio. Spauda gyrė: „O ką išvys lankytojai atėję į naujus rūmus? Kiekvieno akis patrauks pastato vidaus interjeras, gausiai ir skoningai papuoštas marmuro plokštėmis. Skaityklose, įsikūrusiose erdviose patalpose, nauji modernūs baldai, standai, kuriuos gamino beveik visos respublikos medžio pramonės įmonės. Atskiros patalpos visuomeninių mokslų, kraštotyros, medicinos, sporto literatūros ir kitoms

skaitykloms. [...] Jaukioje, modernioje 180 vietų salėje vyks mokslinės konferencijos, įvairūs renginiai, susitikimai su menininkais, rašytojais. Lankytojų patogumui veiks bufetas“ („Kauno tiesa“, 1987, liep. 17). Tačiau pastato postmodernistinė išorė – plytų mūras ir viduramžių pilies užuominos – viduje neatsispindėjo. Architektai Boleslovas Zabulionis ir Leonas Adomkus vidaus erdvėms pasirinko santūrų vėlyvojo modernizmo stilių.

Išskirtinis dėmesys šviesai

Ilgos statybos ir lėšų trūkumas lėmė, kad baldus kūrė ne žymūs architektai, o Vilniaus bei Ukmergės baldų įmonės. Monumentalių skulptūrų ar taikomojo meno kūrinių, būdingų sovietmečio visuomeniniams pastatams, čia nerasi. Pagrindinis akcentas – Valmanto Gutausko ir Remigijaus Kriuko sietynas trečio ir ketvirto aukštų hole – iš pūstų rievėtų stiklo vamzdelių suformuota apversta laiptuota piramidė. Pasak menotyrininkės Raimondos Simanaitienės, sietyno masė įspūdinga, bet lengvumo pojūtį kuria skaidrus stiklas ir smailėjanti forma. Nors sudėtas iš vieno elemento, sietynas neatrodo monotoniškas – griežtai sujungti vamzdeliai virsta šviesą skleidžiančiu stiklo bloku.

Natūrali šviesa buvo svarbi: trečiame aukšte – siauri langai, atriume – du įstiklinti šulinėliai, apšviečiantys tamsų antrą aukštą, o jų viršų dengia stiklinės piramidės, atkartojančios sietyno motyvą. Skaityklose vyraavo šviesus medis, žali odiniai krėslai, faneruotos kolonos ir žalsva kili-

minė danga – ramios, žemės spalvos, skirtos susikaupti. Modernumo pridėjo tamsios plytelės ant palangių ir metalinės lubos su šviestuvais. Bendroje erdvėje marmuru dengtos kolonos ir pilkšvos akmens grindys kontrastavo su skaityklų jaukumu.

Ypatinga vieta – 30 metrų aukščio knygų saugykla, įprastai neprieinama lankytojams (ją galima aplankyti ekskursijų metu). Statant rūmus Mažajame ažuolyne, siekta išsaugoti ažuolus, tad pastatas kilo į viršų, o ne plėtėsi. Kiekvieną aukštą dalijo metalinės perdangos, sukurdamos pusaukščius.

Palyginti su kitais to meto visuomeniniais pastatais, biblioteka išsiskyrė „švariomis“ erdvėmis. Interjero funkcionalumas ir šviesos panaudojimas atliepė modernizmo idėjas, o sietynas tapo ne tik šviestuvu, bet ir sovietmečio „architektūros bei dailės sintezės“ simboliu – retu grožio ir praktiškumo deriniu.

1.

2.

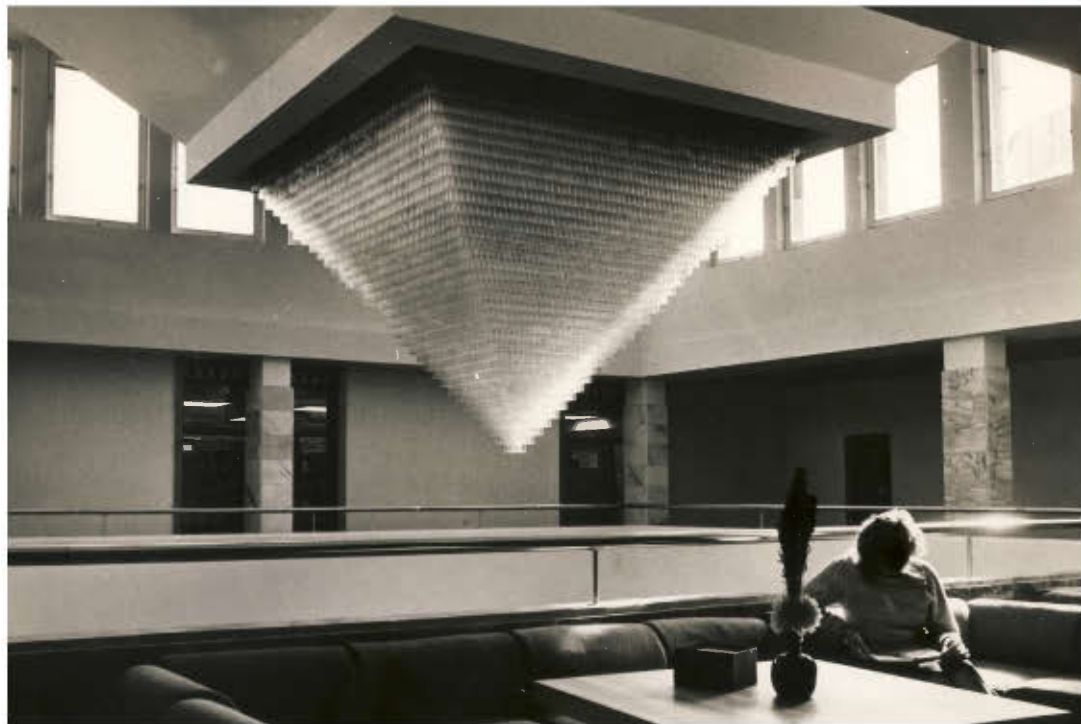

3.

1. Naujųjų bibliotekos rūmų atidarymo šventė. Kalba KVB direktorius Antanas Pupienis. 1987 m. rugsėjo 3 d.

2. Naujųjų bibliotekos rūmų atidarymo šventė. 1987 m. rugsėjo 3 d.

3. KVB direktorių Antaną Pupienį sveikina didžiųjų šalies bibliotekų vadovai. Iš dešinės: A. Pupienis, Panevėžio viešosios bibliotekos direktorė Vanda Paškauskienė, Klaipėdos Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos direktorius Valentinas Malukas, Vilniaus Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos direktorė Liuda Pagirienė ir Šiaulių viešosios bibliotekos direktorė Janina Kaškelienė. 1987 m. rugsėjo 3 d.

1.

2.

1. Šviestuvai Radastų g. rūmuose. XX a. 9 deš.
2. Vokiškų leidinių skaitykla Radastų g. rūmuose (4 a.). 2002 m.

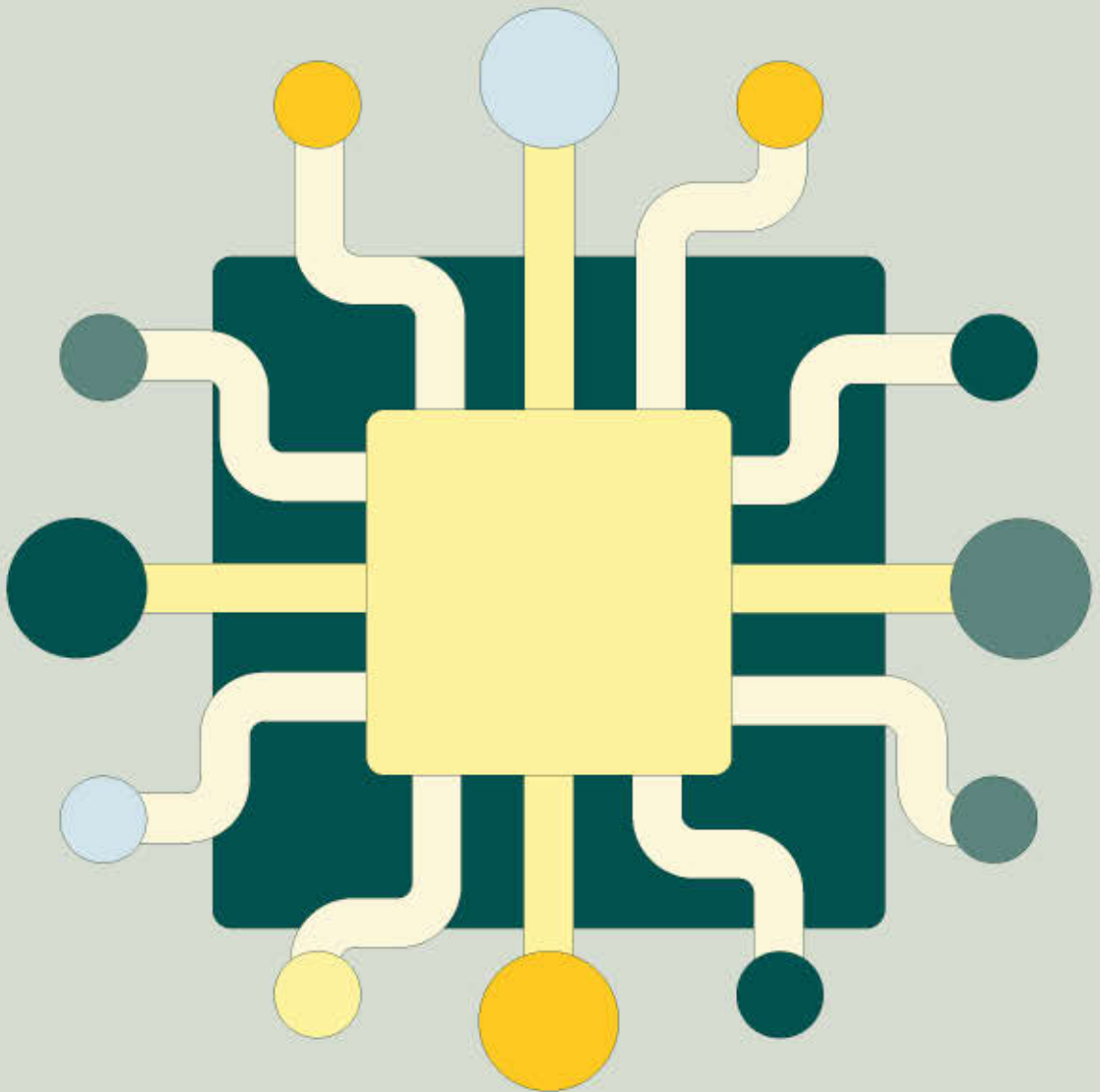
1.

2.

1. Radastų g. rūmų 3 a. 2002 m.
2. Radastų g. rūmų 2 a. fojė. 2002 m.

Žingsniais į informacijos amžių

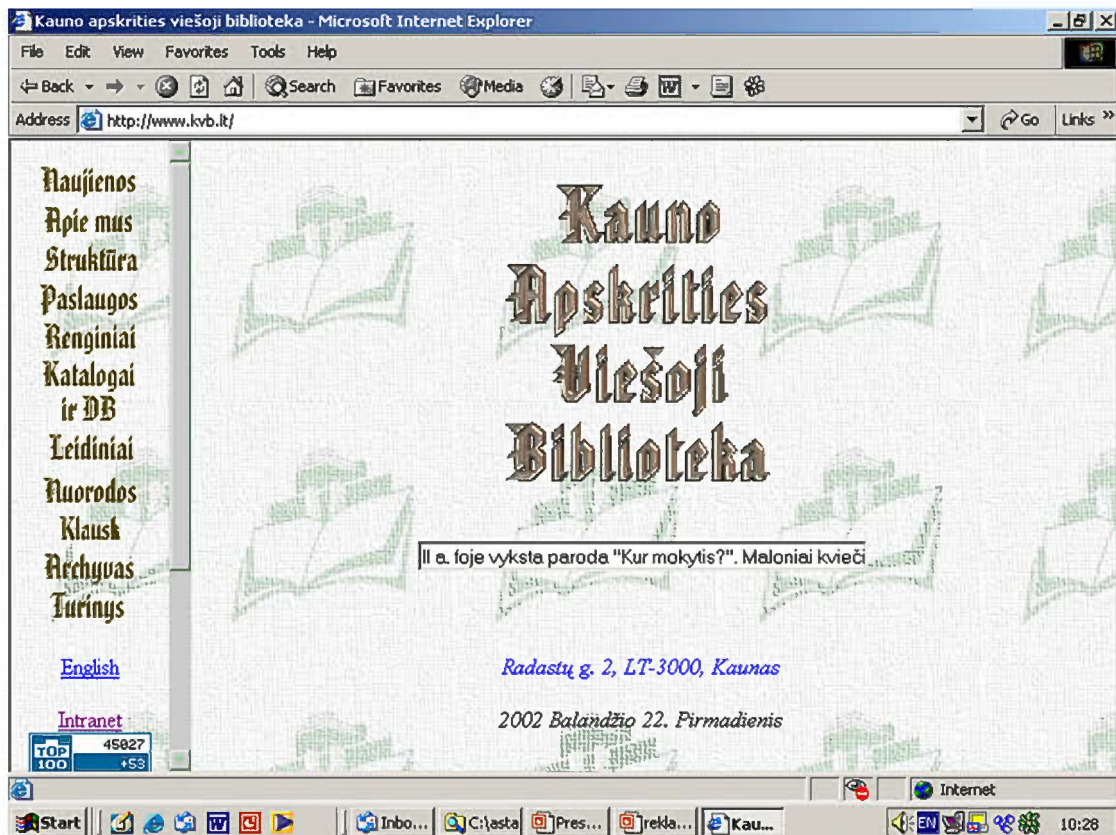
XX a. 9-ajame dešimtmetyje, kai pasaulyje ėmė plisti asmeniniai kompiuteriai, Vakarų bibliotekos jau džiaugėsi darbą lengvinančiomis skaitmeninėmis sistemomis. Mūsų biblioteka taip pat svajojo žengti šiuo keliu. 1988 m. įsigyti trys Sovietų Sąjungoje pagaminti kompiuteriai „Elektronika MS 0585“ – tuo metu jie vadinti tiesiog skaičiavimo mašinomis.

Jonas Vitkūnas, buvęs bibliotekos darbuotojas, prisimena: „Su 512 kilobaitais atminties ir 10 megabaitų kietuoju disku jie atrodė pažangūs. Bet vien 6 megabaitus užėmė sovietinė operacinė sistema „PROS“, todėl vadinome juos „prosais“. Gedimai buvo kasdienybė. Įsigiję trečią, iš detalių lipdydavome bent vieną veikiančią – taisydavome, komplektuodavome ir taip sukdavomės.“

Po metų biblioteka nusipirko pirmą vakarietišką kompiuterį – IBM PC/AT 286 su spausdintuvu. Kaip sako to meto darbuotojai, palyginti su „Elektronika“, tai buvo atgaiva: „Net lietuviškas raidynas buvo! Naudojome juos mokymams – darbuotojai mokėsi pagrindų.“

IBM PC/AT kompiuteris. „Wikimedia Commons“ archyvo nuotr.

Pagrindinis KAVB interneto svetainės langas. 2002 m.

Kelias į internetą

Dešimtojo dešimtmečio pradžioje pasaulį apraizgė internetas. Biblioteka tapo viena iš Lietuvos interneto pionierių: 1993 m. kovo 3 d. užregistravo adresą www.kvb.lt ir tapo pirmąja biudžetine įstaiga Lietuvoje su savu domenu, išvis tik penktuoju šalyje.

Viešojo interneto prieiga lankytojams įdiegta bendradarbiaujant su UAB „Taide“. Buvusi bibliotekos direktorė Asta Naudžiūnienė pasakoja: „Didžiausias nuopelnas – Norvegijos verslininkui Vidarui Bjerkelandui, tuomečiam „Taide“ vadovui. 1991-aisiais ant Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos stogo jo rūpesčiu atsirado palydovinis ryšys, aplenkęs Maskvą – taip Lietuva pirmąkart savarakiškai prisijungė prie pasaulio kompiuterių tinklo.“

1995-ųjų rugsėjį, kai internetas Lietuvoje dar buvo egzotiška naujovė, biblioteka žengė istorinį žingsnį – tapo pirmąja Baltijos šalyse viešąja biblioteka, atvėrusia šią paslaugą lankytojams. Tuo metu dauguma lietuvių apie internetą žinojo tik iš gandų, o asmeninių kompiuterių namuose turėjo vos vienas kitas.

Biblioteka pasinaudojo Šiaurės šalių fondo parama ir įdiegė „Norsk Data“ terminalus su „Sintran“ operacine sistema – tuo metu pažangius įrenginius, kurie atvėrė duris į skaitmeninį pasaulį. Kartu su jais veikė pašto serveris „GUSTAVA“ – mil-

žiniškas, skalbimo mašinos dydžio monstras, kurio perkrovimas trukdavo net 45 minutes. „Norint gauti pašto dėžutę, reikėjo ne juokais prašyti – direktoriaus leidimas buvo būtinas“, – šypsodamasi prisimena A. Naudžiūnienė. Vis dėlto šia paslauga naudojosi per 100 žmonių, daugiausia studentai, kuriems tai buvo langas į platesnį pasaulį.

Iš pradžių bibliotekoje stovėjo vos keturi terminalai, vėliau jų skaičius išaugo iki šešių. Internetas veikė anglų ir norvegų kalbomis – lietuviškų puslapių dar beveik nebuvo, tad vartotojams tekdavo pasikliauti užsienio šaltiniais. Studentai ir moksleiviai plūdo į biblioteką traukiami galimybės naršyti po dar nepažintą skaitmeninę erdvę. Tiesa, malonumas turėjo ribas: kiekvienam skiriama tik valanda per dieną, o sena įranga nelepino – spausdinti neįmanoma, tik žiūrėti į ekraną ir svajoti apie ateitį.

1997 m. pasibaigus nuomos sutarčiai su „Taide“, radiomodemas buvo išjungtas, ir viešojo prieiga nutrūko. Po metų prisijungus prie LITNET tinklo per šviesolaidį, ryšys vėl atgijo: atsirado pirmoji bibliotekos svetainė, o elektroninis katalogas pradėjo keisti senas kartotekas. 2002 m. duris atvėrė ir Elektroninės informacijos skaitykla – moderni erdvė, grąžinusi internetą visiems ir pridėjusi naujų paslaugų, pvz. skaitmenines duomenų bases.

Per tris dešimtmečius biblioteka nuėjo įspūdingą kelią. Iš lėtai užiančių „prošų“ – taip meiliai vadintų pirmųjų kompiuterių – virto skaitmeninės eros dalyve. Sukurta per 100 virtualių parodų, leidžiančių pažinti istoriją ir kultūrą neišeinant iš namų, trys išmaniosios programėlės,

palengvinančios gyvenimą, ir trys žinynai, tapę patikimais žinių šaltiniais. Biblioteka ne tik prisitaikė prie technologijų šuolio, bet ir pati ėmė kurti skaitmeninį turinį, žengdama koja kojon su pasauliu ir įrodydama, kad net tradicinė įstaiga gali tapti inovacijų židiniu.

1.

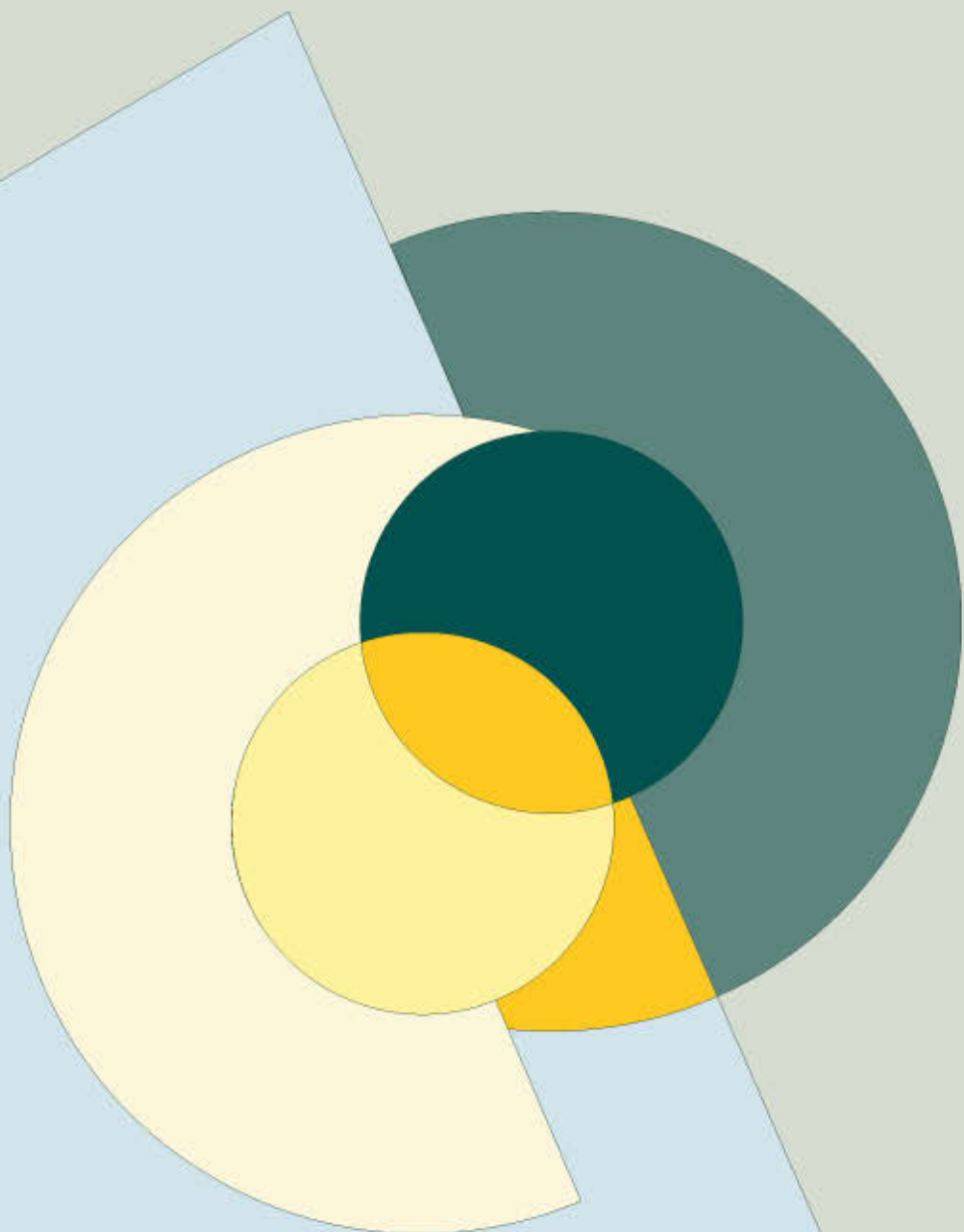
2.

3.

1. 1995–1997 m. KAVB viešosios interneto prieigos vietose buvo naudojami „Norsk Data“ terminalai.
2. Elektroninės informacijos skaitykloje (Radastų g. 2) LR kultūros ministrę Romą Dovydėnienę sveikina KAVB direktorius Alvydas Samėnas. 2002 m. balandžio 26 d.
3. Elektroninės informacijos skaityklos atidarymas. 2002 m. balandžio 26 d.

Bibliotekų bendradarbiavimas nepriklausomoje Lietuvoje

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, bibliotekų metodinė veikla pasikeitė iš esmės. Vietoj griežtos hierarchijos užsimezgė lygiaverčiai partnerystės ryšiai. Vyriausioji metodininkė Asta Valaitytė prisimena: „Pirmaisiais metais bibliotekininkai jautėsi sutrikę – kontrolė dingo, atsirado laisvė veikti savarankiškai. Galėjome pristatyti draustą literatūrą, organizuoti renginius, kurti klubus. Baimintasi, kad fondai ir katalogai nukentės, bet bėgant laikui viską ėmė lemti natūralūs procesai ir vadovų gebėjimai. Žmonės mokėsi telkti bendruomenes per kultūrą ir kraštotyra, o 1997 m. pradėti elektroniniai katalogai (LIBIS) išsprendė net mažiausių bibliotekų tvarkos bėdas.“ Dabar sunku įsivaizduoti metodininkę iš Kauno, nurodinėjančią, kaip dirbti kaimo bibliotekai. „Atvažiuoti galima, bet tik konsultacijai – vietiniai geriausiai žino savo bendruomenę ir jos poreikius“, – sako A. Valaitytė.

Kauno apskrities viešosios bibliotekos ir Kauno regiono bibliotekų specialistų pažintinis vizitas Latvijos bibliotekose.
Nuotraukoje – Latvijos nacionalinė biblioteka. 2019 m.

Išryškintos veiklos kryptys

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, regiono bibliotekų metodinė veikla tapo dinamiškesnė ir pradėjo plėtotis keturiais pagrindinėmis kryptimis: bibliotekų tobulinimas ir viešinimas, mokymosi visą gyvenimą skatinimas, informacijos valdymas ir kokybiškų kultūros paslaugų teikimas. Siekiant šių tikslų, buvo aktyviai organizuojami seminarai, kvalifikacijos kėlimo renginiai, teikiamos konsultacijos, renkami ir apdorojami statistiniai duomenys, rengiamos ataskaitos.

Bendradarbiaujant su regiono bibliotekomis, įgyvendinta daugybė inovatyvių ir edukacinių projektų: nuo skaitymo skatinimo iniciatyvų ir kultūrinių mainų iki parodų ir naujų technologinių sprendimų. Bibliotekų specialistai dalyvavo tarptautinėse stažuotėse Latvijoje, Estijoje, Suomijoje ir Danijoje. Taip pat organizuoti mokymai, seminarai, kuriuose specialistai gilino žinias apie autorių teises, žaidybinių, skaitmeninių bei sutelktinį finansavimą.

Bibliotekų bendruomenei organizuota ne viena konferencija, kurioje gvildentos tokios temos kaip kūrybingumas, inova-

cijos, bendruomeninės iniciatyvos, tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Aptartos patirtys ir galimybės, kaip kūrybiškai panaudoti skaitmenintą kultūros paveldą, biblioterapijos metodus ir kitas gerąsias praktikas bibliotekų veikloje. Konferencijose subūrus savo sričių profesionalus, apžvelgtos kultūros, visuomeninių organizacijų, kūrėjų, verslo ir kitos patirtys bei idėjos, įgyvendinant įvairius kūrybinius sumanymus.

Svarbus žingsnis buvo ir modernių priemonių diegimas – sukurta edukacinė programėlė „Išnykusios praeities ženklai“, kuri padėjo atrasti regiono istorinius pėdsakus. Taip pat plėtotos elektroninės paslaugos, o bibliotekos aktyviai prisidėjo prie senjorų sveikatos ir verslumo iniciatyvų stiprinimo. Regiono bibliotekų tinklaraštis tapo gyvu platformos veidrodžiu, atspindinčiu veiklą, inovacijas ir bendruomenės įtraukimą. Tuo tarpu nuolat stiprėjo bendradarbiavimas su užsienio kolegomis, taip atverdamas naujų galimybių dalytis patirtimi ir kurti tarptautinius projektus.

Projekto „(RE)STARTAS: e. paslaugos tau“ renginys ir jo tiesioginė transliacija regiono bibliotekoms apie gerąją e. verslo patirtį su kelionių organizatoriumi Rimvydu Širvinsku (Makaliumi), Dekoromagija.lt įkūrėja Simona Paulauskiene bei ir Knygos.lt atstove Violeta Tamašauskiene. Renginį moderavo Rolandas Vilkončius. 2016 m.

Jungiant žinias ir bendruomenę

Ažuolyno biblioteka siekia suprasti regiono poreikius ir juos atliepti laikydamasi demokratijos principų. Tyrimai, Kauno regiono bibliotekų taryba (įkurta 2013 m.) ir Informacijos išteklių valdymo taryba (įkurta 2024 m.) padeda spręsti aktualius klausimus. 2017-aisiais startavo programa, didinanti paslaugų prieinamumą asmenims su negalia, ypač tiems, kurie turi autizmo spektro sutrikimų. 2021 m. bibliotekoje vykusiam renginyje „Biblioteka visiems. Konferencija+“ pasirašytas manifestas, kuriuo bibliotekų bendruomenė įsipareigojo siekti bibliotekų

prieinamumo ir negalią turinčių žmonių įtraukties didėjimo.

Nuo 2022-ųjų kartu su Lietuvos viešosiomis bibliotekomis vykdoma medijų ir informacinio raštingumo programa. Specialistai moko gyventojus kritinio mąstymo, o Pasaulinė medijų savaitė kviečia į renginius, žygius, protmūšius ir virtualų pabėgimo kambarį. Per tris dešimtmečius metodinė veikla iš kontrolės virto pagalba – dalijimusi patirtimi ir partneryste, atspindinčia laisvos Lietuvos bibliotekų dvasią.

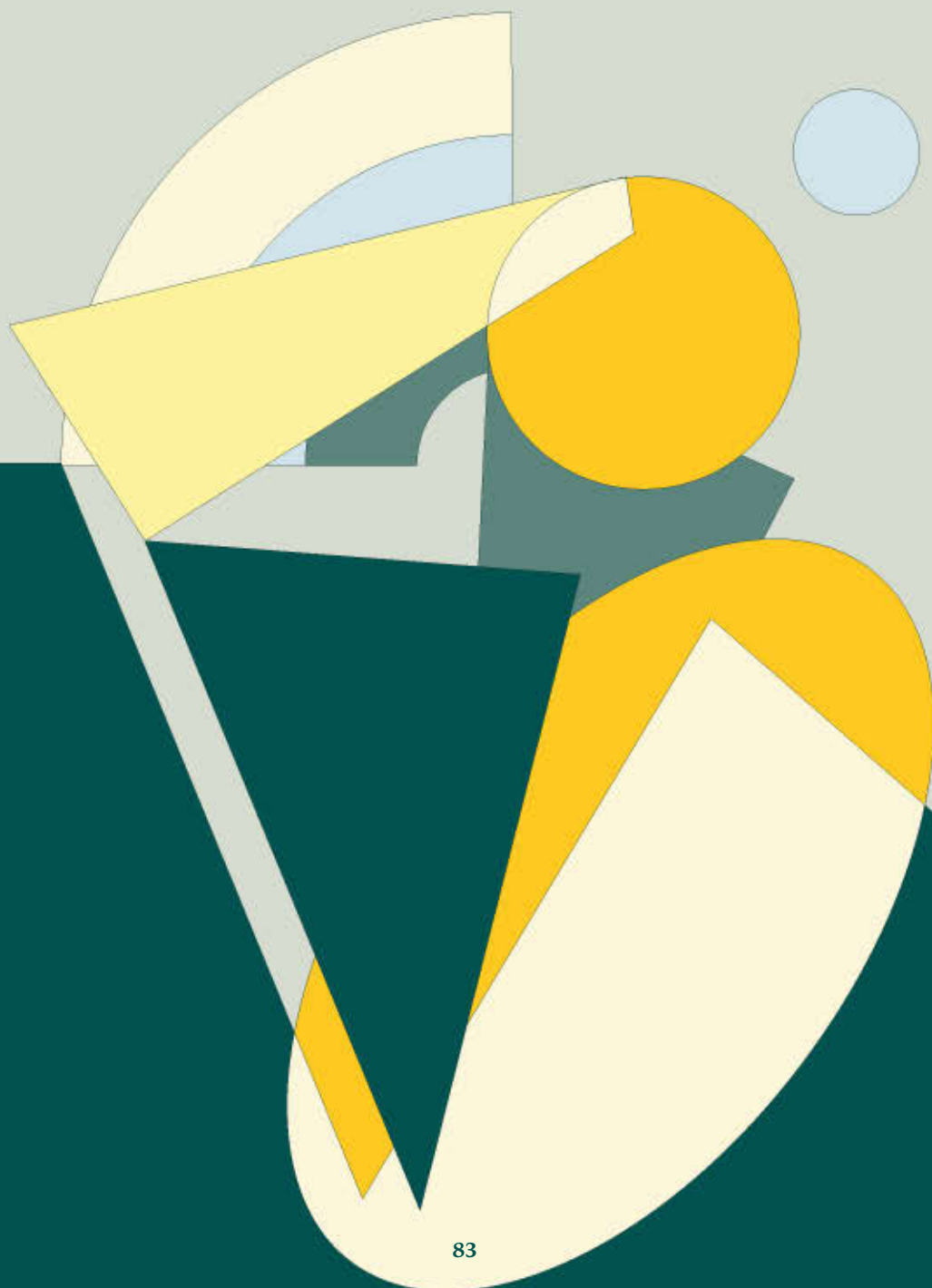
1.

2.

1. „Biblioteka visiems. Konferencija+“ prieinamumo manifesto pasirašymo akimirka. Kaunas, 2021 m.
2. Interaktyvus medijų ir informacinio raštingumo furgonėlis COOKIE TRUCK prie Birštono viešosios bibliotekos. 2024 m. Birštono viešosios bibliotekos nuotr.

Iš okupacinio jungo – į Europos bibliotekų bendruomenę

Sovietmečiu biblioteka bendradarbiavo su Estijos, Latvijos, Čekoslovakijos, Vokietijos Demokratinės Respublikos ir Lenkijos bibliotekomis – ryšiai buvo riboti, bet egzistavo. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, kliūtys dingo: imta megzti platesnius tarptautinius kontaktus. Tikslas – parama projektams, renginiai ir fondų papildymas užsienio leidiniais.

Svečiai iš Čekoslovakijos. Nacionalinės bibliotekos mokslinis sekretorius V. Mruškovičius ir Literatūros instituto direktorius dr. M. Elijašas lankosi KVB (K. Donelaičio g. 8). Dešinėje – KVB direktoriaus pavaduotojas Jonas Baltušis. 1974 m.

Pirmosios nepriklausomos pažintys

1991 m. Kauno viešoji biblioteka užmezgė tvirtą partnerystę su Norvegijos Vestfoldo grafystės bibliotekomis. Šią draugystę skatino Vestfoldo viešosios bibliotekos direktorius Ivaras Haugas, kuris ne kartą lankėsi Kaune, dalijosi patirtimi ir inicijavo bendras veiklas. Bendradarbiavimas truko apie dešimtmetį ir tapo vienu pirmųjų tarptautinių bibliotekų ryšių atkūrus nepriklausomybę.

Vos po metų, 1992 m. liepos 18 d., bibliotekoje vyko neeilinis seminaras – jame dalyvavo 34 bibliotekų ir informacijos įstaigų atstovai iš 22 JAV valstijų. Buvęs bibliotekos direktorius Alvydas Samėnas prisimena šį susitikimą su šypsena: „Atvyko pavargę, bet mes jiems paruošėme priėmimą kavinėje. Po kelių kokteilių atmosfera visiškai pasikeitė – tapo jauki ir draugiška. Viena viešnia net kalbėjo per bibliotekos patalpose veikusią radijo stotį „Titanika“! Kitą dieną jau rimčiau diskutavome apie Lietuvos bibliotekų situaciją ir pasidalijome patirtimi.“

Pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį bibliotekai itin pagelbėjo išeivijos ir ambasadų dovanos, kurios padėjo atkurti ir papildyti knygų fondus. 1993 m. Pran-

cūzijos ambasada padovanojo 300 vertingų leidinių, o jų parodos atidaryme dalyvavo pats ambasadorius Philippe'as de Suremain'as.

Tais pačiais metais biblioteką pasiekė ir įspūdinga 7348 knygų kolekcija anglų kalba iš Purdue universiteto (JAV). Ši dovana atkeliavo profesoriaus Felikso Palubinsko dėka, o universiteto rektorius Jamesas Yackelis su žmona Erna patys atvyko aplankyti bibliotekos ir įsitikinti, kad knygos bus naudingos skaitytojams.

Biblioteka taip pat sulaukė ypatingų rėmėjų. Kanadoje gyvenanti Birutė Čepauskienė tapo pirmąja bibliotekos garbės skaitytoja – ji ne tik padovanojo daugybę leidinių, bet ir perdavė vertingą Adolfo Valeškos vitražą „Lietuvos tremtinės Sibire“, kuris iki šiol išlieka svarbia bibliotekos vertybe.

1997 m. biblioteką pasiekė istorinis palikimas – „Žiburių“ laikraščių komplektai, kuriuos Valdas Adamkus jaunystėje iš Vokietijos išsivežė į JAV. Po daugiau nei pusės amžiaus šie leidiniai atsidūrė Lietuvoje ir tapo simboliu ryšių tarp praeities ir dabarties.

Tarptautiniai ryšiai: biblioteka be sienų

Bibliotekos komanda visą šį laiką ne tik kūrė patirtis skaitytojams, priiminėjo garbius svečius, bei bet ir pati leidosi į pažinimo, naujų ryšių mezgimo ir tobulėjimo keliones. Jau kelis dešimtmečius Ažuolyno biblioteka aktyviai bendradarbiavo su partneriais iš įvairiausių pasaulio šalių – nuo Italijos ir Maltos iki Suomijos, Estijos, Čekijos, Rumunijos, Norvegijos ar Jungtinės Karalystės. Šių susitikimų metu gimė bendri projektai, skirti skaitymui ir

darniam vystymuisi skatinti, bendruomenėms telkti. Tačiau ypač daug dėmesio buvo teikiama ir kitam svarbiam šių kelionių bagažui – darbuotojų kvalifikacijos kėlimui bei gerųjų praktikų patirtims.

Per pastarąjį dešimtmetį Ažuolyno biblioteka kartu su Kauno regiono bibliotekų specialistais lankėsi bibliotekose bei dalyvavo tarptautinėse konferencijose Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje, Suomijoje, Danijoje, JAV. Kiekviena kelionė tapo

1.

2.

3.

4.

1. Čekoslovakijos Socialistinės Respublikos Generalinio konsulato Leningrade konsulas Michailas Kalcunas (trečias iš kairės) su žmona prie KVB. 1985 m.

2. KVB lankosi britų rašytojas Jamesas Aldridge'as (antras iš dešinės). 1984 m.

3. Purdue universiteto (JAV, Indianos valstija) rektorius Jamesas Yackelis (pirmas iš dešinės) apžiūri universiteto dovanotų leidinių parodą. 1993 m. birželio 5 d.

4. Prancūzijos Respublikos ambasadorius Lietuvoje Philippe'as de Suremainas (kairėje) ir KVB direktorius A. Samėnas Prancūzijos leidyklų dovanotų knygų parodos atidaryme. 1993 m. vasario 11 d. Algirdo Kairio nuotr.

tarsi nauja žemė, kurioje buvo ieškoma įkvėpimo, sprendimų ir vizijų. Šios patirtys atskleidė, kad Europos ir pasaulio bibliotekos tampa bendruomenių centrais, drąsiai imasi socialinių iššūkių, o Lietuvos bibliotekos vis dažniau tampa ne sekėjomis, o pavyzdžiu.

Bendradarbiaudama su Robotikos mokykla bei partneriais iš Slovėnijos, Estijos ir Italijos, 2024 m. biblioteka pradėjo įgyvendinti projektą „GENIE“. Planuojama per dvejus metus sukurti mokymosi priemonės, skirtas suaugusiems ir edukatoriams, norintiems išmokti efektyviai naudoti generatyvinį dirbtinį intelektą.

Rudenį bibliotekos direktorė Edita Urbonavičienė dalyvavo konferencijoje Briuselyje „Building Bridges: Libraries for a Sustainable Future“. Joje susitikimai su kolegomis iš visos Europos ir pokalbiai su europarlamentarais virto ne tik profesiniu įkvėpimu, bet ir aiškia žinute, kad biblio-

tekos iš tiesų gali padėti formuoti tvarią visuomenės ateitį.

2024-aisiais tarptautinį mobilumą labiausiai paveikė „Erasmus+ KA1“ projektas. Septynios išvykos, šešios šalys – Danija, Nyderlandai, Graikija, Ispanija, Italija ir Čekija – ir net 20 darbuotojų, kurie grįžo kupini idėjų, motyvacijos ir naujo požiūrio į savo darbą. Bendradarbiaujant su Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka įgyvendintos stažuotės į Daniją ir Suomiją, kuriose dalyvavo Kauno regiono ir Ažuolyno bibliotekos darbuotojai. Jos padėjo dar labiau sustiprinti profesinius ryšius bei išplėsti suvokimą, kokia gali būti XXI amžiaus biblioteka.

Visos šios veiklos rodo viena – tarptautiniai ryšiai bibliotekai nėra tik graži patirtis. Jie keičia požiūrį, drąsina veikti kitaip ir padeda kurti tokią biblioteką, kurioje norisi būti, augti ir sugrįžti.

1.

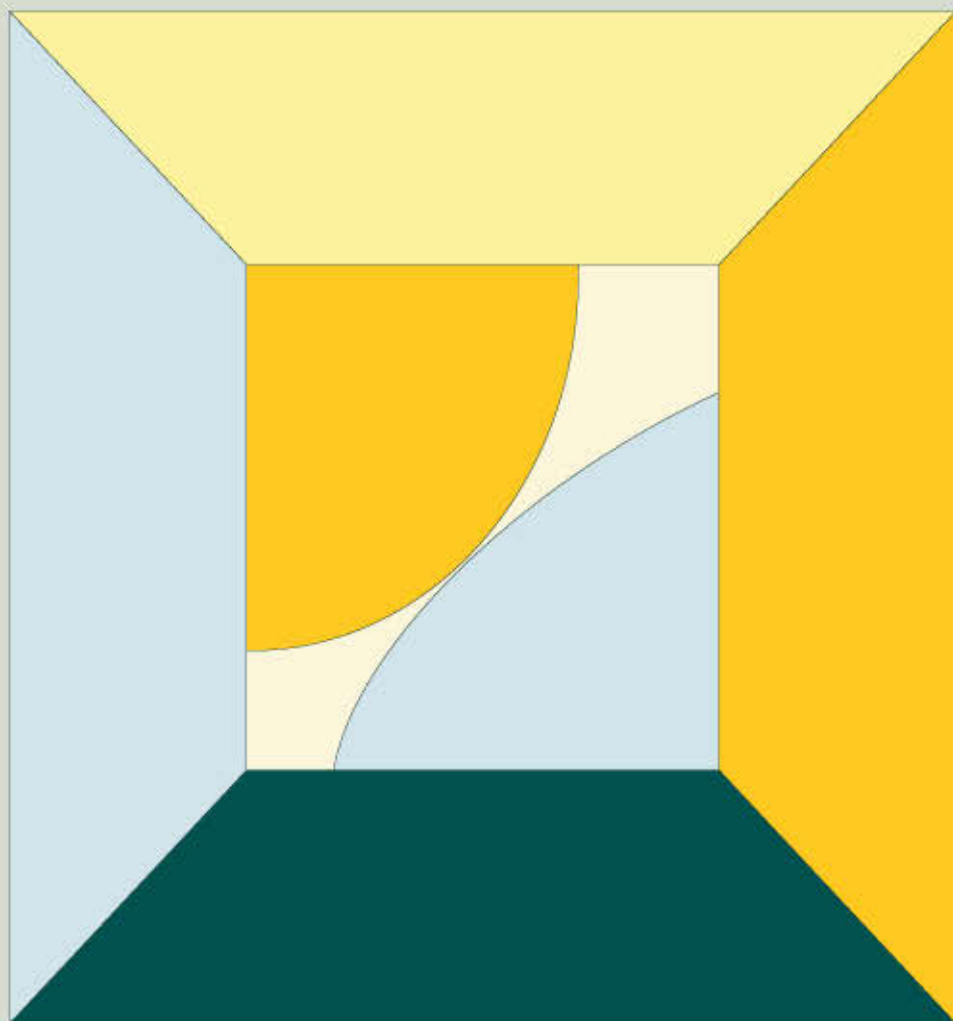

2.

1. Norvegijos Vestfoldo grafystės bibliotekininkų apsilankymas KAVB. Viršutinėje eilėje antra iš kairės – Asta Naudžiūnienė, ketvirtas iš kairės – Tonsbergo viešosios bibliotekos direktorius Ivaras Haugas, pirmas iš dešinės – KAVB direktorius A. Samėnas. 2000 m. Iš Astos Naudžiūnienės asmeninio albumo.

2. Tarptautinė konferencija „Building Bridges: Libraries for a Sustainable Future“. Iš kairės: europarlamentarė Rasa Juknevičienė, Ažuolyno bibliotekos direktorė, Apskričių viešųjų bibliotekų asociacijos pirmininkė Edita Urbonavičienė, Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos direktorė Laura Juchnevič, europarlamentarai Aurelijus Veryga ir Paulius Saudargas. Briuselis. 2024 m.

Originalus ir unikalus
turinys, ne tik
knygos

Bendradarbiavimas su kitomis bibliotekomis – ar nacionalinio, ar tarptautinio lygmens – dažnai atsiskleidžia per parodas. 1997-ieji: Lietuva mini 450-ąjį Martyno Mažvydo „Katekizmo“, pirmosios lietuviškos knygos, jubiliejų. Buvęs bibliotekos direktorius Alvydas Samėnas prisimena, kaip viskas prasidėjo: „Dar 1995-aisiais, ruošiant valstybinę programą, užsibrėžėme surengti parodą. Susitikau su iš Norvegijos atvykusiu Tonsbergo bibliotekos direktoriumi Ivaru Haugu – mudu ėmėme sukti galvas, kol galiausiai šovė mintis: jubiliejų reikia švęsti Norvegijoje, Vestfoldo grafystės širdyje! Taip ir nusprendėme – paroda debiutuos Tonsberge.“

KAVB direktorius A. Samėnas prie Tonsbergo bibliotekoje (Norvegija) eksponuojamos lietuviškų knygų parodos „Kelias į laisvę: Lietuvos istorija knygose 1547–1997“. 1997 m. spalio.

Pirmi parodų partneriai – norvegai

Ir štai 1997 m. spalį Tonsberge duris atvėrė paroda „Kelias į laisvę: Lietuvos istorija knygoje 1547–1997“. Joje – net 140 knygų, spalvingi plakatai, žemėlapiai ir stendai, papuošti nuotraukomis. Ekspozicija rėkte rėkė apie Lietuvos pirmavimą: „Katekizmas“ pasaulį išvydo 1547-aisiais, o pirmoji norvegų knyga pasirodė tik 1644-aisiais; Vilniaus universitetas duris atvėrė 1579-aisiais, o štai Oslo teko laukti iki 1811-ųjų.

Ivaras Haugas pasakojo: „Pagrindinė parodos tema – pasipriešinimas. Stendų kraštuose simboliniai Europos žemėlapiai parodė Lietuvos valstybę atskirais istorijos tarpsniais. Dviejuose iš jų Lietuvos tiesiog nėra! Natūraliai kilo klausimas:

kaip ši tauta galėjo vėl ir vėl atgimti? Atsakymas yra vienas – pasipriešinimas. Spaudos draudimo laikotarpiu knygos lietuvių kalba buvo spausdinamos už Lietuvos ribų ir slapčia gabenamos į šalį, todėl nenutrūko skaitymo tradicija. Sovietmečiu kultūrinei unifikacijai buvo priešinamasi įvairiausiais būdais. Jūs niekuomet nepasidavėte ir nenuleidote rankų. O lietuviška knyga buvo jūsų ginklas. Tokia yra parodos esmė.“ („Tarp knygų“, 1998, Nr. 3).

Vėliau ekspozicija apkeliavo Vekšę Švedijoje, Odensę Danijoje, o 1998 m. lapkritį pasiekė Norvegijos parlamentą per Šiaurės Ministrų Tarybos posėdį – tai buvo pirmasis ryškus bibliotekos šuolis į tarptautinę sceną.

1.

2,

1. Danų vaikų literatūros parodos atidarymas. Pirmas iš dešinės – KAVB direktorius A. Samėnas, antras iš dešinės – Danijos karalystės ambasadorius Lietuvoje Birgeris Dan Nielsenas. 1995 m.

2. Latvijos Respublikos 80-mečiui skirtos parodos atidarymas. Iš kairės: KAVB direktorius A. Samėnas, Latvijos Respublikos ambasadorius Lietuvoje Atis Sjanītas. Pirmas iš dešinės – VDU Lektonikos centro vadovas doc. dr. Alvydas Butkus. 1998 m.

Bibliotekoje – ir užsienio kuratorių parodos

Atgavus nepriklausomybę, Kauno viešoji biblioteka tapo tikru traukos centru užsienio parodoms, kurios dažnai atkeliavdavo per ambasadų duris. 1995 m. senuosiuose rūmuose įsikūrė spalvinga danų vaikų literatūros paroda – tarsi iš Šiaurės atkeliavusi pasaka. 1998 m. biblioteką aplankė Latvijos 80-mečiui skirta ekspozicija, o 1999 m. – Čekijos „Čekoslovakija. 1918“, kviečianti žvilgtelėti į kaimynų istorijos labirintus. 2002 m. pasirodė „Lenkijos šimtmetis. 1900–1999“, atnešęs šimtmečio kvapą, o 2005 m. – Hiroshige Ando medžio raiziniai „53 Tokaido trakto stotys“, nukėlę lankytojus į paslaptinę Japoniją. Galiausiai 2019 m. sužibo „Kroatų glagolica“ – reta ir mįslinga, tarsi senovės šnabždesys. Kiekviena paroda buvo lyg svečias, atveriantis langą į kitą

pasaulio kampelį ir praturtinantis Kauno kultūrinį mikrokosmosą.

Tačiau biblioteka ne tik svetingai priimdavo menininkus – ji ir pati ėmėsi kurti. Parodoje „Kaunas: vieno vaizdo metamorfzės“ miestas atsiskleidė tarsi kintantis paveikslas, o „Kvepiančių knygų salonas“, viliojo ne tik akis, bet ir uoslę. O kur dar jo „Tarpukario literatūra“, taip pat kvapais prikelianti praeities puslapių šnarėjimą, ir į kelionę per Lietuvos laiką ir erdvę kviečianti instaliacija „Kelyje LT“? Šios ekspozicijos keliavo per Kauno regiono kultūros sales, nešė istorijos aidus, kūrybos kibirkštis ir tą sunkiai nusakomą vietos dvasią. Taip parodos virto tiltu, jungiančiu vakarykštę dieną su šia, Lietuvą su plačiuoju pasauliu.

1.

2.

1. Parodų „Šiuolaikinė danų architektūra“ (plakatai) ir „Bjaurusis ančiukas“ (akvarelės H. K. Andersen-o pasakų motyvais) atidarymas. 1998 m.
2. Parodos „Kroatų glagolica“ atidarymas. Kroatijos ambasadorius Lietuvoje Krešimiras Kedmenecas ir jo asistentė Jurga Jožič. 2019 m.

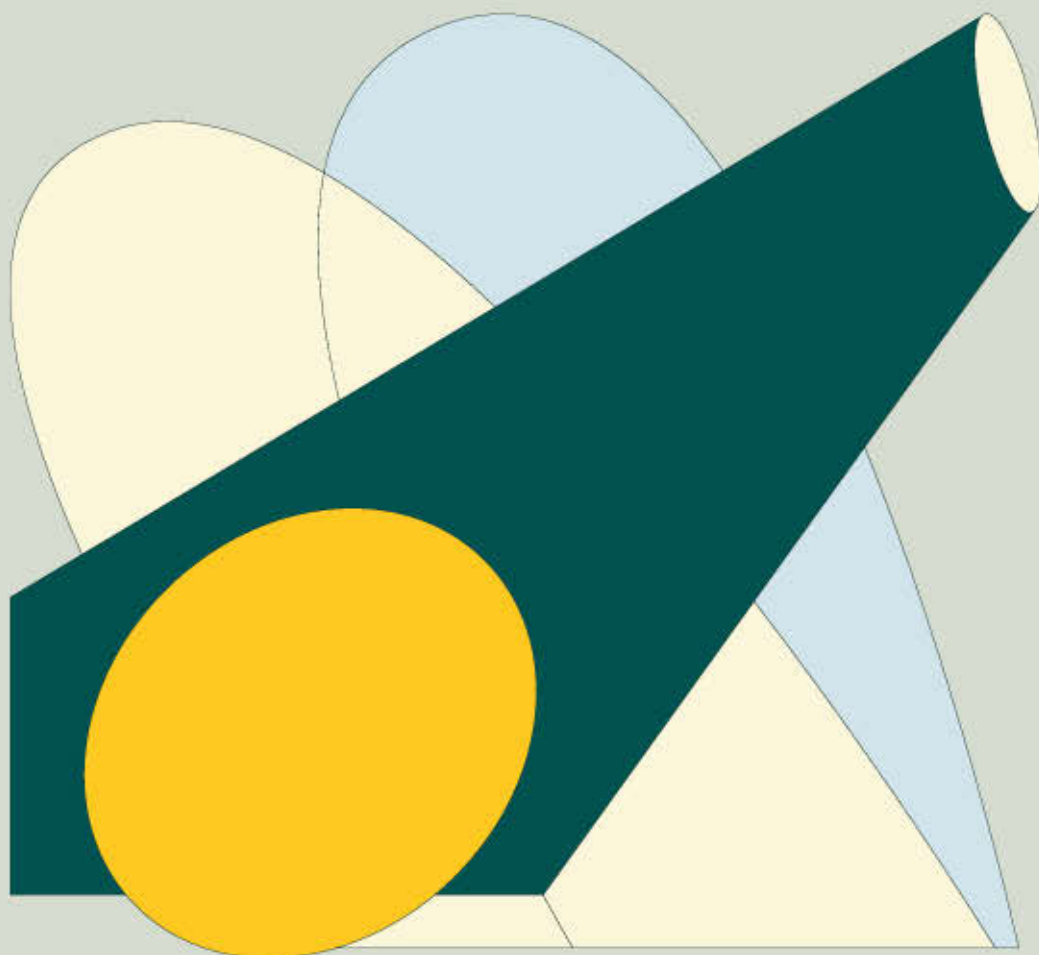
1.

2.

1. Paroda-instaliacija „Kelyje LT“. 2018 m. Julijos Genienės nuotr.
2. Paroda „Kvepiančių knygų salonas: tarpukario literatūra“. 2018 m.

Nuo patrankos šūvių iki tarpukario šlagerių

2009 m. šventėme savo valstybės vardo paminėjimo tūkstantmetį – tūkstantį metų nuo pirmojo Lietuvos vardo užrašymo istorijos puslapiuose. Visgi biblioteka nusprendė pradėti pasiruošimą jau 2004 m. ir ėmėsi projekto „Kauno savastis Lietuvos tūkstantmečio kontekste“. Ši iniciatyva, vadovaujama energingosios Rimantės Tamoliūnienės, buvo tarsi kelionė Kauno istorijos labirintais, suskirstyta į penkias dalis – kiekvienai epochai po gabalėlį miesto sielos. Pirmoji dalis – „Kaunas nuo ištakų iki LDK žlugimo“ – startavo 2004 m. Vėliau kasmet atsiskleisdavo vis nauji Kauno veidai – tarsi atverčiant kitą senos, dulkėtos knygos puslapį.

Kauno karo istorijos klubo pasirodymas. 2005 m. gegužės 19 d.

2005 m. atėjo metas pažvelgti į carinį Kauną – laikotarpį, kai miestas buvo Rusijos imperijos šešėlyje. Biblioteka parengė fotografijų parodos „Carinio Kauno atspindžiai“ katalogą, o kieme driokstelėjo tikras istorinis šou: Kauno karo istorijos klubas paleido šūvį iš senovinės patrankos. R. Tamoliūnienė juokdamasi prisimena: „Per baigiamąjį renginį patikėjome klubui šauti, bet net neįsivaizdavome, kas mūsų laukia. Garsas buvo toks, kad atrodė, jog langai tuoj subyrės į šipulius! Laimė, apsieita be stiklo duženų – tik širdis daužėsi smarkiau nei įprastai.“

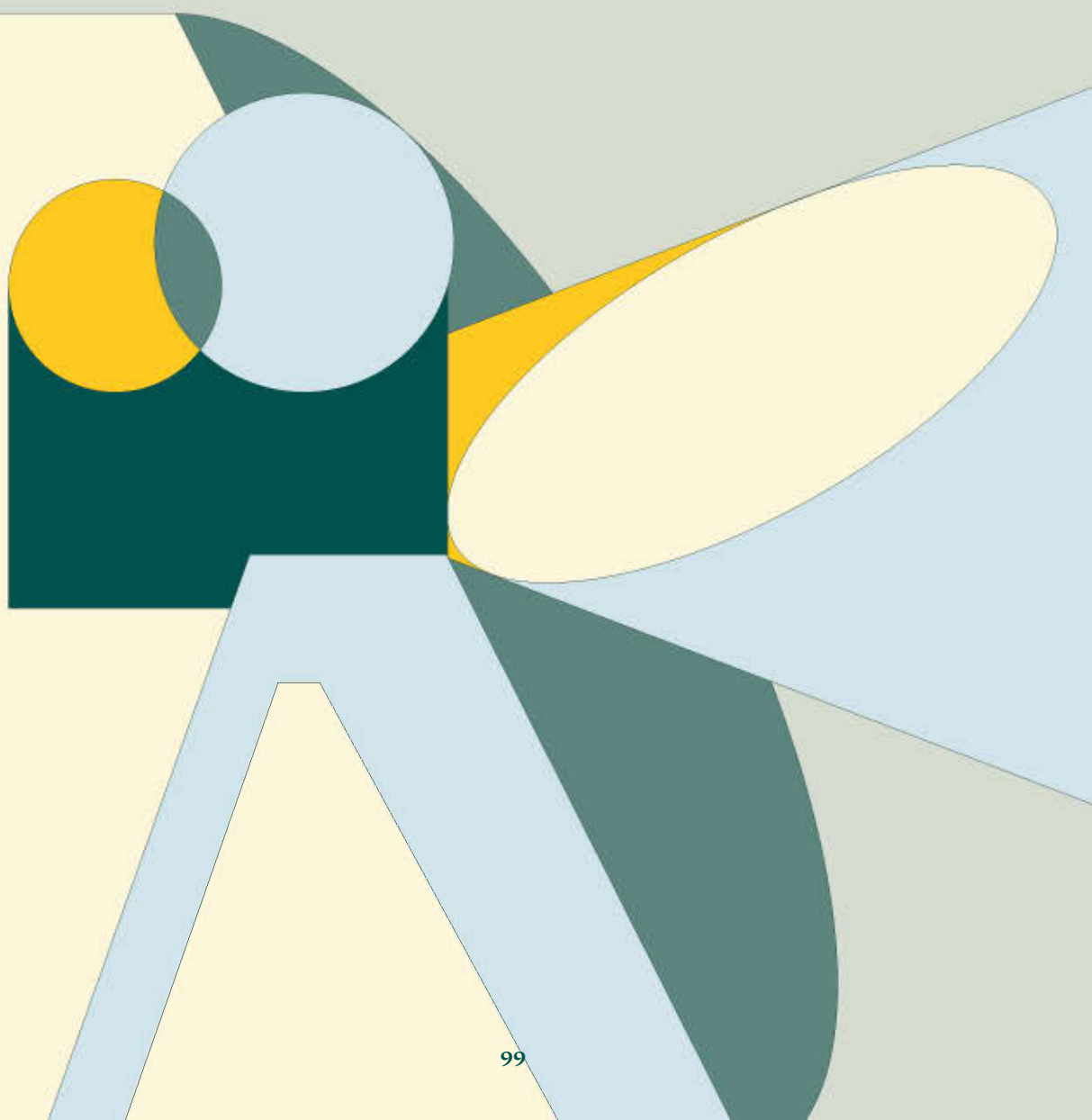
2006 m. scena priklausė „Kaunui – laikinajai sostinei“, tarpukario laikų žvaigždei. Biblioteka išleido leidinį „Kaunas laikmečių kaitoje“, surengė konferenciją ir nostalgiską koncertą „Nostalgiskasis retro...“, kuriame Nijolė Tallat-Kelpšaitė savo švelniu balsu prikėlė tarpukario šlagerius. Laisvės alėjoje prie „Pienocentro“ rūmų ansamblis „Kupolė“, vadovaujamas Antano Bernatonio, sukosi romansų ir fokstrotų ritmu, o praeiviai stabčiojo tarsi patekę į seną kino juostą. „Norėjome, kad žmonės pajustų tarpukario Kauno pulsą“, – pasakoja R. Tamoliūnienė. „Prie bibliotekos stovėjo senovinis automobilis – tikras

magnetas fotografijoms. Dalyviai puošėsi Muzikinio teatro kostiumais, o šukuosenas kūrė rėmėjas Anatolijus Čiupkovas. Matavomės sukneles kikendami – tai buvo ne šiaip renginys, o tikra šventė su tarpukario prieskoniu.“

2007 m. projektas pasuko į tamsesnius sovietinio Kauno ir rezistencijos metus. Leidinys „Laisvės proveržiai sovietiniame Kaune“ atskleidė pagrindžio istorijas – tylų, bet atkaklų pasipriešinimą. „Kalbinau rezistentus, tarp jų – kardinolą Sigitą Tamkevičių“, – dalijasi R. Tamoliūnienė. „Jis apie lagerius pasakojo su šypsena, be jokio pykčio – su lengvu humoru. Tai mane sukrėtė ir įkvėpė.“ Galiausiai 2009 m. projektą užbaigė Atgimimo laikotarpis (1988–1991), vainikuotas leidiniu „Kauno savasties ženklai“, kuris tarsi uždėjo tašką ant šios istorinės odisėjos.

Šis projektas neliko tik bibliotekos sienose – 2006 m. Kauno meras jo kūrėjus apdovanojo „Gerumo plyta“ už miesto istorijos gaivinimą ir meilės Kaunui sklaidą. Nuo patrankos griausmo iki tarpukario šokių Laisvės alėjoje – „Kauno savastis Lietuvos tūkstantmečio kontekste“ ne tik prikėlė praeitį, bet ir padėjo ją ranka paliesti, sujungė vakar su šiandiena.

Vieta ne tik
knygoms, bet ir
kinui

Biblioteka, atverdamą duris ir į kitas informacines platybes, jau kelis dešimtmečius vilioja lankytojus į kino pasaulį: čia rodyta nuo senų klasikų iki šiuolaikinių istorijų. Dar 1994 m. Radastų g. rūmų salėje nugriaudėjo vokiečių režisieriaus Rainerio Wernerio Fassbinderio filmų retrospektyva – tikras atradimas tiems, kas ieškojo gilesnių kino potyrių. 2002–2003 m. kino entuziastas Eugenijus Žmuida ėmėsi vedžiotų vaidmens kviesdamas į peržiūras: ciklus „Iš kino klasikos“ ir „Kinas ir literatūra“, kur ekrane atgydavo tai, kas anksčiau gyveno tik knygų puslapiuose. 2004 m. prancūzų trumpametražiai filmai sužavėjo publiką – trumpi, bet stiprūs kaip espresas.

Kadras iš filmo „Aš gimiau, bet...“, demonstruoto kino festivalyje „Japonijos kino klasika“. 2006 m. spalio 17 d.

2005 m. bibliotekoje įsikūrė kino klubas „Penkios žvaigždutės“ – jauki erdvė, kur kino mylėtojai reguliariai rinkdavosi, žiūrėdavo Lietuvos ir užsienio filmus, o po seansų dar ir karštai diskutuodavo su kritikais ar kūrėjais. Kino kritikas Gediminas Jankauskas, vienas iš šios iniciatyvos sielių, dalijasi: „Man patinka kabintis prie

datų – tai dingstis ir paskaitai, ir geram filmui. Rinkdavausi, kas svarbu kino istorijai, norėjau prikelti pamirštus klasikus, žinomus nebent kritikams ar studentams. Kuo ilgiau gyvenu, tuo labiau įsitikinu: kine viskas jau sukurta – kaip geras konjakas, tik bėgant laikui dar labiau įgauna skonio.“

Festivaliniai kino maratonai

2006 m. Nacionalinės bibliotekų savaitės metu Meno leidinių skaitykloje nugriaudėjo „Kinas non stop“ – tikras kino maratonas, o spalį, švenčiant Japonijos ir Lietuvos diplomatinių santykių 15 metų sukaktį, festivalio „Japonijos kino klasika“ ekrane suspindo septyni filmai, atnešę Tolimųjų Rytų dvasią. „Penkios žvaigždutės“ gyvavo iki 2008 m., o G. Jankauskas su šiluma prisimena: „Vienas ypatingas seansas buvo su Gyčiu Lukšu ir Juozu Apučiu. Lukšas pagal Aputį sukūrė „Mano vaikystės rudenį“. Sėdėjo Aputis šalia, pašnekėjome, pažiūrėjome filmą. Kai ekranas užgeso, jis patylėjo, dzūkiškai nusikeikė ir tarė: „Ot gyvate, išbluko filmas, bet nepaseno.“ Tokie momentai – tarsi kino magija, dėl jų viskas ir buvo

verta.“ 2011 m. Vengrijos kino festivalis atnešė septynias juostas, pilnas aistringų istorijų, o 2018–2019 m. vakaruose „Atskirai“ buvo gilinamasi į atskirties temas – skaudžias, bet reikalingas. Bendradarbiaudama su Izraelio ambasada, biblioteka atvėrė duris Izraelio kino vakarams, o festivalyje „Jūs – mūsų širdyse“ atgijo jautrios partizanų ir tremtinių istorijos – kaip atviri laiškai. 2019–2020 m. projektas „Kauno atminties ekranai“ parodė apie Kauną – nuo tarpukario šurmulio iki Sąjūdžio vėjų – pasakojančius aštuonis filmus, lydimus G. Jankausko vakarų ir ekskursijų su architektu Arvydu Čiukšiu, kurie mieste ieškojo praeities pėdsakų.

Aktorius Algimantas Masiulis kino klube „Penkios žvaigždutės“. 2006 m.

Nuo 2010 m. biblioteka prisijungė prie „Nepatogaus kino“ festivalio – renginio, kuris Vilniuje gimė dar 2007 m. kaip žmogaus teisių kino festivalis, siekiantis ne tik rodyti filmus, bet ir provokuoti diskusijas apie opias visuomenės problemas. Pirmasis festivalis, organizuotas „Lietuvos žmogaus teisių centro“ iniciatyva, pristatė 12 dokumentinių filmų,

nagrinėjančių karo, diskriminacijos ir socialinės neteisybės temas. Per metus jis išaugo į vieną reikšmingiausių dokumentinio kino renginių Baltijos šalyse. „Nepatogus kinas“ išsiskiria tuo, kad kviečia žiūrovus ir stebėti, ir veikti – po seansų dažnai vyksta pokalbiai su režisieriais, ekspertais ar aktyvistais.

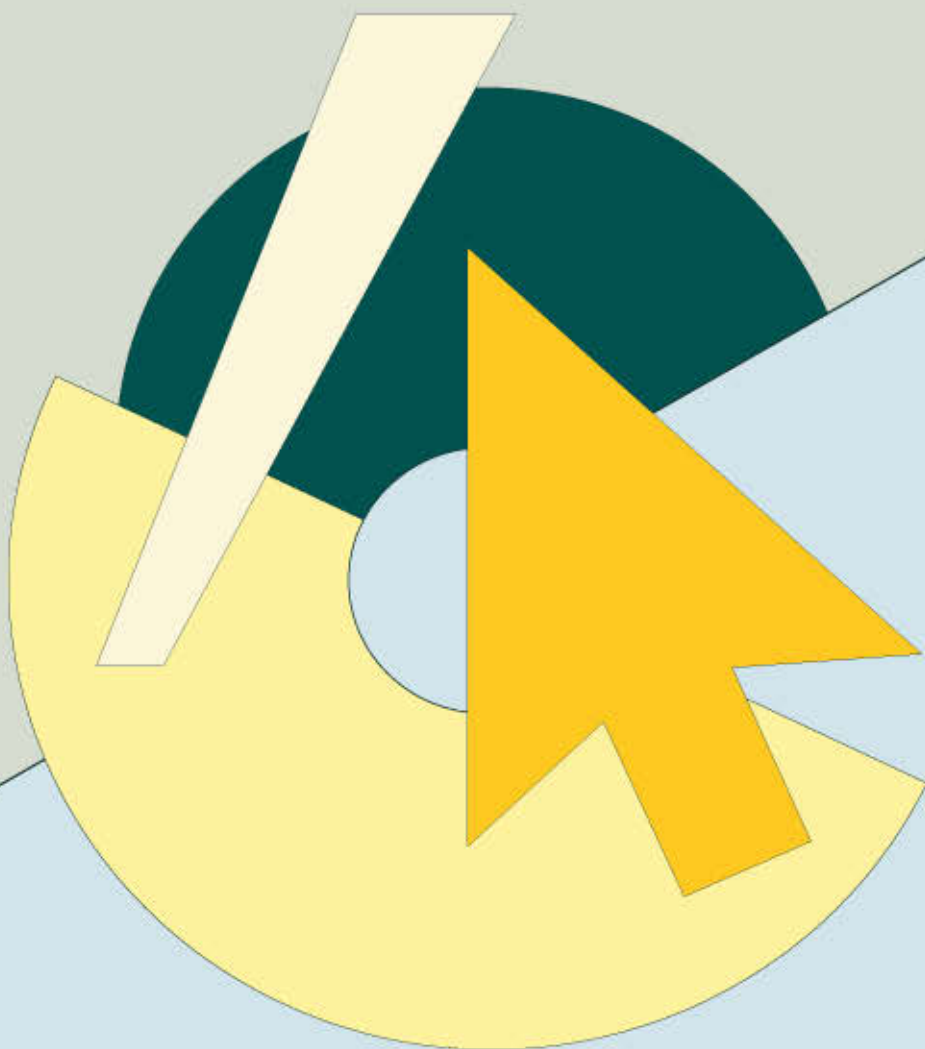
1.

2.

1. Iš kairės: aktorius Donatas Banionis, kino kritikas Gediminas Jankauskas ir aktorius Regimantas Adomaitis kino klubo „Penkios žvaigždutės“ susitikimo metu. 2005 m.
2. Kino kritikas Gediminas Jankauskas kalba kino klubo „Penkios žvaigždutės“ susitikimo metu.

Nauja era: kompiuterizacija ir iniciatyvos

XXI a. pradžioje Lietuvoje kompiuterizacija ėgavo pagreitį – tiek verslas, tiek gyventojai vis dažniau naudojo technologijomis. Tačiau kartu atsirado nauja problema: ne visi turėjo prieigą prie interneto ar įgūdžių juo naudotis.

Skaitmeninė atskirtis tapo rimtu iššūkiu, ypač mažesniuose miestuose ir kaimo vietovėse.

Projekto „Bibliotekos pažangai“ mokymai specialistams. 2009 m.

Biblioteka – langas į informacijos pasaulį

Šiai problemai spręsti 2007 m. pradėtas projektas „Bibliotekos pažangai“ – bendras Kultūros ministerijos, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos ir Billo bei Melindos Gates'ų fondo sumanymas. Jo tikslas buvo aiškus: užtikrinti nemokamą internetą, kompiuterius ir skaitmeninio raštingumo mokymus visose šalies viešosiose bibliotekose.

Kauno apskrities viešoji biblioteka tapo Kauno regiono mokymo centru, kuris organizavo mokymus tiek bibliotekininkams, tiek gyventojams. Radastų g. rūmuose buvo įkurtas modernus mokymo centras su naujausia „Microsoft“ įranga, o 2009 m. abiejuose bibliotekos pastatuose atsirado viešosios interneto prieigos taškai. Žmonėms su negalia buvo

įdiegtos specialios programos – „JAWS“ neregiam ir „MAGic“ silpnaregiams.

Prasidėjus mokymams, gyventojai galėjo įgyti žinių tiek grupėmis, tiek individualiai. Bibliotekininkai mokė kitus ir tobulėjo patys: įgijo kompiuterinio raštingumo pažymėjimus, mokėsi suaugusiųjų švietimo, viešųjų ryšių ir atstovavimo subtilių. Kartu su edukacinėmis veiklomis vyko įvairios akcijos ir konkursai: programa „Ieškau darbo“, „Esenjoras.lt“, „Internetas jūsų sodui“, o žmonėms su negalia – „Prakalbink internetą bibliotekoje“. Vaikams ir jaunimui surengti kūrybiniai konkursai „Sukurk dainą žvaigždei“, „Žinių meistras“, o visiems – virtualios iniciatyvos „Atgimimo Lietuva internete“, „Atvirukai iš gimtinės“.

Esminiai veiklos pokyčiai

Projektas truko penkerius metus ir kardinaliai pakeitė bibliotekų veiklą. Buvusi bibliotekos direktorė Asta Naudžiūnienė prisimena: „Infrastruktūra atsinaujino, atsirado naujos paslaugos, pasikeitė požiūris į technologijas. Didžiausias iššūkis buvo Mokymo centro įrengimas – andragogų paruošimas, mokymų gyventojams ir bibliotekininkams organizavimas. Džiugu, kad kauniečiai įvertino naujoves – net automobiliuose prie bibliotekos pradėjo naudotis bevieliu internetu.“

2013–2016 m. projektas „Bibliotekos pažangai 2“ dar labiau sustiprino biblio-

tekų vaidmenį: buvo plečiamos bendruomeninės veiklos, gilintos bibliotekininkų kompetencijos, diegiamos naujovės.

Bendras projekto „Bibliotekos pažangai“ poveikis buvo didžiulis. Jo vertė siekė 112 mln. Lt, o prie įgyvendinimo prisijungė net 1276 viešosios bibliotekos visoje Lietuvoje. 2009–2012 m. vykusiuose mokymuose dalyvavo 1675 bibliotekininkai ir 863 gyventojai iš Kauno bei Marijampolės regionų. Šis projektas ne tik sumažino skaitmeninę atskirtį, bet ir pavertė bibliotekas šiuolaikiškumo centrais, skatinančiais inovacijas ir bendruomeniškumą.

1.

2.

1. Kauno regiono mokymų centro klasė Radastų g. rūmuose. 2008 m.
2. Projekto „Bibliotekos pažangai“ pristatymas Radastų g. rūmuose. 2008 m.

Šimtai ryšių ir draugų

Biblioteka per savo gyvavimo dešimtmečius tarsi voratinklį nusipynė šimtus bendradarbiavimo ryšių – nuo sovietmečio gamyklų iki šiuolaikinių technologijų gigantų. Štai keletas spalvingų pavyzdžių. XX a. 9-ajame dešimtmetyje, dar gūdžiais sovietiniais laikais, biblioteką „šefavo“ sporto gaminių fabrikas „Dinamo“ – sutartis pasirašyta 1982 m. Buvusi bibliotekos darbuotoja Rita Dagienė su šypsena prisiminė: „Kai prasidėjo ta gamybinių ir kultūros kolektyvų draugystė, „Dinamo“ inžinierius Tomas Petreikis metė idėją: o gal surengiam humoro vakarones? Taip kas balandį trys jungtinės komandos – po du žmones iš fabriko ir bibliotekos – kurdavo programą. Šventės vykdavo „Dinamo“ salėje, grojo estradinis ansamblis, solistas Egidijus Sipavičius užburdavo balsu. Trejus metus tai buvo tikra spalvų ir juoko fiesta.“

Humoristinis pasirodymas „Semkite sveikatą tik „Dinamo“ irklais – iš TVR reklamos“ „Dinamo“ fabrike. XX a. 9 deš.

Verslo ir kultūros sinergija

1996 m. bibliotekoje, bendradarbiaujant su Goethe's institutu iš Vokietijos, duris atvėrė Johannesas Bobrowskis vokiškų leidinių skaitykla – langas į vokišką literatūrą ir kultūrą. 2000 m. kartu su „Swiss Baltic Net“ ir Geberto Rüfo fondu gimė Šveicariškų leidinių skaitykla, atskleidžianti Alpių šalies paslaptis – nuo snieguotų viršūnių iki istorijos gelmių. 1999 m. užsimezgė netikėta draugystė su Lietuvos karinėmis oro pajėgomis (KOP), o 2016 m. ji įgavo oficialų pavidalą – pasirašyta sutartis. Per metus surengta parodų, renginių ciklų, akcijų, skatinančių pilietiškumą ir meilę knygai, o KOP orkestras džiugino koncertais.

Verslas taip pat įneša savo indėlį. 2011 m. „Volfas Engelman“ sugalvojo projektą „Iškiliasi tarpukario kauniečiai“: birželį biblioteka atgijo su paroda ir renginiu, leidusiu vėl sužibti tarpukario Kauno žvaigždėms. 2012 m. sekė „Kauno rinktiniai“, kur šįkart buvo pabrėžtos dabarties miesto stiprybės – tarsi duoklė gyvajai Kauno dvasiai. Pastaraisiais metais biblioteka bendradarbiauja su daugiau nei 140 Kauno ir regiono organizacijų: nuo sveikatinimo, meno, technologijų, mokslo ir švietimo, iki turizmo, verslo ir kitų sričių organizacijų, taip plėsdama savo veiklos lauką ir stiprindama ryšius su įvairiomis bendruomenėmis.

KOP orkestras KAVB 60-mečio šventėje (Radastų g. 2). 2010 m.

Kartu su kitomis bibliotekomis

Per pastaruosius dešimtmečius bibliotekos gerokai išplėtė savo veiklą – nuo tradicinių knygų fondų iki skaitmeninių paslaugų ir technologinių inovacijų. Pavyzdžiui, 2022 m. kartu su kitomis bibliotekomis – Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės ir Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosiomis bibliotekomis – buvo sukurtas vaikams ir paaugliams skirtas inovatyvus produktas – virtualus žaidimas „Draugoteka“, regione išplėstas bibliotekų knygomatų tinklas, organizuotos edukacinės veiklos. Už šią mobiliąją programėlę, skatinančią paauglius skaityti, gautas tarptautinis EIFL viešųjų bibliotekų inovacijų apdovanojimas. Vis labiau akcentuojamas ne tik informacijos prieinamumas, bet ir gebėjimas ja naudotis šiuolaikiniame pasaulyje.

Dirbtinis intelektas jau dabar keičia įvairias sritis – nuo darbo rinkos iki kasdienio gyvenimo, todėl bibliotekos tampa vieta, kur galima įgyti naujų įgūdžių ir suprasti šias technologijas.

2024 m. biblioteka į ateitį žengė kartu su VIPT asociacija ir Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešąja biblioteka. Su „Google.org AI Galimybių fondo“ parama buvo pradėta programa „Padėti Europos darbuotojams pasinaudoti DI potencialu“. Ši iniciatyva suteikė bibliotekininkams galimybę gilintis į dirbtinio intelekto subtilybes – nuo algoritmų veikimo principų iki jų praktinio pritaikymo kasdienėse bibliotekų paslaugose. Tokios partnerystės ne tik sujungia skirtingas žinių sritis, bet ir padeda bibliotekai išlikti aktualiai sparčiai kintančiame pasaulyje.

1.

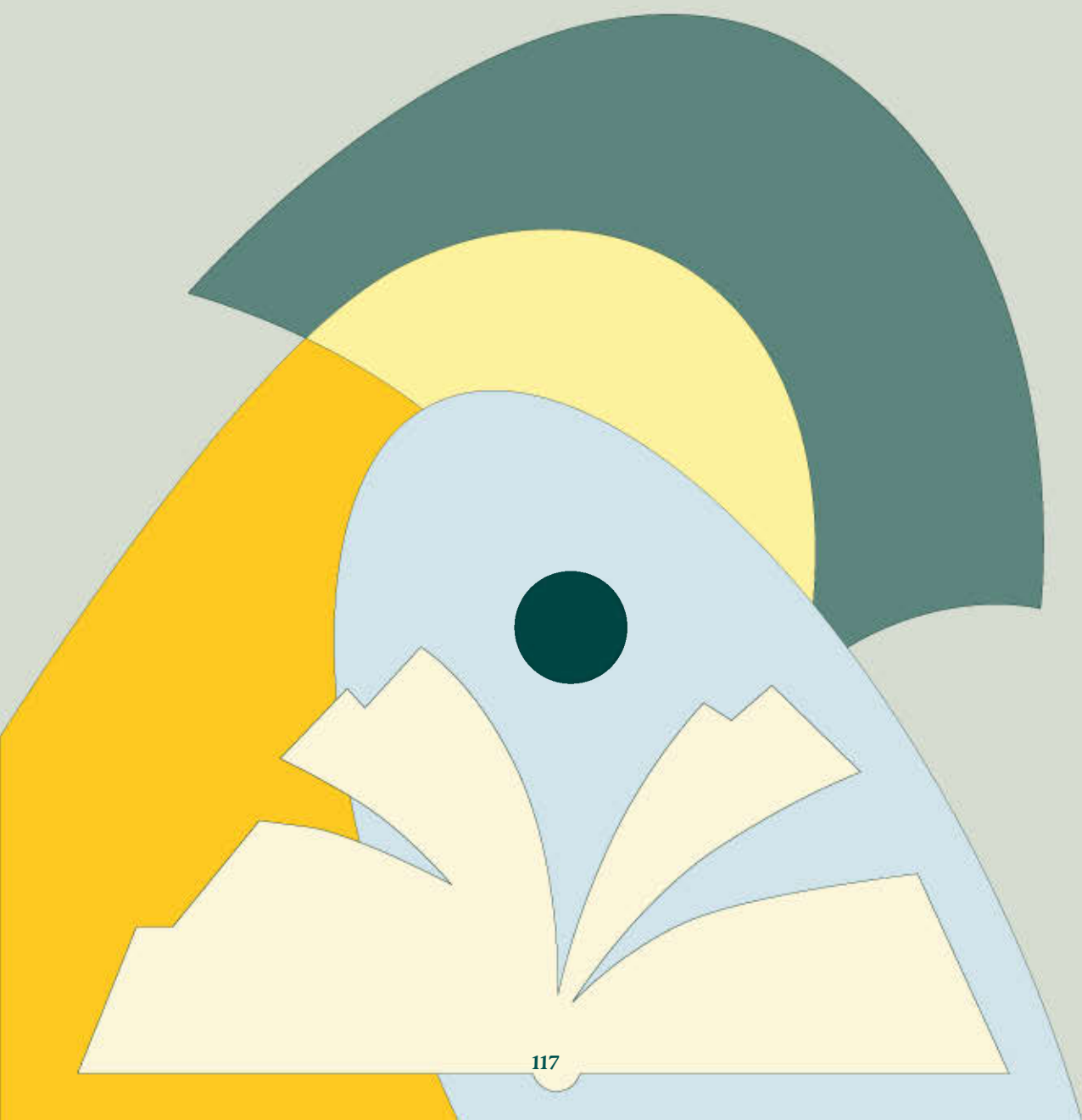

2.

1. Žaidimo programėlės „Draugoteka“ kūrimo dirbtuvės su Lietuvos ir užsienio partneriais. Kauno apskrities viešoji biblioteka, K. Donelaičio g. 2022 m.

2. Projektas „Google.org AI Galimybių fondas: Europa“ – dalinimasis žiniomis apie dirbtinį intelektą ir jo teikiamas galimybes.

Gyvenimas su knyga

2016 m. Lietuvoje aidėjo Bibliotekų metai – iniciatyva, globojama LR Prezidentės Dalios Grybauskaitės, kuri norėjo, kad knygos ir bibliotekos būtų dar arčiau žmonių. Birželio 1 d. startavo projektas „Vasara su knyga“. Pirmasis renginys prasidėjo Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje ir nusidriekė per Lietuvą iki Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos. Šį nuotykį organizavo penkios apskričių bibliotekos, tarp jų – Kauno apskrities viešoji biblioteka (dab. Ažuolyno biblioteka). Jaunieji lankytojai įniko į Rebekos Unos knygos „Atjunk“ skaitymus, o per televizijos tiltą visą dieną veikė tiesioginė transliacija, jungianti bibliotekas nuo vieno Lietuvos krašto iki kito.

Renginys „Vasara su knyga: nuo saulėtekio iki saulėlydžio“ prie bibliotekos. 2016 m. birželio 1 d.

Mažajame ąžuolyne šurmuliavo skaitymo ir žaidimų oazės – lankytojai vartė knygas, kaukšėjo šaškėmis, spėliojo „Alias“ žodžius ar tingiai drybsojo ant pledų. Vaikai kreidelėmis margino milžinišką drugelį, o renginio metu atidengtas Knygų namelis – bibliotekos ir „Extra FM“ sumanymas, kviečiantis mainytis knygo-

mis ir dalytis skaitymo džiaugsmu. „Vasara su knyga“ tęsėsi iki rudens, o baigiamajame renginyje LR Prezidentė padėkojo Editai Urbonavičienei – tuomet Strateginės plėtros ir inovacijų centro vadovei, o dabar bibliotekos direktorei – už kūrybiškumą ir energiją, kuri pavertė projektą tikra švente.

1.

2.

1. Renginio „Vasara su knyga: nuo saulėtekio iki saulėlydžio“ metu atidarytas knygų namelis. 2016 m. birželio 1 d.
2. Rebekos Unos knygos „Atjunk“ teatralizuotas skaitymas KAVB (Radastų g. 2). 2016 m. birželio 1 d.

Sėkmė garantavo tęstinumą

2017 m. „Vasara su knyga“ atnešė naują išbandymą – „Skaitymo iššūkį“. Edita Urbonavičienė pasakoja: „Pirmą kartą skaitymo varžytuvės vyko Šiaulių regiono bibliotekose. Sulaukus didelio pasisekimo ir nemenko populiarumo, skaitytojų prašymu ši skaitymo skatinimo iniciatyva pakartota visos šalies mastu.“ Laimėtojai džiaugiasi prizais, aktyviausios bibliotekos – dovanomis, o skaitymas virsta smagiu žaidimu, ypač jaunimui. Rašytojas Tomas Dirgėla šypteli: „Mokykloje vasara ir knyga atrodė kaip vanduo ir ugnis, bet

kai atradau skaitymo skonį, supratau – tai geriausias atostogų desertas šalia ledų.“

„Vasara su knyga“ tapo miela tradicija. Nuo 2021 m. specialiųjų poreikių turinčius skaitytojus pradėjo džiuginti garsinės knygos, atverdamos literatūros pasaulį ir tiems, kam popierinė knyga netinka, bet vis tiek norėtų mėgautis literatūra. 2023 m. akcija pasiekė rekordą – 146 164 perskaitytos knygos, 30 983 dalyviai, iš jų 23 502 įveikė iššūkį. Prie iniciatyvos noriai jungiasi ir mokyklų bibliotekos, paversdamos skaitymą jaunimo vasaros hitu.

Bibliotekos 72-ojo gimtadienio proga pasiektas garsinio skaitymo rekordas, prie kurio prisidėjo 473 žmonės. Nepriklausomybės aikštė. 2022 m.

Žingsnis tolyn, stipryn

2024 m. Kauno apskrities viešoji biblioteka su projektu „Metai su knyga“ žengė dar toliau. Specialistės Donata Bocullo, Kristina Vainiūtė ir Ieva Dryžaitė ėmėsi kurti tinklalaidės, kuriose žinomi žmonės dalijasi savo istorijomis apie knygas. Tais pačiais metais naujai sužibėjo ir jau tradicija tapęs „Aklas pasimatymas su knyga“ – 2024 m. gegužę Studentų skvere surinkta per 2000 knygų, kurios rado naujus namus, skatino tvarumą ir dalijimosi kultūrą. Renginį papildė „Gyvosios knygos“ – tikri žmonės, atvirai pasakojan-

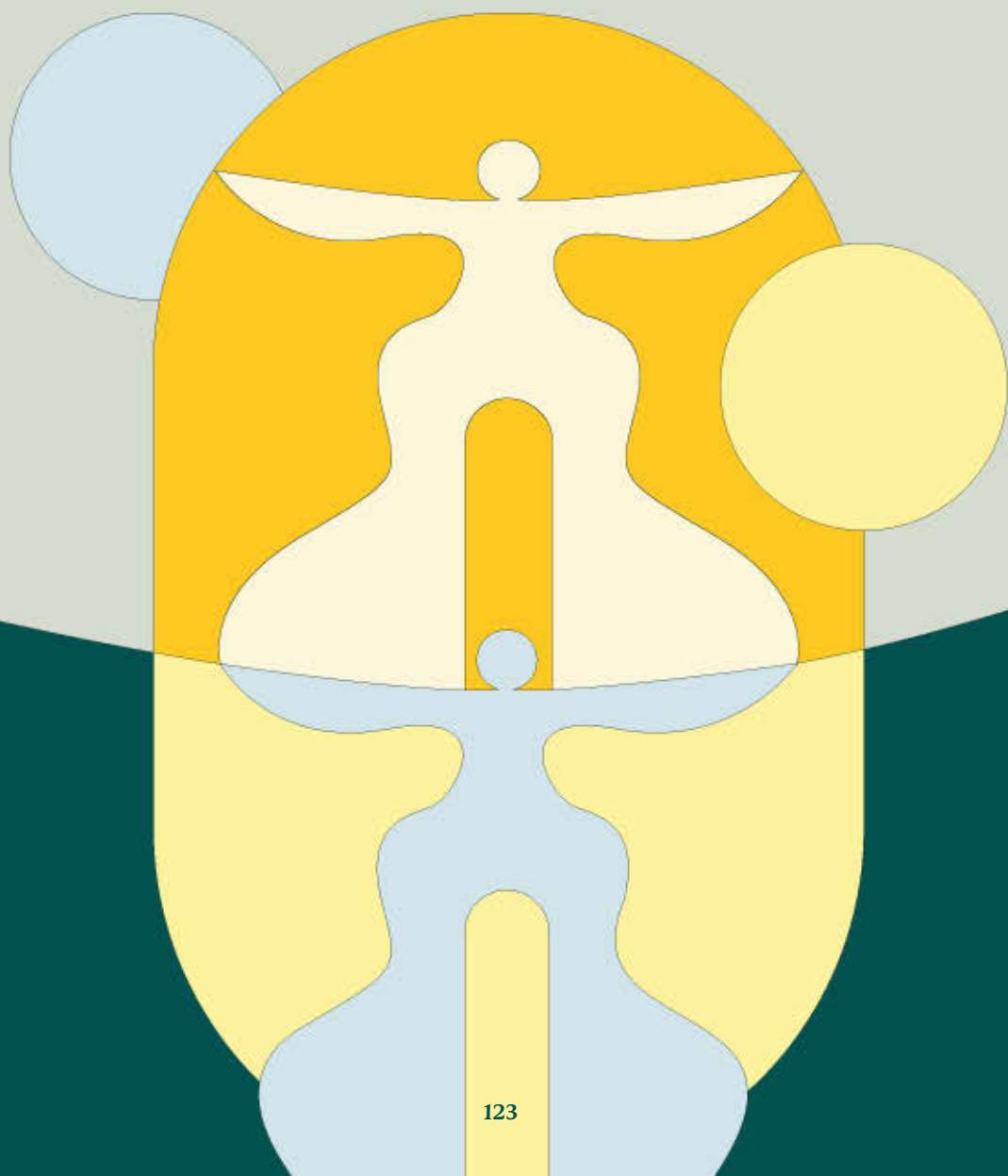
tys savo gyvenimo istorijas ir stiprinantys bendruomenės saitus.

2024 m. biblioteka dalyvavo organizuojant Knygos pristatymo konkursą – kūrybines dirbtuves, socialinių tinklų mįsles ir bendradarbiavimą su „Skaitykis su knygomis“, pabrėždama autorių teisių svarbą. Dalyvavo 272 entuziastai, pateikę 121 filmuką, iš kurių net 42 % buvo iš Kauno regiono. Skaitymas Ažuolyno bibliotekoje – tai ne tik knygos, bet ir bendrystė, atradimai ir vasaros, pilnos netikėtumų.

Skaitymo skatinimo akcija „Aklas pasimatymas su knyga“. 2023 m.

„Žalioji biblioteka“: sveikatiname ir sveikatinamės

Jau daug metų tarsi tylus Kauno sveikatos ambasadorius biblioteka skatina rūpintis savimi – ne tik protu, bet ir kūnu. Bibliotekos 2011–2012 m. vykdytas projektas „BiblioHealth“, subūręs ne tik Kauno, bet ir Birštono, Jonavos ir Vilkaviškio bibliotekas, tapo tikru atradimu senjorams.

Jie mokėsi kompiuterinio raštingumo – nuo pirmojo pelės spragtelėjimo iki naršymo paslapčių – ir kaip internete atskirti patikimus šaltinius nuo abejotinų „gydytojų“ pažadų.

Grupinė mankšta Mažajame ažuolyne prie bibliotekos. 2017 m.

Senjorų užimtumas

Susitikimai su medikais ir žinomais autoriais Filomena Taunyte, Jurgiu Brėdikiu ir Virgilijumi Skirkevičiumi įkvėpė keisti įpročius, o KAVB surengta konferencija „Senėjimas ir psichikos sveikata“ kvietė pažvelgti giliau – kaip išlikti žvaliam ir kūnu, ir siela.

2017 m. biblioteka pražydo žaluma – daugiau nei 50 augalų kompozicija, žalioji sienelė, tapo bendruomenės ir bibliotekoje įgyvendinamo projekto „Žaliosios jungtys“ dovana. Tai ne tik pagyvino erdves, bet ir tarsi priminė: gamta arčiau, nei atrodo. Net tarp knygų lentynų! Senjorai taip pat neliko nuošalyje: 2017–2020 m. „Sveikatingumo rytmečiai“ su treneriais Rapolu ir Roku Žeimiais siūlė lengvus pratimus ir kvietė į paskaitas apie judėjimo naudą. Šiaurietiško ėjimo treniruotės tapo tikru hitu – senjorai drąsiai žingsniavo parkais ir įrodė, kad amžius tėra skaičius.

2021 m. bibliotekos lentynas papildė leidinys „Žiniuonės kišenė“, skirtas spalvingai žolininkei Eugenijai Šimkūnaiti. Rimantė Tamoliūnienė šypteli: „Jos kišenės buvo tikras lobynas – receptai, sėklos, visokios smulkmenos. Todėl ir leidinys kitoks – su „kišenėmis“, žaismingas, kviečiantis atrasti.“ Eugenijos išmintis bylojo: gamta gydo, tik reikia ją pažinti.

2023 m. startavo ir „Socialinis receptas“ – Kultūros ir Sveikatos apsaugos ministerijų sumanymas, įtraukęs senjorus į bendruomenės veiklas, nes kartais geriausias vaistas – bendravimas. 2024 m. „Kūrybinių patirčių gidas senjorams“ atnešė dirbtuves – nuo audimo staklių iki operos melodijų pažinimo, kviesdamas išbandyti tai, kas nauja. Tais pačiais metais, po pandemijos šešėlio, vėl sušvito „Senjorų rytmečiai“ su mankštomis ir tęsė sveikatingumo tradiciją. Biblioteka čia – ne tik žinių šaltinis, bet ir vieta, kur gera pabūti širdimi ir kūnu.

1.

2.

1. Leidinį „Žiniuonės kišenė“ pristato jo sudarytoja Rimantė Tamoliūnienė. 2021 m.
2. „Socialinis receptas“: italų kalbos pamoka (Radastų g. 2). 2024 m.

Žalioji sienelė. 2017 m.

Judėjimo svarba bei darbuotojų įtrauktis

Ne mažesnis dėmesys buvo skiriamas ir darbuotojų gerovei. Sovietmečiu bibliotekininkės mankštindavosi dar prie juodai baltų televizorių, o 2018–2019 m. ta tradicija atgimė per projektą „Kauno regiono bibliotekų darbuotojų sveikatos stiprinimas“. Paskaitos apie taisyklingą laikyseną, darbo ergonomiką, streso valdymą ir akių mankštą – kad ilgametis darbas su knygomis nepakenktų – lydėjo smagias grupines treniruotes ir žygį Kauno marių parke, kur grynas oras tapo geriausiu vaistu. Humanitarinės literatūros skaitykloje atsirado galimybė pasilepinti šviesos terapija, taip pat įsikūrė poilsio zona su

knygomis apie sveikatą – tarsi jauki oazė tarp popieriaus šūsnų.

Projektas „Draugiška aplinkai biblioteka“ pažadino ekologinį sąmoningumą – specialistai gilino žinias, kad galėtų dalytis jomis su kitais. 2019–2021 m. tarptautinis projektas „Green Bridges“, sujungęs Lietuvą, Didžiąją Britaniją, Suomiją, Lenkiją, Rumuniją ir Italiją, atnešė paskaitų ciklą – nuo kvapų magijos poveikio iki piktžolių virsmo naudingais augalais. Su „Anthropos.lt“ surengta iškyla „Maistas ne(be)maistas“ atvėrė akis ir pakvietė susimąstyti: kiek ir ką dar galima išgelbėti nuo švaistymo?

1.

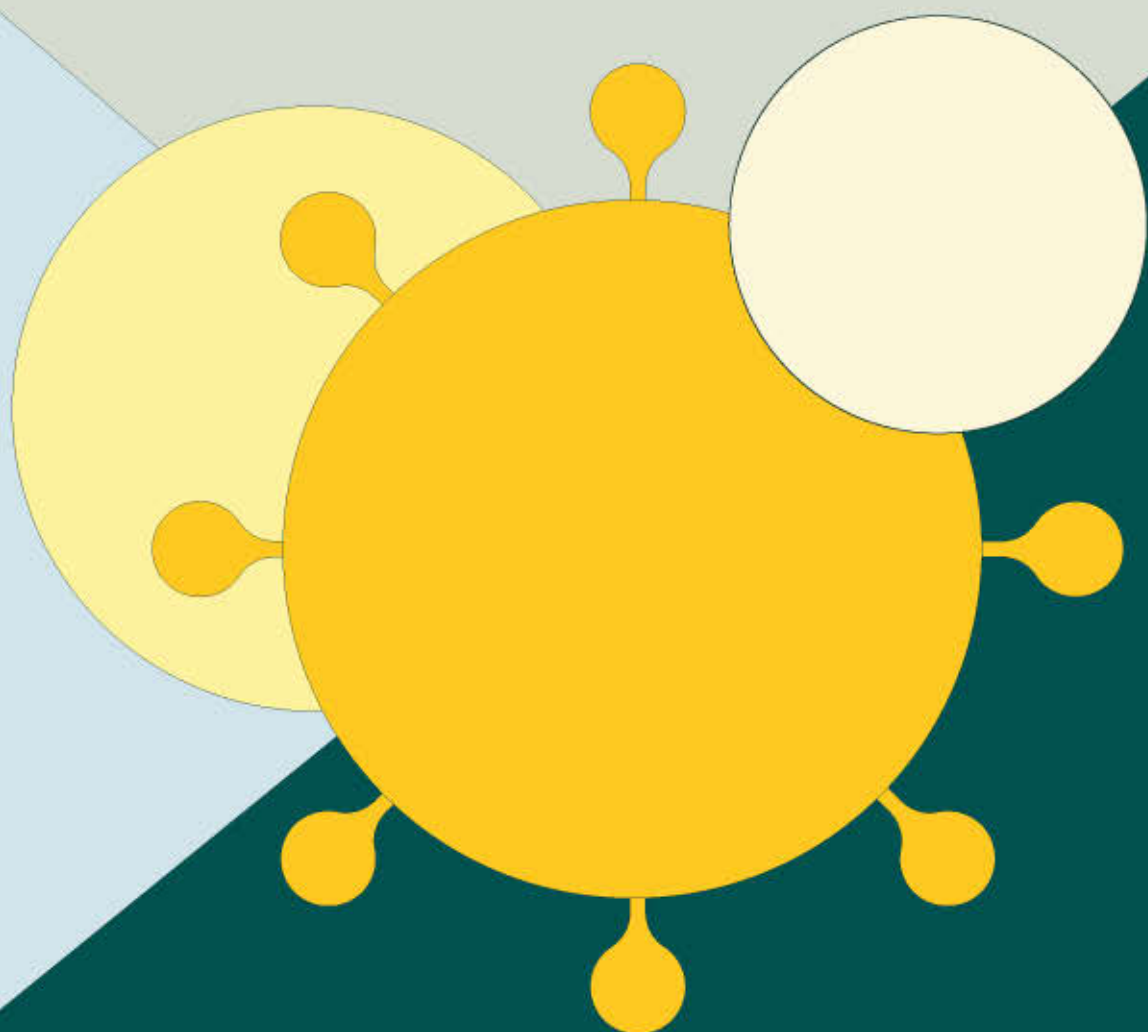

2.

1. KAVB bendruomenės pasivaikščiojimas su šiaurietiško ėjimo lazdomis prie S. Dariaus ir S. Girėno paminklo. 2018 m.

2. Senjorų sveikatingumo rytmetis (Radastų g. 2). 2017 m.

COVID-19: iššūkis po iššūkio

2020-ųjų pradžia. Tarsi neregėtas viesulas pasaulį, o kartu ir Lietuvą užklupo COVID-19 pandemija, iš esmės pakeitusi nusistovėjusią tvarką ir kasdienybę. Tvyravo baimė ir nežinia. Tarsi kažkas staiga būtų paspaudęs „pauzės“ mygtuką. Miestai pritilo, žmonės užsidarė namuose, o kasdieniai įpročiai subyrėjo lyg smėlio pilys. Buvo galima tenkinti tik būtinuosius poreikius, bet ir tai – tik laikantis griežtų reikalavimų ir apribojimų. Namų svetainės virto biurais, mokyklų klasės – langeliais kompiuterių ekranuose, bendravimas persikėlė į virtualų pasaulį.

1.

2.

1. Skaitytojų eilė prie Radastų g. rūmų atnaujinus vartotojų fizinį aptarnavimą. 2020 m. balandžio 28 d.
2. Skaitytojų srautų reguliavimas prie Radastų g. rūmų. 2020 m. balandžio 28 d.

Kelionių geismą pakeitė ekranų šviesoje siūlomas turinys – kelionių žurnalistika, koncertai, spektakliai, filmai ir kitas pramoginis, edukacinis, mokslinis turinys. Kaukės tapo naujuoju veidu, o bet koks gyvas susitikimas – lyg pavojingas nuotykis nepažymėtame žemėlapyje. Tai metas, kai kiekvienas žingsnis reikalavo naujo plano, o „būti“ reišė prisitaikyti –

greitai, kūrybiškai ir drąsiai.

Pokyčiai neaplenkė ir kultūros įstaigų. Staiga biblioteka atsidūrė visai kitoje realybėje, kurioje kiekviena diena kėlė vis naujų iššūkių – kaip užtikrinti lankytojų aptarnavimą aplinkoje, kurioje pasikeitė ne tik kultūros vartojimo ypatumai, bet ir pačių lankytojų poreikiai!

Pirmieji pokyčiai ir skubus reorganizavimas

Kovo 2-oji. Gautos rekomendacijos atšaukti masinius renginius ir svarstyti nuotolinį darbą darbuotojams, neseniai buvusiems koronaviruso paveiktose šalyse. Jau po 10 dienų, t. y. kovo 12 d. vakare, Lietuvos Respublikos Vyriausybė paskelbė nutarimą, kad biblioteka, kaip kultūros įstaiga, nebegalės priimti lankytojų, teikti fizinių paslaugų ir organizuoti renginių.

Viskas keitėsi ne dienomis, o valandomis. Per kelias valandas darbuotojai priėmė sprendimus dėl veiklos sustabdymo ir ėmėsi reorganizuoti darbus, kad paslaugos galėtų būti teikiamos nuotoliniu būdu. Tai buvo nelengva užduotis: reikėjo ne tik pakeisti veiklos tvarką, bet ir užtikrinti saugią aplinką tiems, kas lieka darbo vietose. Šis laikotarpis buvo tikras iššūkis bibliotekai, kaip įstaigai, kurios didžioji dalis paslaugų iki tol buvo teikiamos kontaktiniu būdu.

Karantinas ir nuotolinės paslaugos

Kovo 16-oji. Lietuvoje įvedamas karantinas. Iki pat balandžio pabaigos fizinės paslaugos buvo sustabdytos, bet nepaisant to darbas virė teikiant nuotolines paslaugas – vykdant konsultacijas, mokymus, vedant paskaitas. Lankytojai buvo kviečiami naršyti elektroniniuose žinyuose, tyrinėti virtualias parodas. Darbuotojai mokėsi dirbti nuotoliniu būdu, o vadovams

teko be perstojo perpiešinėti bibliotekos veiklų žemėlapi, atsižvelgiant į nuolat kintančius reikalavimus, aprūpinant darbuotojus reikalingomis darbo priemonėmis netikėtai namuose įkūrinėjant improvizotas darbo vietas. Taip buvo įžengta į dar vieną nežinomą etapą – atsargiai, bet ryžtingai ieškant naujų sprendimų.

Nauji aptarnavimo būdai

Karantino metu biblioteka leidosi ieškoti naujų būdų, kaip pasiekti savo lankytojus, kai įprastas aptarnavimas tapo neįmanomas. Taip atsirado bekontaktis leidinių skolinimas – sprendimas, kuris itin pasiteisino ir liko populiarus net ir pasibaigus pandemijai. Nuo 2021 m. balandžio 1 d. knygas buvo galima atsiimti iš visų parą veikiančio knygomato šalia bibliotekos. Laikui bėgant ši galimybė išsiplėtė –

2025 m. Kaune jau veikia šeši knygomatai: Radastų, K. Donelaičio, P. Lukšio, Baltijos gatvėse ir Karaliaus Mindaugo prospekte.

Dalis bibliotekos darbuotojų, pasinaudoję kitų bibliotekininkų patirtimi, situaciją sprendė išradingai: naudodami 3D spausdintuvus pagamino veido skydelių medikams, kasdien rizikuojantiems savo gyvybėmis gelbėjant visuomenę.

Nuotoliniai mokymai

Nepaisant uždarytų bibliotekos durų, į žinias durys liko atviros. Biblioteka organizavo nuotolinius skaitmeninio raštingumo mokymus: „Efektyvus laiko planavimas“, „Skaitmeninių nuotraukų apdorojimas“, „Viešosios paslaugos internetu“. Iki 2020 m. birželio pabaigos net 185 žmonės neleido laiko veltui ir įgijo naujų žinių. Tarp

dalyvių buvo ir 83-ejų Adelė, šventusi gimtadienį balandį. „Karantino metu kvietėme Kauno regiono gyventojus mokytis nuotoliniu būdu“, – sakė vyresnioji metodininkė Nemunė Stonkienė. „Kai auditorijos uždarytos, virtualūs mokymai buvo gera išeitis. Dalyvavo ir kauniečiai, ir tolimesnių miestelių gyventojai. Visi gavome naudos.“

1.

2.

1. Vartotojų aptarnavimas COVID-19 pandemijos metu Radastų g. rūmuose. 2020 m.
2. Dezinfekcija Radastų g. rūmuose pasitvirtinus pirmajam COVID-19 atvejui. 2020 m.

Grįžimas su naujomis taisyklėmis

Karantino švelninimo metu balandžio pabaigoje biblioteka atnaujino fizinį aptarnavimą – tai priminė naujos ekspedicijos pradžią. Lankytojams paslaugos teikiamos minimaliai kontaktuojant, plastikinės pertvaros, reguliuojami srautai, užtikrinamas dviejų metrų atstumas, kaukės, dezinfekcija, temperatūros matavimas. Viskas tam, kad kelionė atgal į „normalybę“ būtų kiek įmanoma saugesnė.

Darbuotojams taikytos griežtos taisyklės: reguliarūs temperatūros matavimai, pertvarkytos darbo vietos, draudžiami susibūrimai, darbas pamainomis be komandų kontakto. Apsaugos priemonės – kaukės, respiratoriai, skydeliai, pirštinės – buvo griežtai naudojamos. Rizikos grupės darbuotojams darbas organizuotas nuotoliniu būdu, o izoliacija

po kontakto trukdavo 14 dienų. Knygos perduodamos be kontakto, grąžinti leidiniai dezinfekuojami ir 72 valandas laikomi karantine.

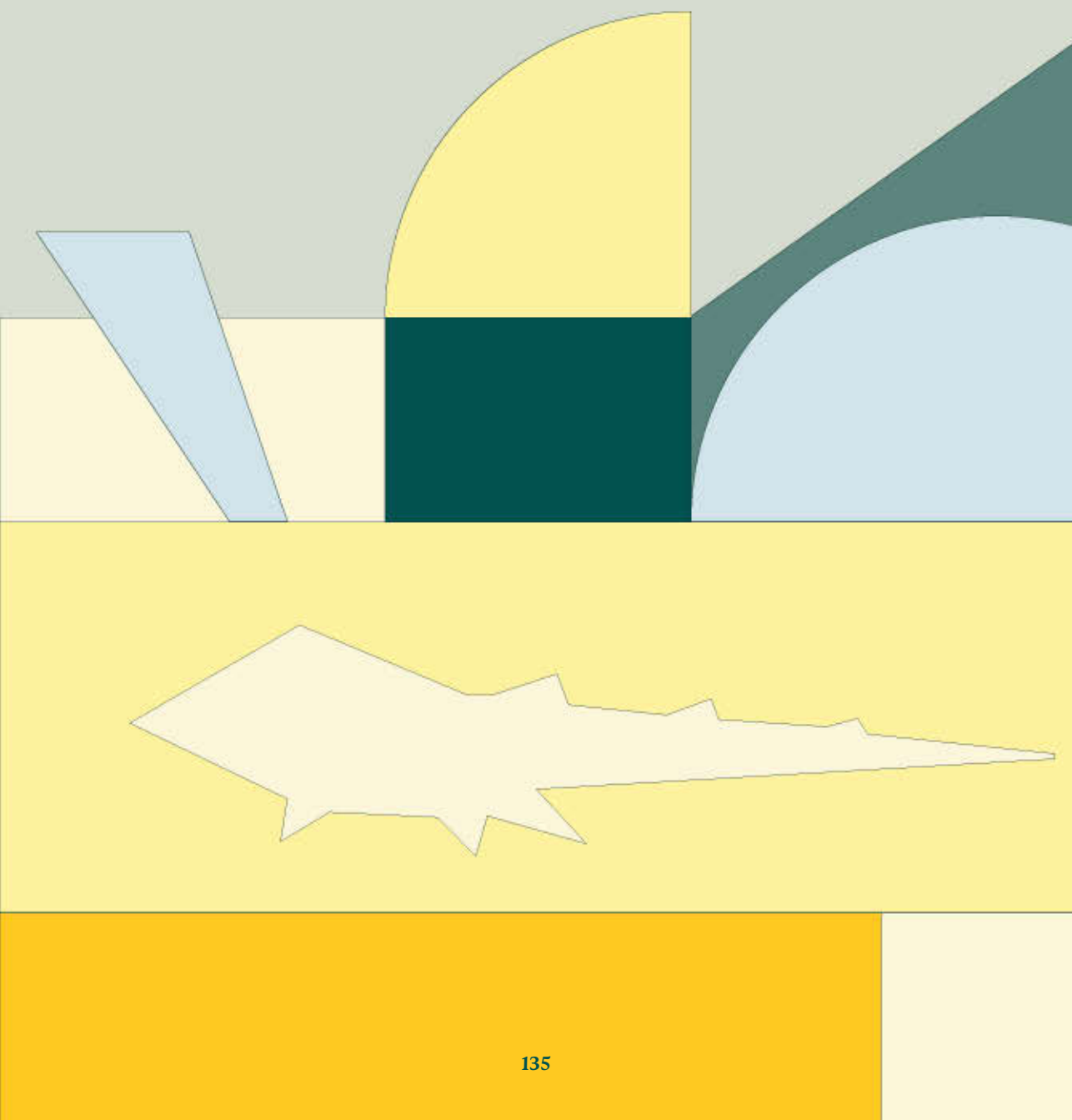
Atrodė, kad toks pandeminis gyvenimo tempas lyg ir stabilizavosi, bet netikėtumai vis dar tykojo už kampo – spalio 8 d. bibliotekoje patvirtintas pirmasis COVID-19 atvejis tarp darbuotojų. Situacija pareikalavo greitos reakcijos: siekiant suvaldyti viruso plitimą, naktį iš spalio 8 į 9 d. buvo dezinfekuotas visas, beveik 14 tūkst. kvadratinį metrų užimantis Radastų g. 2 bibliotekos pastatas. Tąnakt biblioteka paskendo tirštame biocidinio rūko debesyje – ne dėl gaisro, bet dėl kovos su visus bauginančiu nematomu priešu.

Pandemijos pabaiga

Išėjimas iš pandemijos buvo lėtas ir pareikalavo daug kantrybės – periodiniai testavimai kas 7–10 dienų tapo nauja rutina. Bet visa tai atsipirko. Nepaisant nepatogumų, darbuotojų pastangos

užtikrinti saugią aplinką padėjo suvaldyti viruso plitimą. Pandemijos iššūkiai parodė, kokia stipri yra bibliotekos darbuotojų bendruomenė, gebanti greitai reaguoti ir spręsti problemas.

Europos kultūros sostinės dalis

2022-ieji Kaunui buvo išskirtiniai – miestas tapo Europos kultūros sostine. Natūralu, kad Kauno apskrities viešojo Ažuolyno biblioteka, kaip viena esminių Kauno kultūros įstaigų, taip pat aktyviai įsitraukė į šį didžiulį judėjimą ir tapo svarbia jo dalimi. Bibliotekos pasiruošimas šiam renginiui vyko ne vienus metus, o 2022-ieji – kulminacija, kai pasiūlyta įvairiausių iniciatyvų, jungusių kultūrą, istoriją ir bendruomenę.

Projekto „Kauno žvėries brolija“ metu sukurta skulptūra „Slibinas“ (autorė Ala Volkova). 2022 m. Viktorijos Babrės nuotr.

Laimės diena ir sveikatingumas

Visas šis procesas prasidėjo dar 2018-aisiais, kai biblioteka pirmą kartą prisijungė prie Laimės dienos iniciatyvos. Šią dieną skaitytojai buvo kviečiami knygose palikti laimės palinkėjimus, o bibliotekoje paslėptos užuominos vedė prie lobio. Tai buvo ir smagi, ir prasminga iniciatyva,

kurios tikslas – paraginti bendruomenę skleisti laimės žinutę. Be to, buvo surengtas susitikimas senjorams „Teisinga gyvensena – laimės šaltinis“, kuriame dalyviai galėjo sužinoti apie sveiką gyvenimo būdą ir jo naudą.

„Istorijų festivalis“ ir ekskursijos

Biblioteka taip pat dalyvavo „Istorijų festivalyje“, kviesdama miestiečius į kūrybines ekskursijas po Kauną. 2019-aisiais ekskursijų dalyviai keliavo ieškodami „Lietuvos valstybingumo pėdsakų K. Donelaičio gatvėje“ ir „Kvapų pasaulio

intrigų“, 2020-aisiais jų laukė pasakojimas apie miestą ekskursijoje „Vienybės aikštė: Kauno istorijos liudytoja“. Tokie pasivaikščiojimai padėjo atrasti miestą iš naujo – ne tik per istoriją, bet ir per literatūrą, pojūčius, asmeninius patyrimus.

Mitiniai personažai ir meniniai projektai

2022-aisiais biblioteka pristatė 2 stambius projektus, vienas jų – „Kauno žvėries brolija“, kuriame menininkai Ala Volkova ir Donatas Beniulis atgaivino mitinius baltų dievus ir personažus. Jų skulptūros – „Slibinas“, „Feniksas“, „Baziliskas“, „Cerberis“ ir „Kaukas“ – apsigyveno ne tik bibliotekos viduje, bet ir jos prieigose. „Baziliskas“ ir „Feniksas“ įsitaisė šalia įėjimo, „Kaukas“ ir „Cerberis“ pasitiko lankytojus pastato

viduje, o važiuojant K. Donelaičio gatve link Parodos kalno pro šalį, žvelgė slibinas su įspūdinga 9 metrų ilgio uodega. Šie kūriniai tapo ne tik meniniu ir edukaciniu akcentu, atskleidžiančiu senovės lietuvių mitologiją, bet ir traukos tašku lankytojams. Tamsiuoju paros metu įvairiaspalvėmis šviesomis nušvitusios skulptūros kūrė paslaptinę nuotaiką ir kvietė sustoti bei pasinerti į mitų pasaulį.

1.

2.

3.

1. Projekto „Kauno žvėries brolija“ metu sukurta skulptūra „Feniksas“ (autorė Ala Volkova). 2022 m. Viktorijos Babrės nuotr.

2. Menininkas Donatas Beniulis ir jo skulptūra „Cerberis“. 2022 m.

3. Projekto „Kauno žvėries brolija“ metu sukurta skulptūra „Kaukas“ (autorius Donatas Beniulis). 2022 m. Viktorijos Babrės nuotr.

Literatūra per pojūčius, netikėti, netikėtų vietų skaitymai, akli pasimatymai

Bene didžiausias bibliotekos organizuotas „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ projektas – „Mistinė pažintis“, taip pat įsiliejo į festivalį „Kauno literatūros savaitė“. Viena projekto dalių – literatūrinis maršrutas „Netikėti, netikėtų vietų skaitymai“. Jo metu įvairios netikėtos Kauno erdvės tapo scena literatūrinių ištraukų skaitymams: evangelikų reformatų bažnyčia, buvusi ir sandėliu, vėliau ir sporto sale, galiausiai gražinta tikinčiųjų bendruomenei; biblioteka, kurioje tarpukariu šurmuliavo prekybininkai ir amatininkai, o jos rūsiuose veikė slaptas baras miesto „grietinėlei“; Kamerinio teatro skliautuotas rūsys, įsikūręs buvusioje senųjų kapinių teritorijoje; Soboro požemiai, kuriuose esančioje patyriminėje ekspozicijoje, visiškoje tamsoje, klausantis eilių, buvo galima aklyjū akimis pajusti pasaulį.

Šių skaitymų credo – paskirtoje erdvėje derinti tylą ir garsą, tekstą ir muziką, žinomą ir netikėtą. Literatūros ištraukas skaitė aktoriai ir muzikantai: industrinės muzikos kūrėjas Algirdas Šapoka, grupė „El Chico Fuendre“, aktoriai Mindaugas Černiauskas, Rokas Lažaunykas, Artūras Dubaka ir Dainius Svobonas. Kiekvienas

tekstas subtiliai susiliejo su vieta, kurioje skaitoma, o paslaptys, intriguojantys faktai ir (ne)žinomas Kauno gyvenimas suteikė šiam nuotykiui tikrai mistišką ir netikėtą skonį.

Biblioteka projekte taip pat pristatė „Literatūrinį pojūčių saloną“ – interaktyvią ekspoziciją, kurioje parinktos knygos patiriamos per kvapus, lytėjimą, skonį ir garsą. Ekspozicija įgyvendinta kartu su VšĮ „Pojūčių teatru“ – suteikė galimybę literatūrą pažinti visomis jauslėmis, praplėsti tradicinio skaitymo ribas.

Dar viena „Mistinės pažinties“ dalis – akcija „Aklas pasimatymas su knyga“. Šioje veikloje dalyviai dovanojo ir rinkosi knygas ne pagal viršelį ar aprašymą, o pasikliaudami netikėtais atradimais – kiekvienos knygos viršelis buvo paslėptas įpakavimu, bet su intriguojančia, suasmeninta užuomina ar žinute, kvietusia į „pasimatymą“ su pasirinkta paslaptinga knyga. Šios akcijos metu buvo surinkta ir išdovana virš tūkstančio knygų. Aklo pasimatymo formatas papildė „Mistinę pažintį“ sustiprindamas mistiškumo jausmą ir kviesdamas skaitytojus į netikėtą literatūrinę kelionę.

1.

2.

1. „Netikėti, netikėtų vietų skaitymai“ Evangelikų reformatų bažnyčia. 2022 m. Gintarės Žaltauskaitės nuotr.

2. „Netikėti, netikėtų vietų skaitymai“ K. Donelaičio rūmų Senujų spaudinių ekspozicijos erdvyje. 2022 m. Gintarės Žaltauskaitės nuotr.

1.

2.

Kūrybinės dirbtuvės ir Krebždesiai

Kūrybinės dirbtuvės taip pat buvo svarbus šio projekto akcentas. Dirbtuvėse „Bibliozauras: siaubo mito kūrimas“ dalyviai kartu su rašytoja Sandra Bernotaite kūrė šiuolaikinius siaubo mitus, paremtus asmeninėmis patirtimis, baimėmis ir vaizduote. Šie kūriniai balandžio naktį atgijo bibliotekoje performatyviame renginyje „Krebždesiai“, tapusiam įžanginiu festi-

valio „Kauno literatūros savaitė“ akcentu. Renginyje, vykusiame įvairiose bibliotekos pastato K. Donelaičio g. 8 erdvėse, dalyvių tekstai virto baimę keliančiais pasakojimais, lydimais šurpinančių vizualinių ir performatyvių sprendimų, kviečiančių pasinerti į baimių ir šešėlių pasaulį bei tyrinėti mistikos ir siaubo archetipus šiuolaikinėje tautosakoje.

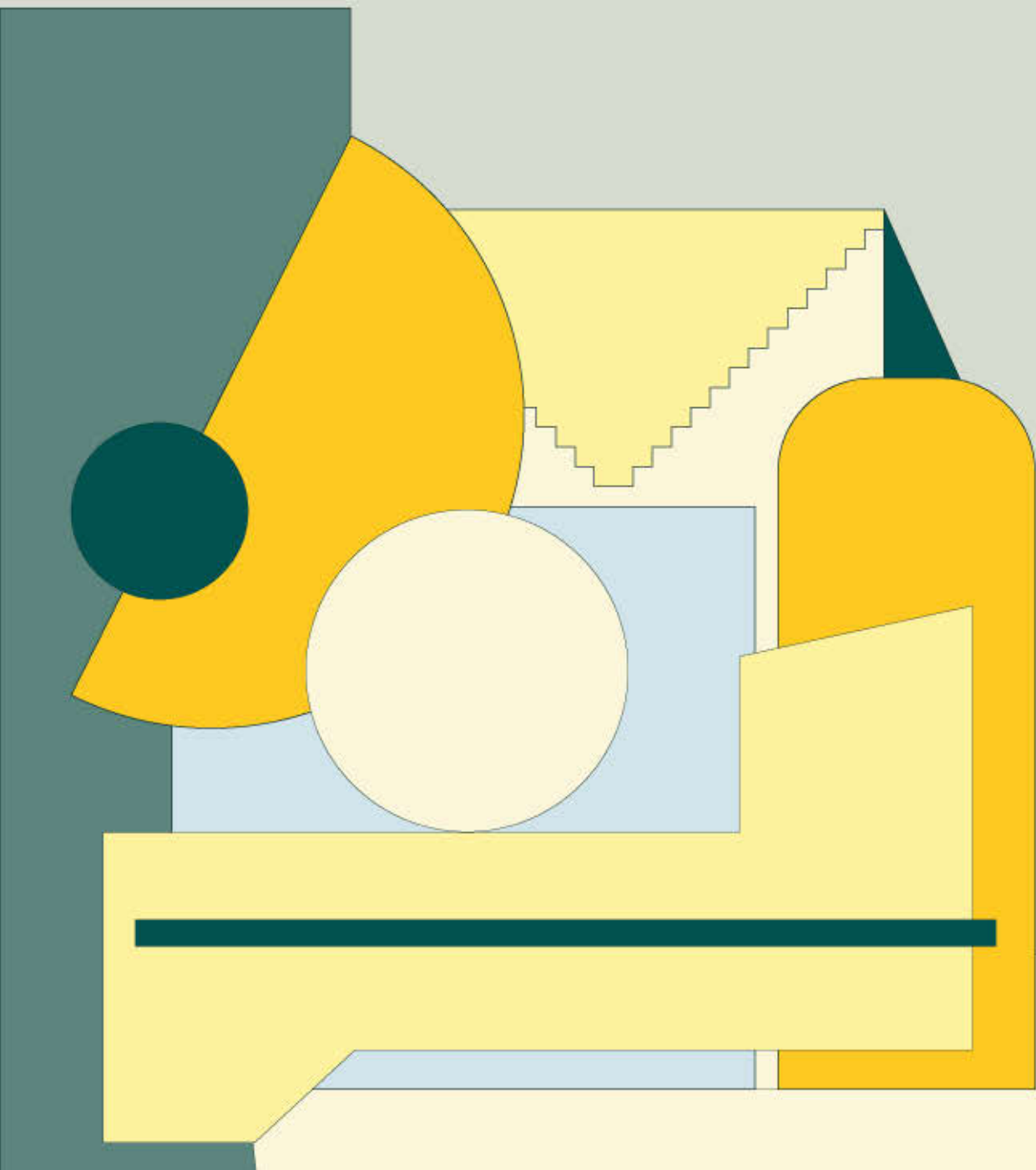
3.

4.

1. Skaitymo skatinimo akcija „Aklas pasimatymas su knyga“ Vienybės aikštėje. 2022 m. gegužės 7 d. Gintarės Žaltauskaitės nuotr.
2. Literatūrinių pojūčių salonas. 2022 m. Gintarės Žaltauskaitės nuotr.
3. Performansas „Krebždesiai“ K. Donelaičio g. rūmų kieme. 2022 m. Viktorijos Babrės nuotr.
4. Performansas „Krebždesiai“ K. Donelaičio g. rūmų kieme. 2022 m. Viktorijos Babrės nuotr.

Didžiausi pokyčiai Radastų g. rūmų istorijoje

1987 m. atidaryti bibliotekos rūmai Radastų g. 2 tapo Kauno miesto kultūrinio ir intelektualinio gyvenimo simboliu, tačiau per tris dešimtmečius jie nusidėvėjo, ėmė nebetikti šiuolaikinėms reikmėms. Po ilgų diskusijų ir planavimų, 2019 m. prasidėjo modernizacija, kurios tikslas buvo ne tik atnaujinti fizinę erdvę, bet ir suteikti bibliotekai naują, šiuolaikišką funkcionalumą.

Rekonstruojami Radastų g. rūmai. 2022 m.

Pagrindiniai tikslai

1.

2.

Modernizavimo projektas buvo finansuojamas Europos Sąjungos struktūrinių fondų, ir jame buvo įgyvendinti du pagrindiniai tikslai: energinio efektyvumo didinimas ir paslaugų plėtra bei jų kokybės gerinimas. Energinio efektyvumo projekto metu biblioteka pasiekė B klasės standartą: užtikrintas 44,45 % šilumos sutaupymas, mažinamas energijos suvartojimas ir tarša, kas, be abejo, turės ilgalaikį teigiamą poveikį tiek finansams, tiek aplinkai.

Be to, šis modernizavimas leido bibliotekai tapti moderniu ir patogiu informacijos centru, kuris teikia ne tik tradicines paslaugas, bet ir pritaikytas įvairiems bendruomenės poreikiams – nuo vaikų ir jaunimo iki suaugusiųjų, ieškančių erdvės kūrybai, darbui ar tiesiog poilsiui. Biblioteka tapo svarbiu kultūriniu centru, kuris atveria duris visiems, siekiantiems pažinimo ir intelektualinio augimo.

2021 m. rugsėjo 16-ąją įvyko simbolinis ir itin reikšmingas momentas – didelė perkraustymo akcija, kurios metu apie 250 žmonių – moksleiviai, kadetai, kau-

niečiai ir įvairių organizacijų nariai – grandine perdavė šimtus knygų iš uždaromų modernizacijai bibliotekos rūmų Radastų g. į senuosius rūmus K. Donelaičio g. 8. Ši akcija buvo ne tik fizinis knygų perkėlimas, bet ir reikšmingas simbolinio bibliotekos „atgimimo“ etapas, kaip kad sakė direktorė Edita Urbonavičienė: „Persikraustome, kad atsinaujintume ir pakviestume lankytojus į patogesnę, modernesnę, šiuolaikinius poreikius atitinkančią biblioteką, kurioje lauks ne tik modernizuotos erdvės, bet ir naujos paslaugos. Simboliška, kad laikinaisiais namais tapo senieji bibliotekos rūmai, iš kurių prieš 34 metus dalinai išsikraustėme, 1987 m. Mažajame ažuolyne atidarius specialiai bibliotekai pastatytą, o dabar rekonstrukcijai uždaromą pastatą. Bibliotekos perkraustymo akcijoje gyva žmonių grandine perneštos knygos iš naujųjų į senuosius rūmus, kuriuose darbuosimės kelerius metus. Nesvarbu, kuriame pastate bus saugomos knygos, svarbu, kad jas rastume, kad jos keliautų iš rankų į rankas ir būtų skaitomos.“

1.

2.

3.

4.

5.

1. Rekonstrukcija. Lifo šachtos atnaujinimo, lifto įrengimo darbai. 2023 m.
2. Rekonstrukcija. Vaizdas iš IV į III a. 2023 m.
3. Knygų iškraustymas iš Radastų g. rūmų. 3 a. erdvė. 2021 m.
4. Čia įsikūrė Žvaigždžių salė. 2023 m.
5. Rekonstruojami bibliotekos rūmai (Radastų g. 2). 2023 m.

Beveik trejus metus trukę darbai

Pirmas rekonstrukcijos etapas truko pustrečių metų, ir 2024 m. sausio 19 d. modernizuota biblioteka pagaliau atvėrė duris kauniečiams. Tai buvo ne tik svarbus įvykis miesto kultūriniame gyvenime, bet ir galimybė parodyti, kaip senosios struktūros gali susilieti su šiuolaikinėmis technologijomis ir dizainu. Atidarymo ceremonija tapo didžiule švente, kurios metu kalbėjo kultūros ministras Simonas Kairys ir bibliotekos direktorė E. Urbonavičienė, o kunigas Tomas Karklys palaimino biblioteką. Ministras pabrėžė, kad šiuolaikinės bibliotekos turi būti patogios, prieinamos ir jaučios, ir atnaujinimas puikiai atitinka šiuos reikalavimus.

Atidarymo šventėje, be ekskursijų ir dirbtuvių, vyko įvairūs renginiai – paskaitos, koncertai, tarp jų ir Pijaus Operos

bei Lino Adomaičio pasirodymai, todėl šventė tapo tikra kultūrine fiesta. „Kadangi esame biblioteka parke ir įsileidžiame parką į biblioteką, lankytojus pasitinka poilsio oazės su žaliuojančia parko žaluma. Aš tikiu, kad mes nesustosime ir taip pat vieną po kitos atversime iki šiol nemodernizuotas bibliotekos erdves – kol visose erdvėse sužaliuos parkas. Tad atverkime duris atokvėpiui ir įkvėpimui!“ – kalbėjo Ažuolyno bibliotekos direktorė E. Urbonavičienė.

2024 m. spalį buvo pasirašyta sutartis su UAB „Aplan“ dėl antrojo rekonstrukcijos etapo, kuriame numatytos erdvės vaikams, jaunimui, taip pat kavinė, konferencijų salė, mediateka, studijos ir net stogo terasa. Tai dar labiau sustiprins bibliotekos kaip kultūrinio ir švietimo

1.

2.

1. Modernizuotos Ažuolyno bibliotekos atidarymas. 2024 m. sausio 19 d. Iš kairės: Ažuolyno bibliotekos direktoriaus pavaduotojas infrastruktūrai Edvardas Liakas, direktorė Edita Urbonavičienė, LR kultūros ministras Simonas Kairys

2. Lino Adomaičio ir grupės Žvaigždžių salėje. 2024 m.

centro svarbą Kaune ir visoje šalyje. Be to, lapkritį buvo sutarta su Centrine projektų valdymo agentūra dėl projekto „Kauno apskrities viešosios bibliotekos inovatyvių paslaugų įgalinimas užtikrinant jų kokybę ir didinant prieinamumą“, finan-

suojamo iš biudžeto, kuris bus įgyvendintas iki 2027 m. Taigi biblioteka toliau auga, kaip ir aplink ją žaliuojantis parkas – tarsi šiuolaikinis švietimo ir kultūros centras stiebiasi aukštyn.

Modernus interjeras ir naujos paslaugos

Nors modernizacija apėmė visą fasadą ir tik pusę 13 795,64 kv. m. vidaus patalpų ploto, šis projektas tapo kultūriniu ir architektūriniu pasiekimu, sugebėjusiu sujungti tradicijas ir šiuolaikinį dizainą. Erdvės buvo išdėstytos pagal triukšmo lygį – nuo gyvybingo pirmo aukšto, kuriame vyrauja aktyvumas ir dinamika, iki tylaus ketvirto aukšto, skirto atokvėpiui bei kūrybai ir tampančio tikra oaze tiems, kurie ieško atokvėpio ir įkvėpimo.

Direktorė E. Urbonavičienė dalijasi savo patirtimi, kad modernizuojant biblioteką įdėta daug pastangų: atlikta gausybė įvairių apklausų, tyrimų, analizių, ieškota pačių tinkamiausių sprendimų, turėta stipri vizija ir tikėjimas tuo, kas daroma. Idėjų taip pat semtasi ir iš pasaulinio lygio bibliotekų, tokių kaip Danijos „Dokk1“ ar JAV bibliotekų, tikint, kad Kaunas gali pasiūlyti ne mažiau – o gal net daugiau. Direktorė Edita Urbonavičienė pasakoja: „Nusprendėme nuostabią žalumą, kuri džiugina už lango, pakviesti į pastato vidų, tad trečio aukšto erdvėje sukūrėme žaliuojantį parką. Ši idėja tapo pagrindine interjero kūrimo ašimi.“ Interjerą, kuriame

dominuoja gamtos spalvos ir natūralūs elementai, kūrė dizainerė Laima Čijuns-kaitė. Rūmų širdyje įkurtas Parko skveras su gyvais augalais, fontanėliu ir ažuoliniais suoliukais, kur kiekvienas lankytojas gali pasimėgauti gamta – net ir būdamas viduje.

Svarbus bibliotekoje buvo autentiškų elementų išsaugojimas: apverstos piramidės formos šviestuvai, teraco grindys, marmuro inkluzai ir originalūs marmuro laiptai su turėklais. Šie detalai atkurtos architektūros fragmentai kontrastuoja su moderniais technologiniais sprendimais, pavyzdžiui, vėdinimo sistema su rekuperacija ir išmaniaja DALI apšvietimo sistema, kuri leidžia reguliuoti tiek šviesų intensyvumą, tiek spalvą, ir taip užtikrinti optimalų komfortą.

Ažuolyno biblioteka tapo vieta, kurioje svarbiausia bendruomenės poreikiai ir individualios erdvės. Pirmame aukšte įrengta Žvaigždžių salė, interjeru primenanti žvaigždėtą rugpjūčio nakties dangų, o dėl preciziškai išplanuotų akustinių panelių, pasižyminti itin gera akustika – puiki vieta patiems įvairiausiems rengi-

niams. Iš antrame aukšte įrengtos Ažuolo salės atsiveria nuostabūs parko vaizdai, o ažuolinės akustinės panelės ir garsą sugeriančios užuolaidos sukuria mažesniems renginiams itin tinkamą jaukią atmosferą. Trečiame aukšte – „Parko skveras“, kuriame veši gyvi augalai, čiurlena fontanelis, prisėsti kviečia ažuoliniai parko suoliukai ir atsiskleidžia modernizuotos bibliotekos koncepcija „Biblioteka parke – parkas bibliotekoje“. Taip pat trečiame bei ketvirtame aukštuose įrengti individualiam ir grupiniam darbui skirti kambariai. Ketvirtame aukšte galima apžiūrėti Galeriją arba atgauti jėgas Poilsio oazėje, kur masažiniai krėslai ir užburianti Mažojo ažuolyno panorama padės visiškai atsipalaiduoti.

Vienas iš didžiausių bibliotekos pasiekimų – bibliotekos lankytojams siūloma naujovė, tai yra Išradimų būstinė. Šioje erdvėje įrengti 3D spausdintuvai, staklės ir siuvimo mašinos, suteikiančios galimybę tiek moksleiviams, tiek suaugusiems kurti ir realizuoti savo idėjas.

Direktorė E. Urbonavičienė tiki, kad: „Čia nuo jauniausio iki vyriausio įdomiai praleis laiką, kiekvienas gali čia rasti veiklos ir kurti išradimus.“

Antrame rekonstrukcijos etape planuojama įrengti konferencijų salę, kavinę, vaikų erdvę, meno skaityklas, garso įrašų ir foto studijas, restauravimo centrą, senosios knygos muziejų, Kaunistikos skaityklą ir net stogo terasą, kuri taps dar viena erdve poilsio ir kūrybos mėgėjams. Trečiajame etape bus pradėtas saugyklų tvarkymas, kad biblioteka galėtų talpinti vis augančią knygų kolekciją. Ažuolyno biblioteka tampa ne tik knygų ir literatūros namais, bet ir erdve, kur susipina kultūra, kūryba bei gamta ir kiekvienas gali atrasti savo vietą ir įkvėpimą.

Ši transformacija – istorinio pastato pritaikymas šiuolaikinėms reikmėms, išlaikant kultūrinį paveldą ir įnešant novatoriškų elementų, kurie praturtina visus, ieškančius intelektualinio ir kūrybinio įkvėpimo.

1.

2.

1. Išradimų būstinė. 2024 m. Norbert Tukaj nuotr.
2. Žvaigždžių salė. 2024 m. Norbert Tukaj nuotr.

1.

2.

1. Ažuolo salė. 2024 m. Norbert Tuka jnuotr.
2. Antrojo aukšto erdvės. 2024 m. Norbert Tukaj nuotr.

1.

2.

1. Periodikos erdvė (2 aukštas). 2024 m. Norbert Tukaj nuotr.
2. Parko skveras. 2024 m. Norbert Tukaj nuotr.

1.

2.

1. Galerija ir atriumas. 2024 m. Norbert Tukaj nuotr.
2. Galerija (4 a.). 2024 m. Norbert Tukaj nuotr.

Proveržio
link

Ažuolyno biblioteka, įsikūrusi unikaliam Kauno Ažuolyno parke – didžiausiam Europos ažuolyne miesto teritorijoje, – puikiai derina ilgametes bibliotekininkystės tradicijas su šiuolaikinio skaitmeninio amžiaus iššūkiais. Tai biblioteka, kuri siekia tapti ne tik Kauno, bet ir visos Lietuvos regionų kultūriniu ir švietimo centru, pritraukti tiek vietinius gyventojus, tiek lankytojus iš kitų miestų ir šalių.

Rekonstruoti Radastų g. 2 rūmai. 2024 m. Norbert Tukaj nuotr.

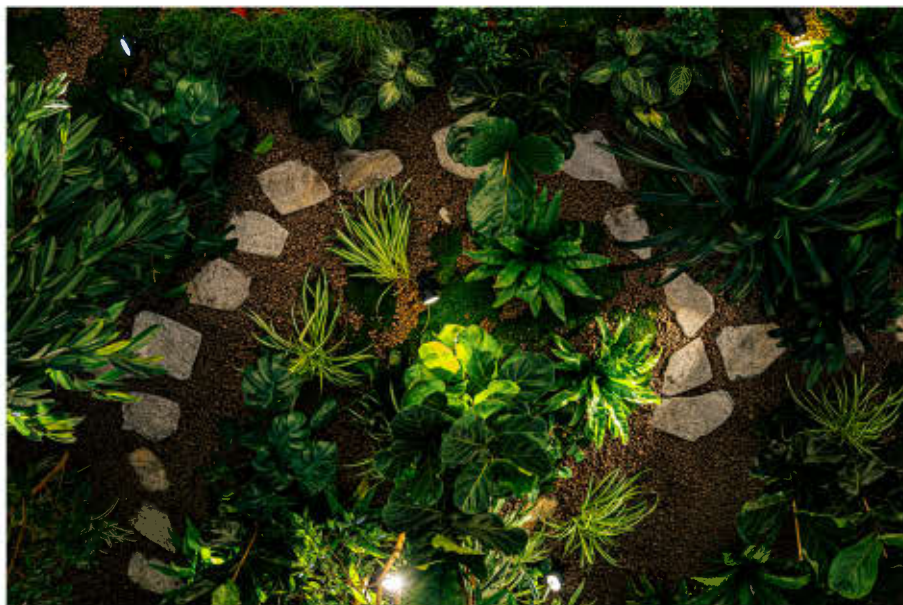
Į naują etapą

„Virsmas iš Kauno apskrities viešosios bibliotekos į Ažuolyno biblioteką mums tapo natūralaus augimo rezultatu. Kurdami modernizuotos bibliotekos viziją, ieškojome savo tapatumo, diskutavome su bendruomene ir komunikacijos profesionalais, kūrėme interjero dizaino koncepciją ir vertinome istorinę Ažuolyno reikšmę. Taip gimė „Biblioteka parke – parkas bibliotekoje“, – pasakoja direktorė E. Urbonavičienė, kurios vadovaujama biblioteka pelnė itin aukštą įvertinimą. 2024 m. ji buvo apdovanota kaip geriausia bibliotekos vadovė, pripažinimą pelniusi už sėkmingą Radastų g. 2 rūmų modernizavimą, naują identitetą ir paslaugų plėtrą.

2024 m. buvo metai, kai Ažuolyno biblioteka pasiekė tikrą proveržį. Lankytojai buvo patenkinti ir fizinėmis, ir skaitmeni-

nėmis paslaugomis. Per metus biblioteką aplankė net 206 242 fiziniai lankytojai. Virtualių lankytojų skaičius išaugo 35 %. Į biblioteką užsiregistravo net 15 052 vartotojai: tai rodo 79 % augimą ir vis didėjantį bibliotekos patrauklumą. Ekskursijose dalyvavo apie 6 tūkst. žmonių.

Po modernizacijos biblioteka lankytojus pasitiko atnaujintomis, šviesiomis ir jaukiomis erdvėmis, naujausia įranga bei paslaugomis, skirtomis informacijai, mokslui, darbui, edukacijai, atsipalaidavimui ir laisvalaikiui. Biblioteka tapo erdve, kviečiančia atrasti tūkstančius literatūrinių pasaulių, naujas savirealizacijos galimybes, patirti įkvėpiančių intelektualinių ir kultūrinių nuotykių, kurti, bendrauti. Siekiant atliepti šiuolaikinės visuomenės darbo, gyvenimo būdo ir kūrybos porei-

Mini parkas pastato viduje – geriausiai perteikiantis bibliotekos dizaino koncepciją „Biblioteka parke – parkas bibliotekoje“. 2024 m.

kius, čia atsirado erdvės individualiam ir grupiniam darbui, bendravimui, kultūrinėms veikloms ir poilsiui.

2024 m. lankytojų pasitenkinimas bibliotekos paslaugomis buvo įspūdingas – 9,6 iš 10, kas rodo, kaip sėkmingai biblioteka prisitaikė prie šiuolaikinių vartotojų poreikių ir tapo vieta, kurioje darniai susijungė žinios, kultūra, bendruomeniškumas ir laisvalaikis.

Visgi, tai tik pradžia. 2024 m. rugsėjį Ažuolyno biblioteka pateko tarp keturių finalininkų prestižiniuose IFLA „Baker & Taylor“ „Metų geriausios viešosios bibliotekos“ apdovanojimuose. Tarp jos konkurentų buvo bibliotekos iš Australijos, Pekino ir Šendženo, o Ažuolyno biblioteka išsiskyrė savo inovacijomis, tvarumu ir įtraukumu. Dar vieno reikšmingo įvertinimo biblioteka sulaukė 2025 m. – projekte „Metų kauniečiai“, kurį organizuoja „Kauno diena“, jai įteiktas „Metų virsmo“

nominacijos apdovanojimas. Juo biblioteka pripažinta kaip erdvė, kuri po modernizacijos tapo ne tik žinių, bet ir kūrybos, darbo bei laisvalaikio centru. Taigi biblioteka ne tik išlaiko savo tradicijas, bet ir tobulėja, prisitaiko prie besikeičiančių laikų.

Ažuolyno bibliotekos misija („Biblioteka – kviečianti kurti, įkvėpianti augti, atvira pažinimo ir informacijos erdvė kiekvienam“) ir jos šūkis („Ažuolyno biblioteka – atokvėpiui ir įkvėpimui“) atspindi bibliotekos veiklos esmę ir tikslus. Šie žodžiai reiškia, kad čia visi gali rasti vietos tiek darbui, tiek poilsiui, tiek kūrybai. Iš mažo pirmosios bibliotekos daigo per 75 metus ji išaugo į didelį ažuolą, kurio šaknys simbolizuoja tvirtas tradicijas, o lapija – naujoves ir inovacijas, praturtinančias visuomenę. Tai erdvė, kurioje kiekvienas lankytojas gali rasti savo vietą – skaityti, kurti, bendrauti, mokytis ir atsipalaiduoti.

Ažuolyno bibliotekos darbuotojai – proveržio variklis. 2023 m.

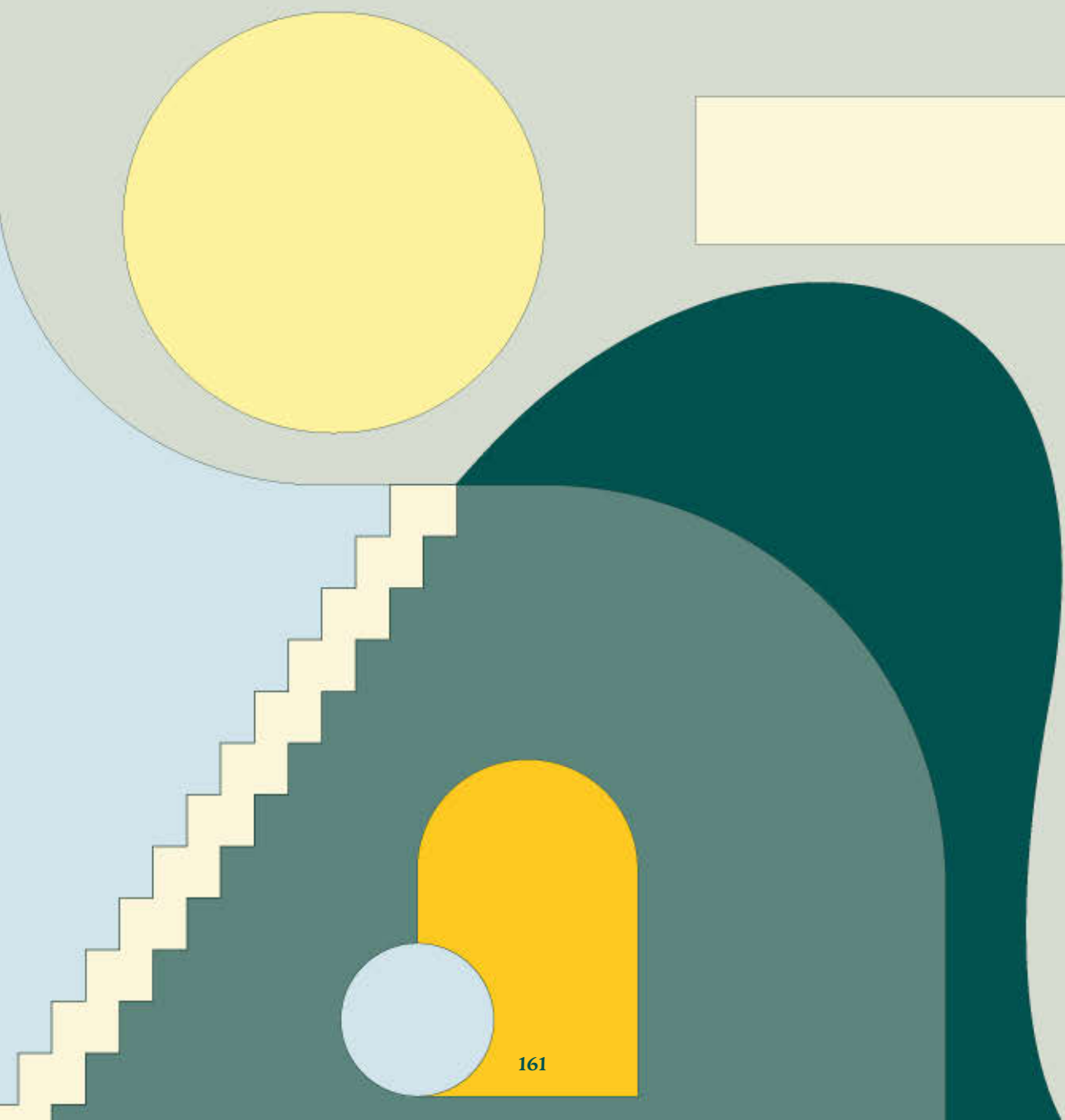
1.

2.

1. Ažuolyno biblioteka tarp keturių finalininkų prestižiniuose IFLA „Baker & Taylor“ „Metų geriausios viešosios bibliotekos“ apdovanojimuose. 2024 m. Barselona. Ispanija. Organizatorių nuotr.
2. „Kauno dienos“ projekto „Metų kauniečiai“ laureatai. Bibliotekai įteiktas „Metų virsmo“ nominacijos apdovanojimas. Kauno muzikinis teatras. 2025 m. Organizatorių nuotr.

Ant Parodos kalno, tarp dviejų bibliotekų

Ažuolyno bibliotekos istorija – tai kelionė nuo šaknų papėdėje iki plačių šakų viršūnėje: nuo kuklios pradžios tarpukario modernizmo dvasia alsuojančiuose rūmuose K. Donelaičio gatvėje iki atsinaujinusio, šiuolaikiško kultūros ir žinių centro ant Parodos kalno, Radastų gatvėje. Tarsi simboliškai atkartodama augančio ąžuolo kelią, biblioteka per daugiau nei septynis dešimtmečius ne tik išsaugojo ryšį su praeitimi, bet ir įsitvirtino kaip gyvas, visiems atviras, nuolat augantis ir auginantis žinių, kokybiško laisvalaikio, kultūros, bendruomenės centras, prisitaikantis prie nuolat besikeičiančios visuomenės poreikių.

Proveržio erdvė – modernizuota Ažuolyno biblioteka (Radastų g. 2)
Mažajame ąžuolyne. 2024 m.

Nuo Kauno viešosios, vėliau – Justo Paleckio, dar vėliau – Kauno apskrities viešosios ir galiausiai iki Kauno apskrities viešosios Ažuolyno bibliotekos – kiekvienas vardas buvo ženklas laikui ir veidrodys pačiai įstaigai: su kiekvienu etapu keitėsi ne tik užrašas ant durų, bet ir atsakomybė, kuo biblioteka tampa.

Iš tūkstančius literatūrinių istorijų pasakojančios knygų saugyklos biblioteka virto aktyviu, dinamišku miesto gyvenimo dalyviu. Ji perėjo kompiuterizacijos bangą, diegė skaitmeninius išteklius, kėlė darbuotojų kvalifikaciją, padėjo gilinti žinias ir skaitmeninį raštingumą, mokėsi įgyvendinti įvairiausius projektus, kad pasiūlytų dar platesnį paslaugų spektrą. Megzdama ryšius su įvairiomis šalimis ir organizacijomis, ji sėmėsi gerosios patirties, plėtė paslaugas įvairioms auditorijoms įtvirtindama „Biblioteką visiems“, skatino sveikatinimo ir tvarumo iniciatyvas, nuolat stiprino medijų ir informacinį raštingumą. Pačiais įvairiausiais būdais skatino skaitymą ir ieškojo patogiausių kelių, kad knyga kuo greičiau pasiektų skaitytojo rankas. Praplėtė organizuojamų renginių temų ir formų arsenalą, kad kiekvienas bibliotekoje atrastų tai, kas jam įdomu. Modernizavo erdves, kad jos būtų skirtos ne tik patogiai dirbti, bet suteiktų atokvėpio ir įkvėpimo.

Su skaitytojais nuolat keitėsi ir darbuotojai bei jų specialybės: be bibliotekininkų,

įstaiga pasipildė vadybininkais, edukatoriais, renginių, parodų, konferencijų organizatoriais, literatūrologais, restoratoriais, įvairių sričių kultūros, istorijos ir mokslo profesionalais, projektų vadovais, komunikacijos specialistais ir kitų profesijų atstovais, nuolat dirbančiais dėl bibliotekos ir jos lankytojų.

Biblioteka išmoko reaguoti į laiką – kartais tyliai stebėdama, kartais drąsiai eksperimentuodama. Ji kūrė erdvę, kurioje svarbus ne tik turinys, bet ir santykis – su žmogumi, su bendruomene, su aplinka. Ne veltui vardas – Ažuolyno biblioteka – taip natūraliai prigijo. Jis kalba ne tik apie vietą ažuolų apsuptyje, bet ir apie laikyseną: augimą, tvirtumą, ramų, bet atkaklų ėjimą į priekį.

Tarp dviejų pastatų – dviejų laikotarpių – telpa visa epocha. Apačioje – rūmai, menantys ideologijų ir kultūrų sankirtas. Viršuje – šiuolaikinė, kviečianti, daugia balsė biblioteka, kurioje susipina žinios, kūryba, poilsis, bendrystė. Biblioteka, kviečianti kurti, įkvepianti augti – atvira informacijos ir pažinimo erdvė kiekvienam. Ir kaip kiekvienas ažuolas tyliai liudija laiką, taip ir ši biblioteka kalba ne tik apie tai, kas buvo, bet ir apie tai, kas dar bus. Ji auga kartu su savo bendruomene – neišsėmiamai įkvepianti žinių, kūrybos, darbų, kokybiško laisvalaikio ir atradimų biblioteka, nepailstamai kuriama galvojant apie ateitį.

Svarbiausi Ažuolyno bibliotekos istorijos faktai

Balio Sruogos sodyboje atidaromas bibliotekos filialas su abonementu ir memorialine ekspozicija – jis veikia iki 1993-ųjų.

1966 m.

Kaune įsteigiama Kauno sritinė biblioteka (KSB). Pirmasis direktorius – Kazys Povilaitis, o biblioteka pavaldi Kauno srities Darbo žmonių deputatų tarybos Kultūros ir švietimo skyriui.

1950 m.

Biblioteka gauna leidimą kaupti specialaus saugojimo literatūros fondą.

1958 m.

1953 m.

Panaikinus sritis, biblioteka pervadinta Kauno viešąja biblioteka (KVB), o jos globą perima Kultūros ministerija.

1962 m.

Bibliotekai skiriamas nemokamas Lietuvos spaudos privalomasis egzempliorius.

1963 m.

LSSR Valstybinei respublikinei bibliotekai persikėlus į Vilnių, KVB perima pastatus K. Donelaičio g. 8 bei Lydos g. 4 ir knygų saugyklą uždarytoje Šv. Mikalojaus bažnyčioje.

1975 m.

Direktoriumi skiriamas Jonas Baltušis, po metų perėjęs vadovauti LSSR Valstybinei respublikinei bibliotekai.

1950–1990 m.

Fondas pasiekia rekordinį 3,125 mln. leidinių skaičių, tačiau dėl vietos trūkumo apie 0,5 mln. laikoma rietuvėse.

1978 m.

Biblioteka pavadinama Justo Paleckio, ilgamečio LSSR Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo pirmininko, vardu.

1980 m.

Darbuotojų balsavimu direktoriumi išrenkamas Alvydas Samėnas.

1989 m.

1976 m.

Direktoriumi tampa Antanas Pupienis.

1987 m.

Iškilmingai atidaromi nauji rūmai Radastų gatvėje.

1990m.

Atsisakoma Justo Paleckio vardo, biblioteka vėl tampa Kauno viešąja.

Svarbiausi Ažuolyno bibliotekos istorijos faktai

Radastų g. rūmuose pradedamas saugoti antrasis nacionalinės spaudos egzempliorius pagal LNB depozito teises.

1993 m.

Bibliotekoje lankosi LR Prezidentas Algirdas Brazauskas, vyksta susitikimas su Kauno kultūros atstovais ir „Metų knygos“ apdovanojimai.

1995 m.

1995 m.

Biblioteka atidaro pirmąją Baltijos šalių viešosiose bibliotekose esančią viešąją interneto prieigos vietą ir pervadinama Kauno apskrities viešąja biblioteka.

1998 m.

Startuoja elektroninio katalogo kūrimas (prieinamas nuo 2002-ųjų) ir interneto svetainė.

Užfiksuojamas lankytojų rekordas: 39,4 tūkst. registruotų skaitytojų ir 260,5 tūkst. aptarnautų žmonių.

2000 m.

2006 m.

Direktore tampa Asta Naudžiūnienė.

2007 m.

2010 m.

Panaikinus apskričių administracijas, steigėjos teisės grąžinamos Kultūros ministerijai.

1993–2025 m.

Direktore tampa
Edita Urbonavičienė.

2019 m.

Atidaromi modernizuoti
Radastų g. 2 rūmai.

Ažuolyno biblioteka
nominuota IFLA „Baker &
Taylor“ apdovanojimui tarp
keturių išpūdingiausių
pasaulio bibliotekų.

2024 m.

2024 m.

2024 m.

Bibliotekoje
identifikuojamas retas
1639–ųjų Motiejaus
Kazimiero Sarbievijaus
„Odės palaimintajam
Stanislovui Kostkai“
egzempliorius.

2024 m.

Bibliotekoje apsilanko
LR Prezidentas
Gitanas Nausėda.

2021–2023 m.

Rekonstruojami
Radastų g. 2 rūmai.

2025 m.

Biblioteka oficialiai
pavadinta Kauno
apskrities viešąja
Ažuolyno biblioteka.

AŽUOLYNO BIBLIOTEKA 1950–2025 M.:
PASAKOJIMAI APIE BIBLIOTEKOS ISTORIJĄ
Parengė Mindaugas Balkus ir Aistė Dičkalnytė
Literatūriniai redaktoriai Algirdas Šapoka ir Vaida Gedzevičiūtė
Kalbos redaktorės Kotryna Zaveckaitė ir Edita Majauskaitė
Dizainerė Eglė Simonavičiūtė

Tiražas 500 egz.

Išleido
Kauno apskrities viešoji Ažuolyno biblioteka
Radastų g. 2, LT-44164, Kaunas
www.azuolynobiblioteka.lt

Spausdino
BALTO print UAB
Utenos g. 41B, LT-08217, Vilnius
www.baltoprint.com